

RES

PECT

T!

Commissaris van de Koning in Groningen
Jaarverslag 2023 - René Paas

Voorwoord

‘RESPECT!’ is een ongebruikelijke titel voor een jaarverslag. Het is de waarschuwing dat mijn terugblik op het afgelopen jaar niet zoetsappig is. Want daar is geen reden voor.

Eenvoudige jaren bestaan niet. Maar 2023 bevat ook als we erop terugkijken, voldoende dynamie om historisch genoemd te worden. Het is een jaar waarin dingen fundamenteel veranderden. Twee verkiezingen zorgden voor nog nooit vertoonde verschuivingen.

Verschuivingen die gevolgen hebben voor de samenstelling van het bestuur van de provincie en van het land. En daarmee voor het beleid. Verschuivingen die ook iets zeggen over het ongenoegen dat breed leeft in de samenleving. Het gevoel dat je niet wordt gehoord. Ik probeer het te vangen in één woord: ‘RESPECT!’

In het afgelopen jaar werden (hopelijk) de laatste kubieke meters aardgas uit het Groningenveld gewonnen. Daar ging enorm veel ellende aan vooraf. Wat nog jaren blijft, zijn de gevolgen van de gaswinning. De vele soorten schade, waarvan die aan de gezondheid van mensen de ergste is. Het rapport van de Parlementaire enquêtecommissie gaswinning in Groningen, dat begin dit jaar verscheen, was snoeihard.

Het benoemde hoe de belangen van Groningers geen enkele rol speelden in de beslissingen over gaswinning. Een paar maanden later verscheen een brief van het kabinet. Onder de titel ‘Nij Begun’ werd geprobeerd met die respectloze trend te breken.

Het jaar eindigde met het grote, door bestuurders veroorzaakte verdriet in Ter Apel. Respectloos naar de mensen die alle recht hebben om humanaan te worden opgevangen. En respectloos naar de inwoners van Ter Apel. Voorlopig nog geen zicht op een fundamentele verandering.

Respect moet je niet vragen of eisen. Dat moet je verdienen. Zo hebben we dat van onze vaders en moeders geleerd. Dat ik er in dit jaarverslag toch een uitroep teken achter heb gezet, heeft alles te maken met de waarneming dat respect uit Den Haag te vaak uitbleef. Ik hoop dat het ongemakkelijke jaar 2023 een omslagpunt is.

René Paas,
commissaris van de Koning in Groningen

Foto Provincie Groningen, René Paas

Inhoudsopgave

'RESPECT!'	6
'Paasrapport' januari	18
Nait soezen moar doun!	20
Afspraken in januari	24
'Paasrapport' februari	28
Groei, powered by Brussel	30
Iets rechtzetten. Hoe dan?	34
Afspraken in februari	38
'Paasrapport' maart	42
De geest van de wet	44
Elf tips voor statenleden	48
Afspraken in maart	52
'Paasrapport' april	56
Nieuwe fietsen voor Crescendo	58
Monumentaal	62
Hiermee los je nog geen ereschuld in	66
Dank je wel, Fleur	68
Afspraken in april	72
'Paasrapport' mei	76
Noord in Nieuwspoor	78
Vergeten IJzer	82
Afspraken in mei	84
'Paasrapport' juni	88
Arthur Felix: 'connecting the dots'	90
Met vereende krachten	96
Reactie op het hoofdlijnenakkoord	102
Afspraken in juni	106
'Paasrapport' juli & augustus	110
We zwaaien Melissa, Mirjam en IJzebrand uit	112
Gelukkig ben je in Groningen	118
Met de Noorderzon	120
Afspraken in juli & augustus	122

'Paasrapport' september	126
Troonrede: 'geen vertraging'	128
Hyperloop	130
Afspraken in september	134
'Paasrapport' oktober	138
Vijf grensoverschrijdende tips	140
Grenzen zien	148
Afspraken in oktober	152
'Paasrapport' november	156
Hardop dromen	158
Toezicht met een goed humeur?	160
Afspraken in november	164
'Paasrapport' december	168
Tech to the future	170
Gespreide rijksdiensten	174
Afspraken in december	178
Rijkstaken	180
Koninklijke bezoeken	182
Koninklijke onderscheidingen	183
Een Koninklijke zakkenhandel	184
Burgemeesterszaken	188
Hoe word je burgemeester?	190
Gemeentebezoeken	196
Asielzoekers	200
Nevenfuncties	202
Twee eeuwen later	204
Klaar is Kees!	208
Portefeuille & nevenfuncties	212

‘RESPECT!’

2023 was een gedenkwaardig jaar. Een jaar waarvan de eerste helft in het teken stond van het rapport van de parlementaire enquête gaswinning en het antwoord van het kabinet daarop.

Het was het jaar waarin we tussen Sinterklaas en Kerst de zoveelste crisis in de asielopvang meemaakten, die – net als de vorige keren – uit de hand liep in Ter Apel. En de schokkend onverschillige reacties daarop in Den Haag en de rest van het land.

Het was het jaar waarin het rapport ‘Elke regio telt’ verscheen, dat zichtbaar maakte dat de kloof tussen Randstad en regio als gevolg van tientallen jaren rijksbeleid zo langzamerhand bijna onoverbrugbaar is geworden.

En het was het jaar waarin twee verkiezingen waren. Eén geplande en één veroorzaakt door een kabinetscrisis vlak voor de zomer. Verkiezingsuitslagen waarin het ongenoegen van grote groepen van de bevolking tot uiting kwam in nooit eerder vertoonde verschuivingen van de zetelaantallen.

“Of liever gezegd: het gebrek daaraan”

De verbindende schakel tussen al deze verhalen (en nog meer) is: respect. Of liever gezegd: het gebrek daaraan.

Verkiezingsuitslagen

2023 was een verkiezingsjaar. De Statenverkiezingen in maart waren gepland. De politieke aardverschuiving die daarin plaatsvond, was het niet. De BBB, die slechts één zetel in de Tweede Kamer had, werd schijnbaar ‘uit het niets’ de grootste partij in de Provinciale Staten in alle provincies. Nog nooit eerder was een politieke partij in alle provincies de grootste.

De Tweede Kamerverkiezingen waren niet gepland. Maar onmiddellijk na de voor de regeringspartijen desastreus verlopen Statenverkiezingen (waarbij voor hen de penibele positie in de Eerste Kamer nog ingewikkelder werd), werd getwijfeld aan het voortbestaan van het kabinet.

Begin juli barstte de bom. De regeringspartijen konden het niet eens worden over het asielbeleid. De val van het kabinet leidde tot nieuwe verkiezingen in november. Bij die verkiezingen werd de PVV de verrassende winnaar en de grootste partij. Sindsdien wordt gepraat over de totstandkoming van een nieuw kabinet.

Wat was de oorzaak van deze enorme verschuivingen? De campagne voor de Statenverkiezingen werd gedomineerd door de politieke impasse rond stikstof. Maar er speelt meer. Het woord ‘dedain’ viel regelmatig in uitingen van prominente BBB’ers. En Ipsos peilde na de verkiezingen dat stikstof voor BBB-stemmers niet belangrijker was geweest dan thema’s als inflatie, de wooncrisis of de asielcrisis. ‘Stikstof was hierin het stokpaardje, maar het politieke wantrouwen van stemmers speelt ook een rol.’

Bij de Tweede Kamerverkiezingen in november gaven bijna 2,5 miljoen Nederlanders hun stem aan de PVV, die daarmee de grootste partij werd. De analyses van die uitslag gaan door tot op de huidige dag. En ongetwijfeld zijn er geen twee PVV-stemmers gelijk. Maar vast staat dat het ook hier voortkomt uit ongenoegen en zorg. Migratie was sinds de val van het kabinet een centraal thema geworden. En de PVV verbond deze problemen met de problemen in de zorg, de woningmarkt en culturele veranderingen. Met het gevoel dat ‘Nederlanders het nakijken hebben’.

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid laat in het recente rapport ‘Grip. Het maatschappelijk belang van persoonlijke controle’ zien dat onzekerheid en een gebrek aan grip op je eigen leven leidt tot maatschappelijk onbehagen en beelden en overtuigingen die op gespannen voet kunnen staan met de democratische rechtsstaat.

*“Het gevoel dat je mening er niet toe doet.
Dat ‘ze’ niet luisteren”*

Dat gevoel is niet nieuw. In de Atlas van afgehaakt Nederland (2021) laten René Cuperus en Josse de Voogd zien hoe verschillen in opleiding, inkomen en gezondheid samenhangen met verschillen in wat mensen belangrijk vinden en hoe ze stemmen. Vertrouwen in de politiek (en andere instituties) is niet gelijk verdeeld over het land. De kloof tussen hoog en laagopgeleid is enorm.

De verkiezingsuitslagen bevestigden een vertrouwd beeld. Dat van een al lang levend maatschappelijk ongenoegen. Het gevoel dat je mening er niet toe doet. Dat ‘ze’ niet luisteren. Gebrek aan respect.

Groningers boven gas?

2023 was het jaar dat ongeveer begon met het langverwachte rapport ‘Groningers boven gas’, van de parlementaire enquêtecommissie. Tijdens de presentatie in Zeerijp lichtte commissievoorzitter Tom van der Lee de snoeiharde conclusies van het rapport toe: ‘De belangen van de Groningers zijn structureel genegeerd bij de aardgaswinning in Groningen, met voor hen rampzalige gevolgen’, aldus de commissie. ‘De provincie voelt zich vaak een soort wingewest, en de commissie stelt vast dat dat gevoel op feiten is gebaseerd.’

Daarna volgde een Kamerdebat over het rapport. En kwam het kabinet met een reactie, die bestond uit een pakket maatregelen. Een pakket, Nij Begun heet het, waar de regio veel ideeën voor aandroeg. Ideeën die ook de politieke partijen van ons kregen voordat zij met elkaar in debat gingen over het enquêterapport.

Foto Dirk Hol

Nu we de kabinetsreactie kennen, weten we dat lang niet al onze voorstellen zijn overgenomen door het kabinet. En ook het bedrag dat het kabinet voor Groningen uittrekt, is stukken lager dan waar we op uit waren. ‘Zo los je geen ereschuld in’, was ons commentaar. En voor iedereen die denkt dat het nu klaar is: ‘Nij Begun’ bevat nog zoveel onuitgewerkte voorstellen, dat er nog eindeloos veel overleg nodig is, voordat de inwoners van onze provincie er überhaupt iets van merken.

Want de praktijk is anders. De praktijk laat tot de huidige dag zien dat te veel mensen langdurig zitten te wachten op de afhandeling van hun (complexe) schade en op duidelijkheid over de versterking van hun huis. De praktijk is er een waarin veel verschillende regelingen leiden tot onbegrijpelijke en vervreemdende verschillen tussen inwoners van hetzelfde dorp.

“Pech voor degenen die daar wonen”

Het in oktober verschenen rapport van de commissie Van Geel beschrijft het probleem: ‘In de afgelopen jaren zijn beleid en regelgeving vaak veranderd. Die veranderingen zijn verklaarbaar en berusten veelal op goede intenties. Maar de commissie stelt ook vast dat de overheid daardoor zélf verschillen heeft gecreëerd of deze heeft vergroot.’ Volgens de commissie heeft het ‘ontbroken aan de benodigde evenredigheid en dienstbaarheid.’

Het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen beschrijft in een afrondend boek dat eind november verscheen hoe de schade aan het welzijn van bewoners vooral komt door de manier waarop de NAM en de overheid zijn omgegaan met schade, onveiligheid en de belangen van de mensen die er wonen. Deze ‘lange en droevige geschiedenis’ maakt begrijpelijk ‘dat het vertrouwen in de overheid in Groningen veel lager is dan elders in Nederland. Hoewel de recente kabinetsmaatregelen (...) de indruk wekken dat er een keerpunt is bereikt, blijft deze positieve verandering achter de voordeur van bewoners nog grotendeels onopgemerkt.’

Niemand heeft ervoor gekozen dat de aarde onder zijn huis ging trillen. Om wakker te liggen van de vraag of je nog wel in je huis kan blijven wonen. Om veel te lang te wachten, al dan niet in een tijdelijke woning. Dat was allemaal het gevolg van gaswinning, die Nederland grote welvaart opleverde. Maar wie de pech had boven de gasbel te wonen, werd opgezadeld met schadeherstel en versterking. Niemand kiest ervoor om het kostbaarste wat hij heeft – tijd – te steken in de nare effecten van gaswinning.

Groningen ligt ver weg. Als Haagse politici het hebben over ‘de Groningers’, gaan bij ons alle alarmbellen af. De distantie zit in het lidwoord. Alsof het een andere mensensoort is. Maar Nederland heeft het een deel van zijn inwoners aangedaan. Uit desinteresse. ‘Pech voor degenen die daar wonen’, zo typeerde het kennisplatform de houding van de rest van het land.

En zo bezien zijn vervreemdende regels en gebrek aan dienstbaarheid geen toeval, maar het gevolg van een gebrek aan respect.

Ter Apel

2023 was het jaar van een nieuwe opvangcrisis rond Ter Apel. Die kwam niet onverwacht. Deze keer niet in de zomer, maar rond sinterklaas. Eind november verbleven tussen de 2.400 en 2.500 mensen in ‘Ter Apel’, terwijl de absolute bovengrens op 2.000 ligt. Rapporten van de GGD en de Inspectie Justitie en Veiligheid lieten aan duidelijkheid niets te wensen over: Ongezonder, onveilig, onhoudbaar.

*“Gesol met kwetsbare mensen.
En Ter Apel zit in de ellende”*

In buurgemeente Stadskanaal werd in de sneeuw een tent gebouwd, om de mensen die vaak dagenlang in wachtruimtes overnachten tenminste een slaapplek te bieden. De stad Groningen regelde een studentencomplex. En weer was er de emotie dat dit nodig was om een einde te maken aan toestanden die we onveilig, onhygiënisch en inhumain vonden. Kwaad waren we dat een groot deel van bestuurlijk Nederland de andere kant opkeek.

We deden een dringend beroep op het Rijk en de andere Nederlandse gemeenten om hun verantwoordelijkheid te nemen. Met beperkt succes. Een prominent Haags gemeenteraadslid vreesde na het huisvesten van honderd (!) asielzoekers in een hotel in Kijkduin dat Den Haag verandert in een ‘Ter Apel aan de Noordzee.’ Dat is kennelijk erger dan een Ter Apel in Ter Apel.

Foto ANP

De crisis in Ter Apel is geen asielcrisis, maar een opvangcrisis. Als alle Nederlandse gemeenten gewoon hun verantwoordelijkheid zouden nemen, 15.000 statushouders aan een woning zouden helpen (minder dan een duizendste van de bevolking) en mee zouden werken aan het creëren van voldoende opvang voor asielzoekers, dan zou het probleem niet bestaan. Als Nederland meer aanmeldcentra zou hebben (zoals vaak is beloofd) dan Ter Apel alleen, dan zou dat een enorm verschil maken.

Maar als politiek bestuurders kiezen voor de omgekeerde rol, de onrust aanwakkeren, bezwaar maken tegen vluchtelingen tussen de badgasten, dan wordt het vanzelf een bende in Ter Apel.

De climax kwam bij bij het Kamerdebat over de formatie. Als een duveltje uit een doosje was er ineens de motie Yesilgöz, waarin de Tweede Kamer een ‘pas op de plaats’ wenste bij de behandeling en de uitvoering van de Spreidingswet. De motie leidde tot emotie en commotie. Ze werd een beetje vertimmerd. En vervolgens aangenomen. De Tweede Kamer wil niet dat vluchtelingen evenredig worden verspreid over het land. En trekt dus de handen af van Ter Apel.

Gesol met kwetsbare mensen. En Ter Apel zit in de ellende. ‘Pech voor degenen die daar wonen’? Daar ziet het naar uit. Opnieuw getuigt het van weinig respect.

Elke regio telt

2023 was het jaar waarin korte metten werd gemaakt met de mythe dat investeringen in de Randstad vanzelf positief doorwerken in de rest van het land. In maart verscheen het rapport ‘Elke regio telt!’.

Het lijkt een beetje op ‘Groningers boven gas’. De analyse hoe het is misgegaan, de fixatie op een verkeerd begrepen rendement, de keuzes ten koste van de positie van onze inwoners: we wisten het al lang.

Wij wisten al dat investeren in sterkere regio’s niet leidt tot een positieve verandering in zwakkere regio’s. Integendeel, we ervaren al tijden dat de reflex van talloze kabinetten om vooral te investeren in de Randstad, leidt tot verschraling in de regio. Op allerlei gebieden. Minder sociaal-culturele voorzieningen, minder nabije goede zorg, slechter benutte economische potentie, minder blauw op straat - de reeks is eindeloos.

“Dat de maatschappelijke onvrede over de overheid het grootst is in Groningen”

Het beleidsprincipe van het Rijk om dingen sterker te maken die al sterk zijn, leidt niet tot brede welvaart voor alle Nederlanders - in het bijzonder niet in grensregio’s als de onze. Dat is een pijnlijke conclusie voor een klein, innovatief en rijk land als Nederland. Een land dat bovendien iedere zeven jaar aangeeft geen middelen vanuit de Europese structuurfondsen te hoeven ontvangen, terwijl juist deze EU-fondsen - bij gebrek aan nationale investeringen - in de onderzochte regio’s evident het verschil maken.

Het is oneerlijk om een dichtbevolkte regio het bord te laten leegeten van regio’s die minder mensen tellen. Het leidt namelijk tot een land waarin de kansen op een gelukkig leven voor een flink deel worden bepaald door waar je wieg staat. De overheid is ervoor om die ongelijkheid tegen te gaan. Om gelijke kansen te bieden. De praktijk is dat het rijk de verschillen in de afgelopen decennia groter heeft gemaakt.

Veel Groningers staan helemaal onderaan de ladder van de Brede Welvaartsmonitor. Dat wil zeggen: zij hebben de laagste inkomens, minste kansen op werk, de ongezondste leefstijl, persoonlijke gezondheid en welzijn. Voor hen zijn er de minste voorzieningen. In het oostelijk deel van onze provincie is de sociale werkvoorziening de grootste werkgever en relatief veel jongeren zijn aangewezen op jeugdzorg.

Foto: Dirk Hol

Uit onderzoek van hoogleraar Caspar van den Berg en universitair docent Annemarie Kok (RuG), in opdracht van het ministerie van LNV, komt naar voren dat de maatschappelijke onvrede over de overheid het grootst is in Groningen. ‘Den Haag vergeet ons, ziet ons niet staan’ is een gevoel waarin veel Groningers zich herkennen. Het maatschappelijke ongenoegen was royaal bekend, voordat het in de verkiezingsuitslagen zichtbaar werd.

Het is al lang bekend dat er iets moet veranderen. Er is een fundamentele wijziging nodig in het denken over regio’s. We mogen ons niet neerleggen bij het laten voortbestaan van ingrijpende sociaaleconomische problemen. Het is hoog tijd om de kansen te benutten die regio’s zoals Noord-Nederland te bieden hebben. In het belang van heel Nederland. Dat dat gebeurt, spreekt niet voor zich. Want niets is zo sterk als de macht der gewoonte.

Respect is ook hier het begin van het antwoord. Het ervaren van serieuze interesse in de opvattingen van alle inwoners. In hun leefomstandigheden. Hun zorgen en ambities. Hun ideeën over de toekomst.

Nij begun?

2023 kan met een beetje goede wil het jaar zijn waarin we met z’n allen een ‘nij begun’ maakten. Een nieuw begin, waarin mensen het respect krijgen dat ze verdienen.

De geschiedenis van Nederland in de laatste tweehonderd jaar laat zich lezen als een voortdurende emancipatie. Als een toenemende democratisering. Toenemend respect voor bevolkingsgroepen die tot dat moment te weinig tot hun recht kwamen. Mensen die op de deur bonkten, omdat ze wilden meedoen, kregen een plaats aan tafel. Dat ging altijd gepaard met onrust en spanning, maar per saldo was sprake van vooruitgang.

De grondwetswijziging van Thorbecke in 1848 was een radicale beperking van de macht van de koning. Koning Willem II veranderde in één nacht van een conservatief in een liberaal, uit vrees voor een revolutie. De uitbreiding van het kiesrecht tot algemeen kiesrecht voor mannen én vrouwen in 1919 was het resultaat van politieke stijd. De emancipatie van de protestantse ‘kleine luyden’, de socialisten, de katholieken en de liberalen ging niet altijd zachtzinnig. Ze eisten zeggenschap en dat deden ze zeker niet altijd even gepolijst en aangenaam in de omgang.

“Nooit ging het vanzelf”

De leerplicht, de schoolstrijd, de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor mensen uit alle sociale klassen: hetzelfde verhaal. De emancipatie van vrouwen en etnische groepen vergde actie. Nooit ging het vanzelf. Maar we boekten als samenleving vooruitgang.

Met een beetje goede wil, zijn de grote verschuivingen in de politiek van het afgelopen jaar te zien als de vertaling van het ongenoegen van bevolkingsgroepen die tot nu toe achtergesteld zijn. Die de verliezers waren bij de politieke en economische ontwikkelingen van de afgelopen jaren. Die in de gebieden wonen waar voorzieningen verdwenen. Die boos en gefrustreerd werden door de onbegrijpelijke en vervreemdende bureaucratie waarvan ze afhankelijk waren.

De slachtoffers van de toeslagenaffaire. De mensen die het wachten moe zijn in hun kapotte huizen. De veehouders die niks verkeerd hebben gedaan, maar nu te boek staan als PAS-melders en die ineens merken dat de toekomst van hun bedrijf onzeker is geworden. Al de mensen die hebben ervaren dat de instanties die bedoeld waren om hen te helpen, hen opsloten in een door mensen gemaakt doolhof. Die niet het respect ervaren dat hen toekomt.

Het gebrek aan vertrouwen vindt een uitweg. En in een volwassen democratie als de onze, gebeurt dat via verkiezingen. Met een beetje geluk is 2023 het begin van een verandering ten goede. Van met name Haagse politici die wakker zijn geschopt. En die gemotiveerd zijn om de macht der gewoonte te doorbreken. In de regelzucht. En in de manier waarop ze denken over investeringen buiten de Randstad.

“Waar ze ook wonen”

Een nij begun? Dat komt niet vanzelf. Het vergt van alle betrokkenen dat ze willen bijdragen aan een overheid die een geloofwaardig antwoord geeft op de problemen die burgers ervaren. Die transparant is en verantwoording aflegt. Die laat merken dat ze luistert. Die er in alles blijk van geeft de ‘brede welvaart’ van al haar inwoners centraal te stellen. Waar ze ook wonen. Wat hun opleidingsniveau ook is.

Het moet ook. Want het alternatief is een overheid die verlamd blijft in een verscheurd en gepolariseerd land. Het vergt veel respect om de kloof te dichten.

Bronnen

- Caspar van den Berg en Annemarie Kok, ‘Regionaal Maatschappelijk Onbehagen: naar een rechtsstatelijk antwoord op perifere ressentiment’, Groningen, 2021
- Commissie Verschillen, ‘Veilig, schadevrij en verduurzaam’, 13 oktober 2023
- 1 Vandaag, ‘Methadongebruik en gevaar voor infectieziekten: GGD-rapport laat schokkend beeld zien over situatie azc Ter Apel’, 7 december 2023
- Ewald Engelen, ‘Het dedain voor de kiezer is niet meer te harden’, EW, 4 april 2023;
- Sjoerd van Heck, ‘Wie is de BBB-stemmer?’, Ipsos, 1 september 2022
- ‘Mona Keizer klaar met dedain van de bovenlaag’, Telegraaf, 9 september 2023
- Caroline van der Plas, ‘Kop d'r veur! Nederland als Volkshuis’, HJ Schoo-Lezing, 5 september 2023;
- Simon van Teutem, ‘Nederland: een gaaf land waar kwetsbaren het nakijken hebben’, De Correspondent, 12 april 2022
- Inspectie Justitie en Veiligheid, ‘Brief Onveilige situatie asielopvang Ter Apel’, 7 december 2023
- Inspectie Justitie en Veiligheid: ‘Signaal Inspecties: situatie in Ter Apel uiterst kritiek’, 1 november 2023
- Josse de Voogd en René Cuperus, ‘Atlas van Afgehaakt Nederland’, 17 december 2021
- Kamerbrief over Nij begun: op weg naar erkenning, herstel en perspectief, 25 april 2023
- Evert Meijers, Ton van Rietbergen, ‘Niet wéér een Randstadkabinet’, Geografie.nl, 28 januari 2022
- NPO Radio1, ‘Ophef over opvang asielzoekers Kijkduin: Wij hoeven ze hier niet’, 29 november 2023
- Parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen, ‘Groningers boven gas’, 24 februari 2023
- Bastian Ravesteijn, ‘Nieuwe interactieve KansenKaart toont kansenongelijkheid in Nederland’, Erasmus Universiteit Rotterdam, 18 nov 2020
- RLI, ROB en RVZ, Advies ‘Elke regio telt, Een nieuwe aanpak van verschillen tussen regio’s’, 27 maart 2023
- SCP, ‘Brede welvaartstrends’, Uit: Monitor Brede Welvaart, 2022
- Sociaal Planbureau Groningen, ‘Monitor Brede Welvaart Groningen’, 2023
- Tom Postmes e.a., ‘Inzicht in impact. De maatschappelijke gevolgen van de gaswinning en denkrichtingen voor de toekomst.’, 29 november 2023
- WRR, ‘Grip. Het belang van persoonlijke controle’, 30 november 2023

JANUARI
'PAASRAP
BLOGS,
AFSPRAK

REPORT,

EN.

‘Paasrapport’ januari

Haagse kidnappers

In een volle Statenzaal trapte ik op onze nieuwjaarsreceptie het jaar 2023 af. Een bijzonder jaar voor ons. Op het moment van de receptie was het nog maar ruim twee maanden voordat er provinciale verkiezingen zijn. De verkiezingen waarin wordt bepaald wat voor volksvertegenwoordiging en bestuur de Provincie Groningen de komende vier jaar krijgt.

Provinciale verkiezingen zijn voor landelijke media een lastig fenomeen. En ook voor politieke partijen. De media zijn op zoek naar onderwerpen die iedereen in het land aanspreken, met mensen aan het woord die iedereen kent. En dan kom je vaak uit op landelijke politici, die met hun Haagse bril op dingen zeggen die over Haagse zaken gaan.

En dan zijn politieke partijen er als de kippen bij om de statenverkiezingen te voorzien van een landelijk frame. Bijvoorbeeld door een tweestrijd te suggereren tussen landelijke partijen over landelijke thema's. Hoofdpijnveroorzakend voor iedereen die enig begrip heeft voor de rol van de provincie. En voor wie ziet hoe partijen in onze provincie vorm geven aan hun verantwoordelijkheid.

Want wat de Haagse kidnappers van de provinciale verkiezingen ook suggereren, de Statenverkiezingen gaan niet over Den Haag. Als inwoners op 15 maart hun stem mogen uitbrengen, kunnen ze met die stem aangeven hoe het verder moet met onderwerpen in hun eigen leefomgeving. In hun provincie. In Groningen.

Ze vertellen de politieke partijen die een gooi doen naar een zetel in de Staten hoe ze aankijken tegen de energietransitie en de klimaatdoelen. Tegen de vraag waar en hoeveel woningen gebouwd kunnen worden. Waar plek is voor bedrijven.

“Dat moeten de provincies maar doen”

Over woningnood dus. En over de vraag waar we kunnen werken en ons geld verdienen. Ze wijzen welke kant het op moet in de bebouwde kom en in het landelijk gebied, met de landbouw, met natuurontwikkeling. Met stikstof. Met de leefbaarheid in dorpen en wijken. Met het openbaar vervoer. Over een toekomst voor boeren. Over biodiversiteit. Over bereikbare ziekenhuizen en scholen.

Dat zijn ongelooflijk belangrijke onderwerpen, waar elke inwoner mee te maken heeft in het dagelijks leven. Zaken ook, waarvan politiek Den Haag vaak zegt: dat moeten de provincies maar doen, want die kennen hun regio het beste.

Het maakt dat provincie niet de onzichtbare en anonieme bestuurslaag is waar zij wel eens voor wordt uitgemaakt, maar een uiterst relevante. Die bezig is met wat ons dagelijks leven raakt: met wonen, werken - ja, met leven.

Wat willen wij zijn?

Daarom zijn Statenverkiezingen belangrijk. Ook ditmaal. De 43 leden van de Provinciale Staten van Groningen die op 15 maart worden gekozen, gaan de komende vier jaar met onderwerpen aan de slag die bepalend zijn voor hoe wij hier willen wonen en werken.

En ja, die nieuwe leden van Provinciale Staten kiezen wie er in de Eerste Kamer komen. Dat is zeker belangrijk. Maar allereerst gaan deze verkiezingen over Groningen: wat voor provincie willen wij zijn?

Nait soezen moar doun!

Gelukkig nieuwjaar allemaal. En welkom op onze nieuwjaarsreceptie. Mooi dat we elkaar weer persoonlijk ‘hail en zegen in `t nije joar’ kunnen wensen.

Welkom op een receptie die nog maar twee maanden is verwijderd van de Statenverkiezingen. En nog maar één maand van de presentatie van het rapport van de Parlementaire Enquêtecommissie. En dat zijn alleen nog maar de gebeurtenissen die we kunnen zien aankomen.

Als de afgelopen jaren ons één ding hebben geleerd, is het de enorme impact van dingen die we niet zagen aankomen. Onze vorige nieuwjaarsreceptie is één pandemie en het begin van een bloedige oorlog geleden. En behoorlijk veel maatschappelijk ongenoegen.

Veel Nederlanders maken zich zorgen over de verharding van het maatschappelijk debat. Over de polarisatie, de bubbels, de ruwe woorden en de harde omgangsvormen op social media. Opvallend is dat ze daarin vooral politici een kwalijke rol toedichten. Veel mensen vinden dat politici slecht met elkaar omgaan, dat ze niet eerlijk zijn en niet weten wat er leeft onder de mensen.

En vooral: politici lossen de problemen niet op. De vaste voorbeelden zijn de toeslagenaffaire en de gaswinning in onze provincie. Die zijn symbool geworden voor het onvermogen van de politiek om adequaat te reageren. Mensen willen dat de politiek deze problemen óplost.

“Het vloertje voor de teleurstelling van straks”

Het is een schrale troost dat de meeste kritiek zich richt op Haagse politici. Want die zijn nou eenmaal het meest zichtbaar. En ja, Den Haag is nog niet klaar met Groningen. Daarover straks meer.

Maar wij zijn ook niet klaar met alleen wijzen naar Den Haag. We staan aan het begin van een nieuw jaar, aan het begin van een verkiezingscampagne. Ik hoop dat iedereen die daarin een rol speelt, goed nadenkt over die rol. Of je optreden het publieke vertrouwen zal versterken of verzwakken. Of je een toon aanslaat die past bij een pittig debat, of dat je net over het randje gaat.

En dan de inhoud. Kunnen we realiseren wat we beloven? Of leggen we het vloertje voor de teleurstelling van straks? Ik hoop op een verkiezingscampagne waarin alle partijen laten zien dat ze zich bewust zijn van die verantwoordelijkheid. Vertrouwen in de politiek is in handen van alle politici.

De weg naar de hel

We weten het al in januari: of het nu gaat om kilo's, bewegen of roken: de weg naar de hel is geplaveid met goede voornemens. In beleid kun je niet wonen. Beloften - en excuses - veranderen nog niks. Dat komt niet doordat we gemeen zijn. Het is geen complot of wreed plan om mensen te grazen te nemen.

De Nationale ombudsman zei het treffend in het afgelopen jaar, hier in de Statenzaal: ‘overheden overschatten altijd hun uitvoeringskracht.’ Een snelle blik op de tranentrekkende toestand bij een stikstoffabriek laat overigens zien dat dat niet alleen geldt voor overheden!

Beleid is belangrijk. Maar het komt aan op de realisatie. Op het werk van verstandige ambtenaren die de prestaties leveren waarover wij opscheppen. En van anderen die werk doen in onze opdracht. Het zijn deze mensen die vooraan staan bij het incasseren van de woede over politieke keuzes. Frustraties die zij niet kunnen helpen.

Ik wil vandaag zeggen dat ik trots ben op hun werk. En dat wij pal willen staan voor iedereen die werk uitvoert voor de provincie.

Iets rechtzetten.

Dan nu Den Haag. Ons politieke centrum dat gek genoeg helemaal niet in het centrum ligt. ‘Randstad’: het woord zegt het al! Ik snap best dat het soms lastig is om vanuit de duinen het hele land te overzien. Om echt te begrijpen welke nationale kansen er liggen buiten de Randstad. Maar het zou een geschenk zijn voor het hele land als ‘Den Haag’ de potentie van het hele land zou zien en benutten. Potentie, zoals bij ons in Groningen.

Vandaag presenteer ik mijn jaarverslag over het afgelopen jaar. Het heeft een veelzeggende titel. ‘Iets rechtzetten’. Het is een reactie in twee woorden op de ellende rond gaswinning. Over een maand verschijnt het rapport van de Parlementaire Enquêtecommissie. Al bij de verhoren werd genadeloos blootgelegd dat de Nederlandse staat in 60 jaar gaswinning maar één belang zag: dat van de staatskas.

“Dat zich in de afgelopen tijd de ‘gaskolonie’ heeft gevoeld”

Gas was een succes met een inktzwarte rand. Nederland werd schatrijk van Gronings gas. Er waren jaren dat de gasbaten goed waren voor 20% van de inkomsten van het rijk. Onze welvaartsstaat, de infrastructuur in de Randstad - het is er allemaal van betaald. Graag gedaan, natuurlijk. Maar de rekening werd neergelegd bij een paar honderdduizend Nederlanders die de pech hadden dat de gasbel zich onder hun huis bevond.

Excuses hebben ze al vaak gehad. Beloften ook. Het woord ‘ereschuld’ in een recente Kamermotie is treffend gevonden. Maar die woorden zijn leeg, als ze niet worden gevolgd door daden. Het gevoel leeft breed: Nederland heeft hier iets recht te zetten. We hebben het overal verteld. We horen het overal terug. Ook in Den Haag. Het wachten is op daden.

Wij verwachten van de Haagse politiek, van kabinet en parlement, dat de onverkwikkelijke geschiedenis van de gaswinning praktische consequenties heeft. Bevrijd mensen uit een bureaucratisch doolhof. Maak heel wat gebroken is. Zet recht wat onrecht is geworden.

Toon je commitment zonder voorbehoud. Aan de Nederlanders die door de gaswinning worden geraakt. Aan het deel van Nederland dat zich in de afgelopen tijd de ‘gaskolonie’ heeft gevoeld. Den Haag heeft echt wat recht te zetten.

Daadkracht graag

We staan aan het begin van een nieuw kalenderjaar. Dat is iets anders dan een schone lei. Het verleden schept verplichtingen. Maar een nieuw jaar biedt nieuwe mogelijkheden. Voor iedereen die Nederland en Groningen een warm hart toedraagt. Voor mensen die hun woorden serieus nemen, is het een kleine stap van woorden naar daden.

Voor mensen die een publiek ambt hebben – of dat ambiëren – is het een dure plicht om mee te helpen het vertrouwen in de overheid te herstellen. Niet te ondermijnen. Niet te volstaan met het vrijblijvend exploiteren van ongenoegen, maar om een geloofwaardig alternatief te presenteren. En dat waar mogelijk ook te realiseren.

Om zo met vereende krachten iets moeilijks te doen dat juist nu essentieel is. Bij te dragen aan een overheid die mensen ervaren als relevant en positief. Als een overheid van ons, voor ons en door ons allemaal. Op onze daden komt het aan.

Ik breng een dronk uit op de daadkracht: Nait soezen, moar doun.

Afspraken

---

9 januari

Nieuwjaarsreceptie provincie Groningen, Provinciehuis

Bijeenkomst burgemeesters in Groningen, Provinciehuis

11 januari

Nieuwjaarsreceptie Noord-Nederland, Martiniplaza

12 januari

Brainstorm Toekomst van Groningen, Eemshaven

Nieuwjaarsreceptie Groningen Seaports, Eemshaven

13 januari

Tafel van Groningen, met alle kroonbenoemden, Provinciehuis

Werkbezoek aan de Regiodeal Oost-Groningen, Stadskanaal

17 januari

Nieuwjaarsreceptie Koning Willem-Alexander en Koningin Máxima, Amsterdam

18 januari

Stateninformatiedag en gesprek over gaswinning in Groningen, Provinciehuis

19 januari

Afscheidsbijeenkomst Rien Fraanje,
directeur van de Raad voor het Openbaar
Bestuur, Den Haag

Welkomstwoord Eurosonic Noorderslag,
Provinciehuis

20 januari

Ambtsbezoek aan de gemeente Veendam

Netwerkbijeenkomst ESNS, Stadhuis
Groningen

24 januari

Afscheid Henk Mulder, gemeentesecretaris
gemeente Midden-Groningen, Hoogezand

26 januari

Lunch met de heer Giorgio Novello, de
ambassadeur van Italië, Den Haag

27 januari

Werkbezoek aan 'Wedde dat 't lukt', Wedde

30 januari

Werkoverleg met minister Bruins Slot van
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
Den Haag

Kring van commissarissen van de Koning,
Den Haag

FEBRUAR
'PAASRAP
BLOGS,
AFSPRAK

I
PORT',

EN.

‘Paasrapport’ februari

‘Groningers boven gas’

Het was spectaculair weer. De zon scheen en er waren af en toe felle buien. Ik bekeek het Hogeland door de ogen van de aanwezige westerlingen. En ik bedacht: wat is het hier geweldig mooi!

Wie had de datum niet omcirkeld in zijn agenda? Eindelijk ging het gebeuren: de presentatie van het rapport van de parlementaire enquêtecommissie naar de gaswinning in Groningen. Op 24 februari, in het hart van het btingsgebied. In De Diek’n in Zeerijp.

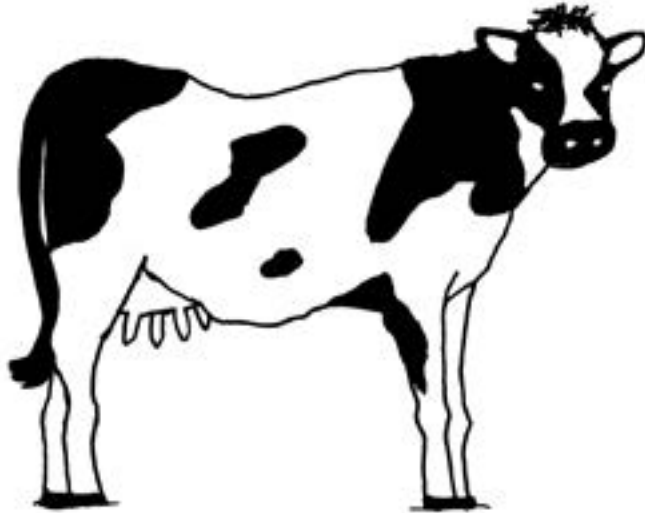
Binnen was de emotie tastbaar. De boerderij was afgeladen. En de woorden van commissievoorzitter Tom van der Lee misten hun uitwerking niet. Hij liet er geen misverstand over bestaan. Groningen en de Groningers was leed toegebracht. Door de ‘olies’. Door het Rijk. Geld was belangrijker dan inwoners. Al die jaren. Groningen was een wingewest geweest.

“Milder, menselijker en makkelijker”

Iedereen in de zaal was onder de indruk. Emotioneel. Inwoners keken elkaar met natte ogen aan. Ze waren niet gek geweest, al die dagen, weken, maanden, jaren. Eindelijk werd het gezien.

Het rapport is snoeihard. Er is een ereschuld richting inwoners. Schade en versterking moet anders. Milder, menselijker en makkelijker. Aangedaan leed moet worden vergoed. Het rijk heeft een ereschuld aan Groningen.

De komende tijd zal duidelijk worden hoe het Rijk deze ereschuld wil inlossen. Maakte het rapport indruk, of is het pijlsnel weer ‘business as usual’? En moet de regio op alle fronten duidelijk maken dat alles wat met schade en versterking moet gebeuren, al die tijd al had moeten gebeuren. En dat tegenover de rampzalige geschiedenis van de gaswinning een geloofwaardig antwoord van de staat moet staan. Een antwoord aan de mensen die nog steeds worden geraakt door de gevolgen van gaswinning. Een antwoord ook, voor de Groningers van straks.

Groei, powered by Brussel

Ministers zijn hier vaak. Maar EU-commissarissen zijn een stuk zeldzamer. Vandaag en morgen is EU-commissaris Elisa Ferreira (Cohesion and Reforms) bij ons te gast. En twee ministers (Adriaansen van EZK en Van Gennip van SZW). De aanleiding is feestelijk. De start van een nieuw Europees subsidieprogramma voor een ‘rechtvaardige transitie’ naar een klimaatneutraal Europa. Uit dit ‘Just Transition Fund’ komt ruim 600 miljoen beschikbaar voor Nederland. Meer dan de helft daarvan wordt besteed in Groningen en Emmen. Na een ingewikkelde aanloop van ruim twee jaar kunnen we van start.

De bijeenkomst begint met een lied in het donker. Ede Staals bekendste lied: “‘t Het nog nooit, nog nooit zo donker west, of t wer altied wel weer licht.” Ik denk niet dat mevrouw Ferreira het kan verstaan, maar begrijpen kan ze het wel. Zij is een van de grote pleitbezorgers van het JTF-programma. Ze begrijpt als geen ander de ambitie om licht te laten schijnen aan het eind van de tunnel.

Het is precies het soort licht dat we in Groningen goed kunnen gebruiken. Toen we drie jaar geleden de doelstellingen van het JTF-programma tot ons lieten doordringen, leek het net alsof het speciaal voor ons was geschreven. Het ging over de nadelige gevolgen van het einde van de fossiele gaswinning en over werkloosheid. En over plannen om dat te veranderen. En in de week waarin het rapport van de Parlementaire Enquêtecommissie wordt gepresenteerd, behoeft het eigenlijk geen uitleg: als je ergens in Nederland de gevolgen kunt zien van de nadagen van de fossiele gaswinning, dan is het hier.

“Bij de koplopers in de werkloosheidsstatistieken”

Die gevolgen zijn tweeledig. Enerzijds zitten we helaas nog altijd midden in het verhaal van de schadeafhandeling en de versterking van huizen. Want de gaswinning gaat dan wel naar nul, de aarde zal nog lange tijd beven en trillen. Er komen dus kapotte huizen bij, terwijl er nog zoveel huizen hersteld moeten worden.

Anderzijds betekent het einde van de gaswinning voor deze regio een verlies van 12.000 tot 20.000 banen. Dat is veel, in een regio die traditioneel bij de koplopers in de werkloosheidsstatistieken hoort. Als je naar Nederland kijkt, dan zie je dat er in Groningen echt nog veel mensen aan het werk kunnen.

Hydrogen Valley

De moed kan je makkelijk in de schoenen zakken bij het zien van deze deprimerende cijfers. Maar zal niet gebeuren. Wij kijken zelfbewust de toekomst in. Geen tranentrekkende verhalen. Want Groningen is niet alleen de dupe van de laatste fase van de gaswinning. We zijn tegelijk koploper in de energietransitie. Niet voor niets gaf diezelfde Europese Unie ons in 2019 als eerste de titel Hydrogen Valley. En werden we afgelopen najaar uitgeroepen tot ‘Valley of the year.’ Omdat we, Europees gezien, het verste zijn in de ontwikkeling van een waterstofmarkt.

We zien om ons heen al volop voorbeelden van de nieuwe economie die ons voor ogen staat. En met ons doel ik op een brede coalitie van overheden, bedrijven en kennisinstellingen. Variërend van startups, midden en kleinbedrijf en grote namen. En van het mbo tot en met de universiteit. Van opleidingen voor vakmensen die hard nodig zijn om de energietransitie uit te voeren. En van onderzoek en innovatie.

Ik wil het bedrijf Foamplant noemen als voorbeeld. Deze startup produceert ‘s werelds eerste volledig circulaire schuimplastic. Enorm relevant als je bedenkt dat de helft van het plastic-afval op deze wereld bestaat uit schuim, bijvoorbeeld in matrassen. Circulair schuim scheelt dus ook enorm veel CO₂-uitstoot.

Dan is er de GreenWise Campus in Emmen. Een onderwijsprogramma om mensen op te leiden voor werken in de circulaire economie. Groene chemie, circulaire plastics en waterstof - het komt er allemaal samen, met een belangrijke rol ook voor bedrijven. Uitbreiding naar de Duitse Hochschule ligt voor de hand. Het grootste succes bereik je samen met de burens.

Groene landbouw en industrie

Ik wil ook onze landbouw noemen. Groningen heeft een rijke geschiedenis in landbouw en voedselverwerkende industrie. Honderdjarige boerencoöperaties, zoals Avebe, Cosun en Friesland Campina. In lijn met hun traditie ontstond Fascinating: een samenwerking tussen de grote coöperaties, ondernemers en kennisinstellingen. Centraal staat plantaardig eiwit. En circulaire landbouw. En het komt er in het kort op neer dat de toekomst van de landbouw hier eigenlijk al is begonnen.

“Het gaat de laatste tijd hard”

Ik zei al dat we hard werken aan de vergroening van de chemie. Het bedrijf Avantium ontwikkelt chemische technologie om biograndstoffen om te zetten in innovatieve circulaire kunststoffen. Het gaat de laatste tijd hard. Avantium heeft intussen twee pilotfabrieken in Delfzijl en bouwt nu de eerste commerciële flagshipfabriek. Dat is mede het resultaat van een combinatie van Europese en regionale subsidies en financieringsinstrumenten.

Een nieuwe kans, gerelateerd aan groene chemie, ligt op het gebied van de productie van batterijen. Zeker vijf bedrijven hebben Groningen hoog op het lijstje staan als vestigingsplek voor een batterijfabriek. Ik verwacht dat een paar daarvan binnenkort naar Groningen komen.

Zaaien ... en oogsten

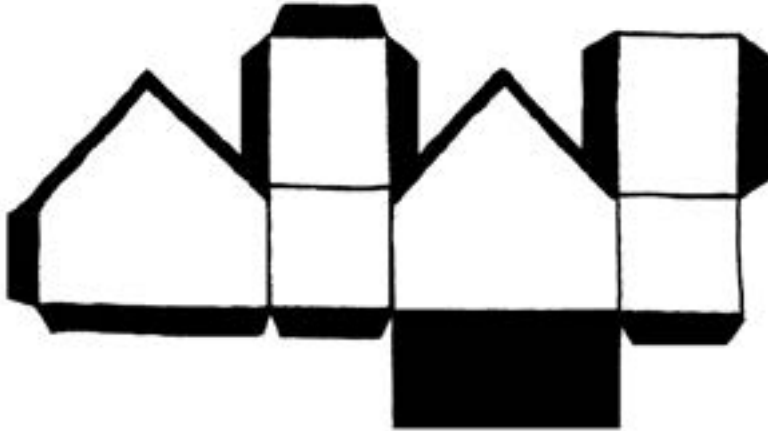
En dat is niet voor niets. De Rijksuniversiteit en de Hanzehogeschool beschikken over unieke kennis, die er voor zorgt dat Groningen een belangrijke bijdrage kan leveren aan een nationaal ecosysteem op het gebied van batterijtechnologie.

Niet voor niets... dat is ook in een ander opzicht waar. Deze ontwikkelingen kunnen niet zonder een stevige investering in menselijk kapitaal. Want we moeten toekomstige operators en onderzoekers voor deze sector opleiden.

Er moet dus nog heel veel gebeuren. De 330 miljoen euro uit het Just Transition Fund kunnen we daar goed voor gebruiken. Soms om zaadjes te ontwikkelen. Soms om die zaadjes te planten. En soms ook om het jonge plantje goed te laten groeien.

Deze groei moeten we goed in de gaten houden. Altijd blijven opletten of het oplevert wat we hopen. We zijn vandaag bij elkaar met veel mensen die zich verantwoordelijk voelen om die groei te laten plaatsvinden. Ik vraag daarom de ministers, de bestuurders van de andere regio's die met JTF aan de slag gaan, en zeker mevrouw Ferreira om in 2024 weer naar deze Energy Barn te komen. Dan gaan we vanaf deze locatie de provincie in om naar de voortgang te kijken. Wat groeit er precies? En valt er al iets te oogsten? Het lijkt me mooi om dat samen te doen. De Eurocommissaris zegt dat ze deze afspraak meteen in haar agenda heeft gezet.

Iets rechtzetten. Hoe dan?

Een volle bak, vanmorgen in Nieuwspoor. Veel journalisten op de vrolijk gekleurde stoelen. Camera's achterin het zaaltje. Een live verbinding met RTV Noord en de NOS. Zodra we beginnen te praten spreekt in de hoek van de zaal een TV-journalist de kijkers toe. Er is behoorlijk wat belangstelling voor de reactie van drie noordelijke bestuurders op het rapport van de Parlementaire enquêtecommissie. De commissie bood in Groningen haar rapport aan aan de Kamervoorzitter. Vandaag komen wij een eerste reactie brengen in Den Haag.

Tranen

Het was vrijdag een indrukwekkend moment, toen Tom van der Lee het rapport van de commissie presenteerde. In Zeerijp kon je ook zien dat zijn woorden indruk maakten op de mensen die aanwezig waren. Mensen voelden zich begrepen, erkend. Ik zag verschillende mensen met tranen in hun ogen. En ik had ze zelf ook.

Dat had alles te maken met de grote, zware, moreel geladen woorden die de commissievoorzitter gebruikte om de praktijk te beschrijven die de commissie in beeld had gebracht. Woorden als ‘wingewest’, ‘rampzalig’, ‘rookgordijn’ en ‘ereschuld’. Het is maar een rapport - en in rapporten kun je niet wonen - maar het kan het vertrekpunt zijn voor een verbeterde verhouding tussen het rijk en Groningen.

Afgelopen vrijdag in Zeerijp hadden de journalisten het rapport al urenlang kunnen bestuderen. Maar wij moesten het doen met de woorden van de commissievoorzitter. Vandaag in Den Haag geven we een eerste reactie. We zijn hier vandaag omdat we het moment niet verloren willen laten gaan. Het enquêterapport is niet het eindpunt, maar een begin: er zijn oplossingen nodig én mogelijk.

Het is een hard rapport. Het erkent het leed dat onze inwoners is aangedaan. Door de ‘olies’. Door het Rijk. Het ging altijd om geld. Er moest tot drie keer toe een rechter aan te pas moeten om de veiligheid van onze inwoners een plek te geven in de afweging over de hoogte van de gaswinning. Er is een erschuld. Richting inwoners. Richting onze regio. Het is tijd om een leeggezogen regio weer perspectief te geven. Groningen wil stap naar voren zetten: vandaar dat we vandaag vertellen hoe dat perspectief er kan uitzien. Er zijn nú daden nodig van het Rijk.

“En we beginnen niet pas vandaag met nadenken”

Waaruit bestaat een geloofwaardig antwoord op het rapport van de parlementaire enquêtecommissie? Dat begint met herstel en versterken. Daar is een omslag nodig. Want onze inwoners zitten nú, al jaren, met kapotte huizen. Met kapotte levens. Maar we moeten er ook voor zorgen dat de kinderen van deze inwoners straks een goede toekomst in Groningen hebben. De schade in dorpen, huizen, steden en in het landschap moet hersteld. En we willen een gezond, leefbaar en kansrijk Groningen voor de volgende generaties.

Startschot

Onze voorstellen in deze persconferentie zijn een vertrekpunt: startschot voor gesprek met onze inwoners, maatschappelijke organisaties en volksvertegenwoordigers. Dat gesprek willen we de komende weken voeren. We leggen dit nu op tafel, hier in Den Haag. Omdat we willen dat zij ook deel gaan uitmaken van die discussie die na de presentatie van het rapport is begonnen: hoe nu verder?

De commissie zegt: Rijk, doe dit samen met Groningen en de Groningers. Dat is ook bij ons niet aan dovemansoren gericht. Wij willen de komende weken ophalen hoe we dit samen zien. Met maatschappelijke organisaties. Met iedereen die zich wil laten horen over rechtzetten wat scheef is geraakt. Maar dat vraagt ook dat het Rijk ook meedoet. Niet alleen met geld, maar ook met daden en verantwoordelijkheid.

“Los ze op en leg het later uit”

Tegelijk: we beginnen niet vanaf nul. Ons denken begint niet pas nu, na de presentatie van het rapport. We hebben scherpe beelden van de verbeterde aanpak van schade en versterking. En we beginnen ook niet pas vandaag met nadenken over onze toekomst. Alle uitgangspunten van het Nationaal Programma Groningen. Alle onderdelen van de Strategische Toekomstagenda Groningen. En ook het Deltaplan Noord-Nederland: ze zijn allemaal in Provinciale Staten en in gemeenteraden besproken. Ze zijn onderdelen van onze steeds scherpere visie op de toekomst.

Herstel en versterking

Een betere toekomst voor Groningen en Groningers begint bij herstel van de fysieke, mentale en sociale schade in Groningen. Groningers moeten weer veilig kunnen wonen. Dat is een noodzakelijke voorwaarde voor welke ontwikkeling in Groningen dan ook. Problemen op het gebied van schadeherstel en versterking moeten direct worden opgelost. De kern daarbij is: vertrouwen. Ga naast elke inwoner staan. Kom je knelpunten tegen? Los ze op en leg het later uit. Stop met het juridisch precisiewerk waarin een inwoner altijd het nakijken heeft. Pak het per dorp aan, zoals de commissie ook bepleit.

Verbetering van schadeherstel en versterking vergt veel maatregelen:

- Inwoners moeten de overheid aan hun zijde vinden; bij de uitvoeringsinstanties kunnen zij niet alleen hun verhaal kwijt, maar worden zij daadwerkelijk geholpen. Omdat de instanties dat als opdracht hebben.
- Behalve die opdracht, moeten ze ook beschikken over de bevoegdheden en de budgetten om deze opdracht uit te kunnen voeren. Vraag niet eindeloos om toestemming. Los het op en leg het later uit.
- Onze inwoners - die deze problemen niet hebben gezocht - hebben recht op onberispelijke dienstverlening. Ze moeten ontzorgd worden. Zeker weten dat ze niet de dupe worden. Dat er altijd geld genoeg is om hun problemen op te lossen.
- Ze moeten aangereikt krijgen waar ze recht op hebben, in plaats van het met veel moeite te moeten ‘halen’.
- We willen werken vanuit vertrouwen. En oplossingen op maat kunnen bieden. Het rijk moet daarvoor de noodzakelijke budgetten beschikbaar stellen.

- We bieden de inwoners die dat wensen ook de begeleiding die ze nodig hebben op alle terreinen dat ze het nodig hebben: mentaal, financieel en bouwkundig.
- Gemeenten moeten opdrachtgever zijn voor hun eigen lokale plannen. Lokale problemen los je op samen met bewoners. Maatwerk is altijd mogelijk.
- Er zijn hardnekkige kwesties die tot nu een bron van frustratie zijn. Funderingsschade is een bron van frustratie. Ook de problemen van agrariërs (o.a. mestkelders), van MKB'ers, van eigenaars van monumenten zijn om gek van te worden. Ook voor hen is het onrecht als ze de dupe worden van regelingen die niet passen op hun situatie. Ook zij mogen niet de dupe worden van gaswinning.

Dit is niet iets voor even. Nee, het vraagt commitment en betrokkenheid van het Rijk voor lange tijd. Maar het is ondenkbaar dat de overheid vertrouwen terugwint zonder het te geven. Alleen wie vertrouwen geeft, kan het krijgen.

Afspraken

---

1 februari

Commissievergadering Provinciale Staten

2 februari

Optreden in Podcast 'De Groningen tapes'

3 februari

Werkbezoek van directeuren-generaal van diverse ministeries aan Groningen

8 februari

Commissievergadering Provinciale Staten

10 februari

Werkbezoek van de Staatssecretaris Christophe van der Maat van Defensie aan de Eemshaven

13 februari

Keynote-lezing voor de inspiratiedag van ProDemos in Den Haag

15 februari

Commissievergadering Provinciale Staten
Ontmoeting met minister Hugo de Jonge

16 februari

Werkbezoek aan RWE in Essen

17 februari

Prins Claus Concert, Emmen

20 februari

Just Transition Fund Launch Event in aanwezigheid van Eurocommissaris Ferreira

22 februari

Voorzitten Provinciale Staten Aanwezig bij plenair debat over kindhartchirurgie in de Tweede Kamer

23 februari

Met het Oog op Morgen over de presentatie van het rapport van de parlementaire enquêtecommissie over gaswinning in Groningen

24 februari

Presentatie van het rapport van de parlementaire enquêtecommissie in Zeerijp, Diverse media

26 februari

TV-programma Buitenhof over rapport enquêtecommissie

27 februari

Persconferentie met Johan Remkes en Koen Schuiling over rapport enquêtecommissie, Nieuwspoor, Den Haag

28 februari

RTL-ontbijtnieuws over provinciale statenverkiezingen vanuit Appingedam

MAART
'PAASRAP
BLOGS,
AFSPRAK

REPORT,

EN.

‘Paasrapport’ maart

De kiezer spreekt

Groningen kreeg in maart weer een nieuw samengesteld parlement. De kiezer had gesproken. Provinciale Staten kregen 27 nieuwe leden. Twaalf van hen namen hun zetel in namens de grote winnaar BBB. Maart was de maand waarom de verkiezingscampagne haar climax bereikte. Heel veel kiezers wisten de weg naar de stembus te vinden. En toen de uitslagen binnendruppelden, werd duidelijk dat in heel Nederland, ook in Groningen, een politieke aardverschuiving had plaatsgevonden.

Werk aan de winkel voor alle politieke duiders. De kiezer spreekt, maar wat bedoelt hij nou precies? Wie heeft aan wie verloren? Waardoor komt het? Wat voor gevolgen heeft dat voor het bestuur van de provincie? Wat betekent dit voor het voortbestaan van het kabinet?

Werk aan de winkel, vooral voor de nieuw gekozen Statenleden. De wisseling gaat snel. De week na de verkiezingen - nog voor het vaststellen van de officiële uitslag - was er een ‘duidingsdebat’, waarbij ‘verkenner’ Ard van der Tuuk in de zaal zat mee te luisteren.

“Demissionair’ bestaat niet in het provinciebestuur”

Vijf dagen na het bekend worden van de officiële uitslag, nam ik in de laatste Statenvergadering in oude bezetting afscheid van 26 Statenleden (één lid van Forum voor Democratie was al eerder vertrokken). In die vergadering controleerden de Staten de geloofsbrieven van 27 nieuwe leden die de volgende dag feestelijk werden geïnstalleerd.

‘Demissionair’ bestaat niet in het provinciebestuur. Er is altijd een college van Gedeputeerde Staten. Maar duidelijk is dat iedereen in dat college nu even afwacht wat de politieke aardverschuiving voor gevolgen heeft voor de nieuwe samenstelling van het college. Voor gedurfd nieuw beleid is dit even niet het moment.

Ondertussen is niks doen geen optie. We leven in spannende tijden. Want terwijl in alle provincies nieuwe colleges worden geformeerd, staan de ontwikkelingen niet stil. Het rapport van de parlementaire enquêtecommissie gaswinning werd eind februari gepresenteerd. Op 8 maart kwamen de Groninger gemeenteraden en Provinciale Staten bij elkaar in De Molenberg in Delfzijl om een manifest te overhandigen aan daar aanwezige kamerleden.

In april debatteert de Tweede Kamer met de commissie over de inhoud van het rapport. Daarna zal het kabinet moeten reageren. Hoe herstel je een ereschuld? Op de laatste dag van maart maken de Groningse gemeenten, waterschappen en provincie duidelijk wat volgens hen nodig is om een geloofwaardig antwoord te geven op de ‘ereschuld’ die de staat heeft aan Groningen. ‘Ereschuld: herstel en perspectief voor Groningen’, noemen we het pakket. Dat pakket kwam tot stand na een brede en zorgvuldige consultatie. In de komende tijd moet blijken of er politieke wil bestaat in Den Haag om recht te zetten wat scheef is gegroeid. Om heel te maken wat gebroken is.

De geest van de wet

Smaken verschillen. Maar ik vind ze verdacht. De dwingend gezellige bordjes die beginnen met ‘In this house...’. Is het een aanbeveling of een waarschuwing?

Ooit was ik lid van de medezeggenschapsraad van de school van onze kinderen. En iemand die het goed bedoelde, stelde voor dat de school zich voortaan als ‘veilige school’ zou profileren. Dus... je zoekt een school voor je kind. En je ziet posters met: ‘dit is een veilige school’. En ze zeggen erbij dat de school beschikt over een anti-pestprotocol. Wat denk je dan? Hier hebben ze alles netjes voor elkaar? Of: dat is vast niet voor niets. Hier is vast iets gebeurd, toch maar eens wat doorvragen.

Ik heb ongeveer hetzelfde gevoel bij een ‘Rijksbreed programma Dialoog en Ethiek’. Een conferentie over de geest van de wet in aanwezigheid van de minister, de Nationale ombudsman en de Denker des Vaderlands. En dan nog wel in Groningen... Dat is vast niet voor niets. Er is hier vast iets gebeurd!

Inderdaad. Want hier wordt nog dagelijks bewezen dat de dialoog over ethiek nodig is. Want in Den Haag is het woord ‘Groningen’ een snelle aanduiding voor veel narigheid. ‘Morgen is de hoorzitting Groningen’. Hartelijk welkom dus in een kwestie. De kwestie waarin wij wonen.

Sinds de grote klap bij Huizinge, dit jaar 11 jaar geleden, hebben talloze inwoners van onze provincie ervaren dat de instanties en regelingen die er waren om hen te helpen, zich hebben ontwikkeld tot een door mensen gemaakt doolhof. Waarin ambtenaren (en desnoods ook de landsadvocaat) recht tegenover hen staan.

Schoksgewijs vooruit

Ik neem u mee naar januari 2018. De maand van de zware aardbeving bij Zeerijp. Cynisch genoeg hebben we geleerd dat je vlak na een zware aardbeving in Den Haag tijdelijk iets gedaan kunt krijgen. De nationale pers rukt uit. Ministers vegen hun agenda leeg. En ineens wordt bespreekbaar wat tot dan toe niet kon. Vooruitgang in het gasdossier gaat letterlijk schoksgewijs.

Na veel gedoe spreken we samen met maatschappelijke organisaties en de nieuwe minister, Eric Wiebes, een nieuw schadeprotocol af. De NAM gaat eruit. De staat wordt verantwoordelijk. En ook oude gevallen krijgen een ‘ruimhartig’ aanbod.

“En inmiddels kun je in Groningen het woord ‘ruimhartig’ niet meer zonder levensgevaar uitspreken”

Eind goed, al goed? Nou, nee. Want er is geen oplossing zonder problemen. Heel snel blijkt hoe lastig het is om van dertig kantjes juridisch proza een praktijk te maken die recht doet aan de bedoelingen.

Wat is ruimhartig? We hadden allemaal een prettig idee bij het woord. Over inwoners die tevreden zijn over de royale afhandeling van hun schade. Maar daarna bemoeiden juristen en technici zich ermee. En begon het gemillimeter in de uitvoering. En inmiddels kun je in Groningen het woord ‘ruimhartig’ niet meer zonder levensgevaar uitspreken.

Vanmorgen geeft het Instituut Mijnbouwschade Groningen een reactie op de aanbevelingen van de Parlementaire Enquêtecommissie. ‘Milder, makkelijker en menselijker’ moet het worden. Dat was inderdaad tot nu toe nog te weinig gelukt. Overheden hebben weinig talent voor de bedoeling. Wie zich moet beroepen op de geest van de wet, heeft het al bijna verloren.

Hoe komt het eigenlijk, dat de overheid zo slecht is in het inlossen van beloftes? Waardoor stellen we zoveel mensen teleur in onze uitvoeringskracht?

Soms zit het in woordkeus. Laat ik beginnen met een voorspelling. We krijgen opnieuw gedoe over een woord. De Parlementaire Enquêtecommissie constateerde een ‘ereschuld’ aan Groningen en aan Groningers.

Een ereschuld die is ontstaan door de belangen van onze inwoners systematisch niet serieus te nemen. Door 400 miljard te verdienen ten koste van enkele honderdduizenden Nederlanders die prettig ver weg wonen. Wingewest. Gaskolonie.

“Den Haag, de stad die patent heeft op hypes van één dag”

Wat is daarop een geloofwaardig antwoord? De ereschuld aan inwoners die mishandeld zijn? De ereschuld aan hun kinderen die opgroeien in een leeggezogen wingewest? En vooral: hoe houden we de aandacht vast van Den Haag, de stad die patent heeft op hypes van één dag. Ik dacht, als ik ergens dit dilemma kan aankaarten, dan is het hier.

Cultuur

Hoe komt het dat de overheid er niet is wanneer je haar nodig hebt? Zijn ambtenaren sadistisch? Zit ‘de elite’ weer eens ‘het volk’ te pesten? Ik denk het niet. Niet met opzet.

Maar ‘culture eats strategy for breakfast’. En het zit in onze cultuur dat dat we er verrekte slecht tegen kunnen als iemand misschien geld krijgt waar hij geen recht op heeft. Ruimhartig? We krijgen het niet voor elkaar. Niet in de toeslagenaffaire. Niet bij de schuldhulpverlening. En ook niet bij de gaswinning. Want omdat we zeker willen weten weten dat we elke cent kunnen verantwoorden, besteden we in Groningen met 1300 rijksambtenaren van elke euro 74 cent aan overhead.

Een ander ding is daaraan verwant: de vrees voor ongelijkheid. Niet iedereen heeft hetzelfde nodig, maar we maken niet graag verschil. In volle ernst weigeren ambtenaren schade aan de funderingen van huizen aan te pakken, omdat funderingen in Gouda ook problemen hebben! En u begrijpt het al: dan is het hek van de dam! Precedentwerking. Een opmerkelijke vrees, als je bedenkt hoe weinig rechtszaken worden gewonnen op het gelijkheidsbeginsel.

Ter compensatie maken we hypercomplexe regelingen die in alle situaties moeten voorzien. Ze doen denken aan die grappige beslisbomen van Katinka Polderman. En daarmee doemt de derde hoofdoorzaak op.

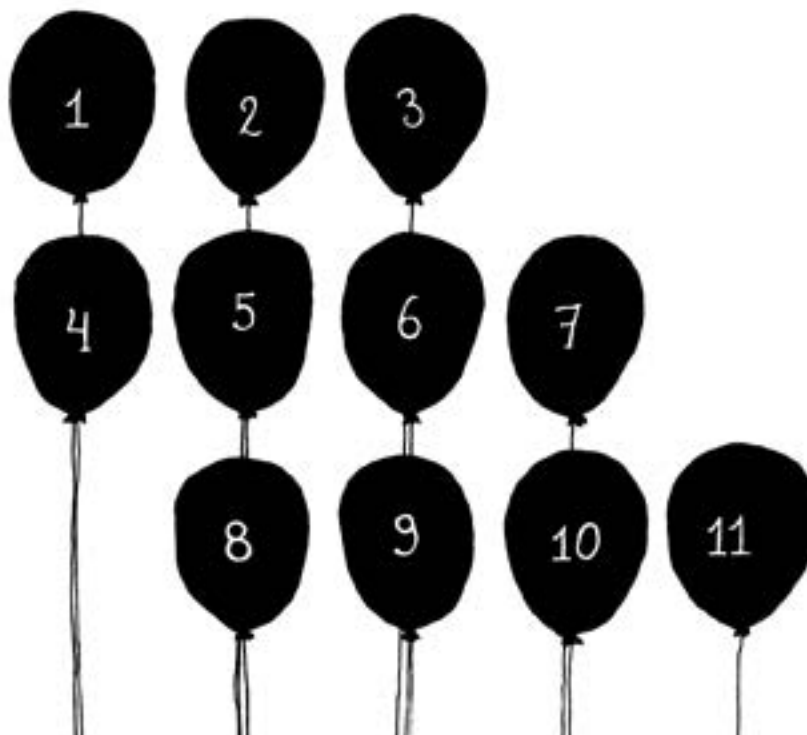
Onze ambtenaren zijn hoger opgeleid dan ooit. We selecteren ze met zorg. Maar we vertrouwen onze goed gekwalificeerde en deskundige professionals niet. Een jonge ambtenaar leert snel dat je je moet terugtrekken binnen de regels. Ruim honderd jaar geleden noemde de Amerikaanse wetenschapper Thorstein Veblen dit fenomeen ‘trained incapacity’. Aangeleerd onvermogen. Beschamend dat we er anno 2023 nog steeds zoveel last van hebben. Inwoners door de beslisboom halen. Mensen afvinken. In plaats van ze te helpen.

“De geest van de wet zou een klopgeest moeten zijn”

Een overheid die naast haar inwoners staat, werkt anders. Die geeft deskundige ambtenaren de ruimte, het mandaat en de middelen om te doen wat nodig is. Los het op en leg later uit. Leg niet de risico’s van schadeherstel en versterking bij inwoners die er niet om hebben gevraagd. Ga eindelijk eens mensen helpen. En ik zeg het de Nationale ombudsman na: laat mensen voorzieningen niet halen. Ga ze brengen.

De geest van de wet zou een klopgeest moeten zijn. Een echte Poltergeist. Die je onrustig maakt en de dagelijkse routine doorbreekt. Ik zou willen dat al die mensen die een ambtseed hebben afgelegd en zijn geworven op hun deskundigheid, worden gestimuleerd om te handelen in de geest van de wet. Te handelen volgens hun morele kompas. En te doen wat hen mooi leek toen ze solliciteerden: de publieke zaak dienen door mensen te helpen. Het zou een bevrijding zijn als een dialoog over ethiek dat als effect heeft.

Elf tips voor Statenleden

De leden van Provinciale Staten zijn vandaag geïnstalleerd. Ze legden een eed af. Ze kunnen aan hun belangrijke werk beginnen. 43 mensen die stuk voor stuk gemotiveerd zijn om van hun rol als volksvertegenwoordiger een succes te maken. Maar hoe doe je dat? Hoe word je goed als volksvertegenwoordiger? Hoe maak je succes?

Ik heb geruststellend en zorgelijk nieuws: er is niet één manier. Iedereen moet een manier van werken vinden die bij hem of haar past. Maar er zijn wel een paar dingen verstandig. Ik heb elf tips.

1. Laat u inspireren door deze omgeving.

Deze ruimte is fantastisch. U bent de nieuwe bewoners van de oudste Statenzaal van het land. Alles in deze zaal laat ons voelen dat we in een lange traditie staan. Hier worden al meer dan vier eeuwen lang besluiten genomen. Verschillen van mening worden hier al ruim vier eeuwen draaglijk gemaakt door het er met elkaar over te hebben. De tegenstellingen waren hier knalhard. Maar door de eeuwen heen vonden mensen altijd de moed om het in deze zaal met elkaar te bespreken.

2. Wees voluit volksvertegenwoordiger.

De eerste Statenleden kon je nauwelijks ‘volksvertegenwoordigers’ noemen. Ze waren een afvaardiging van een zeer beperkt deel van het volk. Statenleden anno 2023 vertegenwoordigen werkelijk de hele bevolking. U zult meemaken dat inwoners en organisaties vinden dat dat niet zo is. Dat zij de echte volksvertegenwoordigers zijn. Dat de politiek pas luistert als ze doet wat zij zeggen. Maar dat is een misverstand. Luisteren is prima. Maar u vertegenwoordigt alle Groningers. Zo staat het in de wet.

3. Maak meerderheden.

Het politieke landschap is na de afgelopen verkiezingen veranderd. Maar één ding is ongewijzigd: er heeft hier geen enkele partij de meerderheid. Meerderheden moet je maken. En hoewel veel mensen compromissen verdacht vinden, is de vaardigheid om elkaar te vinden essentieel in een levende democratie. Luister welwillend. Statenleden met een hoge ‘gun-factor’ krijgen meer voor elkaar. En het is net als thuis: als je soms wat geeft, wordt de kans groter dat je soms ook wat krijgt.

4. Investeer in elkaar.

Om u heen zijn 42 anderen die vast van plan zijn om er wat van te maken in deze periode. Dat kunt u alleen samen. Het is dus nodig dat u elkaar leert kennen. Gisteren namen we afscheid van 26 Statenleden. Daarmee is enorm veel collectief geheugen verdwenen, plus kennis en ervaring. Maar ook veel sociaal kapitaal. Dat moeten we allemaal weer opbouwen. Net als de omgangsvormen, die we in dit huis vaak samenvatten met het Latijnse woord ‘mores’. ‘Mores leren’ is nuttig en aangenaam.

5. Wees flexibel en nieuwsgierig.

Verkiezingsprogramma’s bewegen niet mee met de tijd. En ook collegeprogramma’s zijn tijdgebonden. De wereld om ons heen verandert continu. Al heel snel komen er onderwerpen langs, waarover verkiezingsprogramma’s en collegeprogramma’s alleen verouderde teksten bevatten. Dan moet u het samen uitvinden. En daarbij helpt het om nieuwsgierig te zijn naar de belangen achter de ingenomen posities. We vinden iets. Maar waarom was dat ook alweer? En kunnen we dat belang ook op een andere manier dienen?

6. Hou elkaar heel.

Deze monumentale zaal heeft al heel wat meegemaakt. Die kan wel tegen een stootje. Mensen kunnen minder hebben. Mensen die veel tijd met elkaar in één ruimte doorbrengen, doen er goed aan om de verhoudingen goed te houden. Democratie kan niet zonder een scherp debat, maar ook niet zonder respect. Dat is tot nu toe altijd gelukt. En de voortekenen tijdens het duidingsdebat vond ik goed. Ik wil er als uw voorzitter graag aan bijdragen dat we dat blijven doen. Dat kan alleen als ik op u kan rekenen.

7. Toon realisatiekracht.

Wat er ook van komt, duidelijk is dat de provincie aan de bak moet. Soms ook met kwesties die omstreden zijn. Maar het is ons werk om dingen voor elkaar te krijgen, ook als dat lastig is. Als wij geen duidelijkheid bieden aan onze inwoners, onze burgers, bedrijven en boeren, wie dan wel? U bent gekozen te kiezen. Om lijnen uit te zetten naar de toekomst. Wij zitten hier om een wereld tot stand te brengen die er nog niet is. Dus toon realisatiekracht: we moeten onze inwoners niet alleen vertellen dat er licht is aan het eind van de tunnel, we moeten in veel gevallen ook zelf dat licht aandoen.

“Dat je je kostbare woensdagen beter had kunnen besteden”

8. Wees zuinig op uw tijd.

Wij beginnen met 14 fracties. De ervaring leert dat dat er in de loop van de tijd eerder meer dan minder worden. Als alle fracties over een onderwerp twee minuten praten, zijn we een half uur verder. U zult snel ervaren dat de agenda overvol raakt. En lang niet alle onderwerpen die veel tijd kosten, zijn in de ogen van alle aanwezigen de vergadertijd waard. Het loont de moeite om selectief te zijn. Om wellicht de taken te verdelen met andere fracties. Om te voorkomen dat je elkaar het gevoel aandoet dat je je kostbare woensdagen beter had kunnen besteden. U zit hier omdat u verschillende opvattingen hebt. Verschillende dingen belangrijk vindt. Dat kan ook blijken uit de onderwerpen waarover u het woord wilt voeren of zelfs wilt vergaderen.

9. Wees ‘one of the guys’. (Or girls)

Er zijn weinig terreinen waar de provincie exclusief, met uitsluiting van alle anderen, over gaat. Als je debatteert in de Staten, lijkt het vaak alsof wij hier zelfstandig beslissen wat er gebeurt. Maar dat is in het echt vaak helemaal niet zo. We hebben wettelijke taken en bevoegdheden. Maar er zijn nogal veel onderwerpen waar we een beetje over gaan. Dus we hebben vaak ook andere partijen nodig om tot resultaten te komen.

Foto Alex Wiersma

10. Leer van elkaar.

Kijk goed om u heen. In uw midden zijn 16 ervaren Statenleden. Daarnaast zijn er vier onder u die u kent als gedeputeerde. En drie met een eerder verleden als Statenlid of fractie-vertegenwoordiger. De rest is nieuw hier. We kunnen de kunst van elkaar afkijken. En het is hier anders dan op school: afkijken mag.

11. Benut de ondersteuning

Om Statenlid te worden, hoef je geen diploma's te halen. Je hoeft alleen maar te worden gekozen. En: Statenlid zijn kost misschien veel tijd, maar het is geen baan. Het moet dus in beperkte tijd. Je kunt dit belangrijke werk alleen maar goed doen, als je durft te vertrouwen op de mensen die je graag willen ondersteunen. En dat zijn er veel. De ondersteuners van je eigen fractie. Maar ook de medewerkers van de griffie, die al een heel introductieprogramma klaar hebben gezet en die de komende vier jaar alles uit de kast zullen halen om u te helpen. Vergeet ondertussen alle andere ambtenaren niet. Zij zijn de specialisten in ons huis. Ze adviseren het college van Gedeputeerde Staten, maar het is óók hun rol om Provinciale Staten met hun kennis terzijde te staan. Ik raad u aan om van de mensen die u willen helpen royaal gebruik te maken.

Maar vooral: ik wens u geluk als lid van Provinciale Staten in de komende periode. Laten we elkaar helpen om er een succes van te maken. Want voor dat succes hebben we elkaar hard nodig.

Afspraken

---

1 maart

Vorbereiding gezamenlijk statement van gemeenteraden en provinciale staten over het rapport van de parlementaire enquête-commissie.

6 maart

Deelname aan radioprogramma Spraakmakers over provinciale statenverkiezingen, Radio1, Hilversum

Overleg met Gasberaad, Garmerwolde

Deelname aan tv-programma Regionale Senioren Omroep over provinciale statenverkiezingen, Groningen

7 maart

Officiële opening van de schoolbibliotheek van Christelijke Basisschool 'De Ster' in Harkstede

8 maart

Aanwezig bij de bijeenkomst van gemeenteraden en Provinciale Staten over het antwoord op de Parlementaire Enquête in De Molenberg, Delfzijl

10 maart

Ambtsbezoek aan de gemeente Eemsdelta, Delfzijl

Provinciale regietafel vluchtelingen en migratie, Provinciehuis, Groningen

Deelname aan radioprogramma Bij Oetse over provinciale statenverkiezingen, RTV Noord, Groningen

11 maart

Opening 'De Timmyland Ambassade' in het kader van de Week van de Democratie, Forum Groningen

Opening van de lezing 'De Staat van de Provincie', en bezoek aan verkiezingsmarkt, Forum Groningen.

13 maart

Bezoek Prinses Laurentien, 'Dialogo in neutrale ruimte', in het kader van de Week van de Democratie, Garmerwolde

Vergadering Prins Bernard Cultuurfonds, Provinciehuis, Groningen

Aanwezig bij verkiezingsdebat provinciale statenverkiezingen, Forum Groningen

15 maart

Stemmen in het Waterschapshuis van Hunze en Aa's, Veendam

Viering boomfeestdag in tuin van voormalige synagoge, Winsum.

Overleg met Groninger Bodembeweging, Loppersum

Verkiezingsavond, Provinciehuis

16 maart

Lijsttrekkersoverleg, Provinciehuis

20 maart

Afnemen ambtseed door nieuwe medewerkers van de provincie, Provinciehuis

Bijeenkomst regionale bestuurders over inzet Parlementaire Enquête, Stadhuis Groningen

22 maart

De eerste paaseieren ('rotar-ei') gekocht van Rotary Het Hogeland. Voor het UMCG Kankerfonds.

Voorzitten 'duidingsdebat' verkiezingsuitslag Provinciale Staten, Provinciehuis

23 maart

Inleiding symposium 'Wijs naar de wet', Forum Groningen

Opening bijeenkomst ICT en de energietransitie in Noord-Nederland, Groningen

Lijsttrekkersoverleg, provinciehuis Groningen

27 maart

Kring van commissarissen van de Koning, Veenhuizen

Aanwezig bij presentatie rapport 'Elke regio telt!', Veenhuizen

Lijsttrekkersoverleg, Provinciehuis Groningen

28 maart

Provinciale Statenvergadering
Afscheid vertrekkende leden Provinciale Staten, Provinciehuis

29 maart

Provinciale Statenvergadering
Installatie van alle nieuw verkozen leden van Provinciale Staten, Provinciehuis

Ontvangst actiecomité MFC De Hardenberg, Provinciehuis

31 maart

Presentatie 'Ereschuld: herstel en perspectief voor Groningen', Groningen

Deelname tv-programma RTV Noord over Ereschuld: herstel en perspectief voor Groningen'

Deelname aan tv-programma Nieuwsuur over 'Ereschuld: herstel en perspectief voor Groningen', Hilversum

APRIL

‘PAASRAP

BLOGS,

AFSPRAK

REPORT,

EN.

‘Paasrapport’ april

Duw- en trekwerk

Er gebeurde veel in april. Het was de maand waarin gedeputeerde Fleur Gräper afscheid nam. De maand waarin de onderhandelingen over een nieuw college van GS feitelijk begonnen. Genoeg om op terug te kijken.

Maar er was één onderwerp dat bijna elk beschikbaar gaatje vulde. En meestal aanzienlijk meer dan dat. De kabinetsreactie op de parlementaire enquête gaswinning. Op zich is dat raar. Want wat het kabinet gaat er zelf over. Staatssecretaris Vijlbrief bepaalt (in samenspraak met de rest van het kabinet) wat voor brief hij stuurt aan de Tweede Kamer. Daar heeft hij ons niet voor nodig, zou je zeggen.

Inzet gesprek

Tegelijk is cruciaal dat de reactie van het rijk geloofwaardig is. Want hoe belangrijk het rapport ook is, in rapporten kun je niet wonen. Daarom voerden we in de afgelopen maanden veel en intensieve gesprekken met vertegenwoordigers van overheden, maatschappelijke organisaties en met de staatssecretaris om te bespreken wat wij graag zouden zien als reactie op het rapport van de enquêtecommissie.

Deze gesprekken, maar vooral de voorbereidende gesprekken in eigen kring, maakten een snelle reactie mogelijk. Meteen al bij de presentatie van het rapport. De maandag na de presentatie tijdens onze persconferentie in Nieuwspoor. Maar ook in de indrukwekkende gezamenlijke verklaring van gemeenteraads- en statenleden op 8 maart. Het maakte ook een met iedereen afgestemde ‘inzet voor het gesprek’ mogelijk, die we op 31 maart presenteerden.

Over de inhoud daarvan hoefde niemand verrast te zijn. We hadden ons pakket zorgvuldig afgestemd met veel mensen in Groningen. En in Den Haag hadden we relevante spelers bij het rijk, bewindspersonen, Kamerleden, ambtenaren ook van tevoren uitgelegd wat we verstaan onder een geloofwaardig antwoord op een ‘ereschuld’.

“Zeker onvoldoende om de ‘ereschuld’ recht te zetten”

Er volgde nog een serie intensieve gesprekken met de staatssecretaris. Er volgde zelfs een langdurig overleg met een kabinetsdelegatie, waaronder de Minister-President in onze eigen Statenzaal. Maar het bleek met alle argumenten die we inbrachten niet mogelijk om het antwoord van het kabinet hetzelfde gewicht te geven als onze inzet. Er bleef een groot gat, constateerde ik 's avonds laat, na afloop van het overleg met de kabinetsdelegatie. Dat was nog steeds het geval toen de Minister-President en Staatssecretaris Vijlbrief de kabinetsbrief kwamen presenteren in Garmerwolde.

Nog niet klaar

“Het Rijk zet vandaag stappen in de goede richting”, vonden wij. “En het komt met miljarden over de brug. Maar het is de vraag of dit pakket toereikend is om de problemen met schadeherstel en versterking werkelijk op te lossen. Het is zeker onvoldoende om de ‘ereschuld’ recht te zetten die in decennia van gaswinning is ontstaan.”

Maar zoals gezegd: de brief is van het kabinet. Aan de Tweede Kamer. En daarmee is het dus nog niet klaar. De Tweede Kamer zal er iets van moeten vinden. Het gesprek over het inlossen van een ereschuld is nu in handen van de volksvertegenwoordigers. En we zullen er opnieuw voor zorgen dat ze precies weten wat wij denken dat daarvoor nodig is. Groningers en hun kinderen verdienen compensatie voor de doorstane ellende. Een betere afhandeling van schadeherstel en versterking. En vooral een betere toekomst.

Nieuwe fietsen voor Crescendo

Om maar met de deur in huis te vallen: toen ik via de mail werd uitgenodigd om vandaag de eerste nieuwe fiets uit te reiken aan muziekkorps Crescendo, dacht ik: 'Dit weet ik niet hoor...'. De datum was nogal verdacht. Een aprilgrap? Maar zie hier, Martin Groen wist me te overtuigen dat het serieus was. En daarom ben ik vandaag in Opende. En dat niet alleen, ik ben in de thuisbasis: het Baron-theater. Vernoemd naar de eerste dirigent van Crescendo. Vandaag zit het 100-jarige Crescendo precies 50 jaar op de fiets.

En dat komt omdat iemand in 1973, toen het even wat minder crescendo ging, in de groep gooide dat het allemaal heel anders moest. Vanaf dat moment werd Crescendo een fiets-show-band. In goed Gronings, of Fries - want dat hoor je in Opende ook - heet Crescendo sindsdien een 'bicycle showband.' Ook toen moeten mensen gedacht hebben: is dit een april mop?

En dat besluit in 1973 om het roer om te gooien, maakte het er niet makkelijker en ook niet goedkoper op. Want Crescendo moet nu niet alleen de leden van een muziekinstrument en een kostuum voorzien. Ze moeten er ook nog een fiets voor regelen.

En het is sowieso moeilijker. Fietsen is op zichzelf al evenwichtskunst. Choreografie op de fiets is topsport. Ik zag op de site zelfs, dat ze wel eens een trainingsweekeind beleggen. In het filmpje bleek dat Crescendo niet opziet tegen de Elfstedentocht op de fiets. Ze rijden ook mee bij professionele wielervedstrijden. Nog even, en hoogtestages maken ook deel uit van de voorbereiding.

Respect

De lat ligt hoog. En de prestaties zijn indrukwekkend. Ik vertelde vanmorgen thuis waar ik heen ging. Of mijn kinderen het kenden. Dat was niet zo. Toen ik een youtube-filmpje liet zien van het optreden Crescendo, zagen mijn kinderen meteen de unieke kwaliteit: 'Pap, als Nederland ooit de olympische spelen mag organiseren, weet ik wat de openingsact wordt'.

Als je als muziekkorps in staat bent om 60 nieuwe fietsen te organiseren, dan doe je iets goed. Het is allereerst natuurlijk knap dat je de financiering van die nieuwe fietsen voor elkaar krijgt. Dat je met de inkomsten uit optredens in staat bent om wat geld te reserveren. Dat je de weg weet naar verschillende fondsen, zoals het Prins Bernhard Cultuurfonds. Dat je sponsoren kunt verleiden om flink bij te dragen - dat is echt een prestatie.

Maar het belangrijkste natuurlijk, is dat je als muziekkorps zoveel actieve leden hebt, en zoveel optredens, dat je die fietsen ook echt nodig hebt. Waar je soms voetbalclubs hebt die met moeite elf spelers op het veld krijgen, daar is Crescendo in staat om meer dan 50 actieve leden te hebben. En ook nog eens een jeugdkorps in de benen houden. Het succes van Crescendo rust op de schouders van een heel dorp. Opende, inderdaad.

Misschien is de reden voor dit succes, dat je als lid van Crescendo de kans krijgt om ook in andere landen te spelen. Als ik het goed begrijp, hebben veel leden al een paspoort vol stempels. Crescendo bezocht bijna alle Europese landen een stempel in hun paspoort. En hebben ze ook al landen in Azië bezocht. Een aantal keren een maand in Japan. In 2018 was de band nog een groot succes in Moskou. Dat is in de wereld van nu bijna niet voor te stellen.

Over dik een maand gaat Crescendo naar Amerika, naar het Tulip Time-festival, in Holland Michigan. De oude fietsen zijn al onderweg. In zeecontainers. Dus de nieuwe zijn hard nodig. Michigan, betekent dat de kans erg groot is dat Crescendo dan voor mensen speelt die de nazaten zijn van emigranten uit Nederland. Want in Michigan val je niet op als je Engels spreekt met een Fries accent. En de tulp, dat is sinds de 17de eeuw toch vooral een Hollandse bloem.

“Altijd met de handen los voor de muziek uit fietsen”

Ik denk dat ze indruk gaan maken in Michigan. Want welke emigrant smelt niet, als die alleen al zulke fietsen ziet. Volendamse pakjes erbij... Een echte oma-fiets, gemaakt in Heerenveen. Dan moet je wel van staal zijn wil niet ontroerd raken.

Onder die nazaten zijn misschien ook kinderen of daar weer de kinderen van, van de eerste dirigent. Want Jeen Baron vertrok in 1948 naar Amerika. En ik heb begrepen dat er nog altijd ‘Baronnen’ in Crescendo meespelen. Het kan niet anders, dan dat het verblijf in Michigan een hartverwarmende ontmoeting wordt. Nieuwe herinneringen en trofeeën voor het mini-museum in het theater.

Knappe dirigent

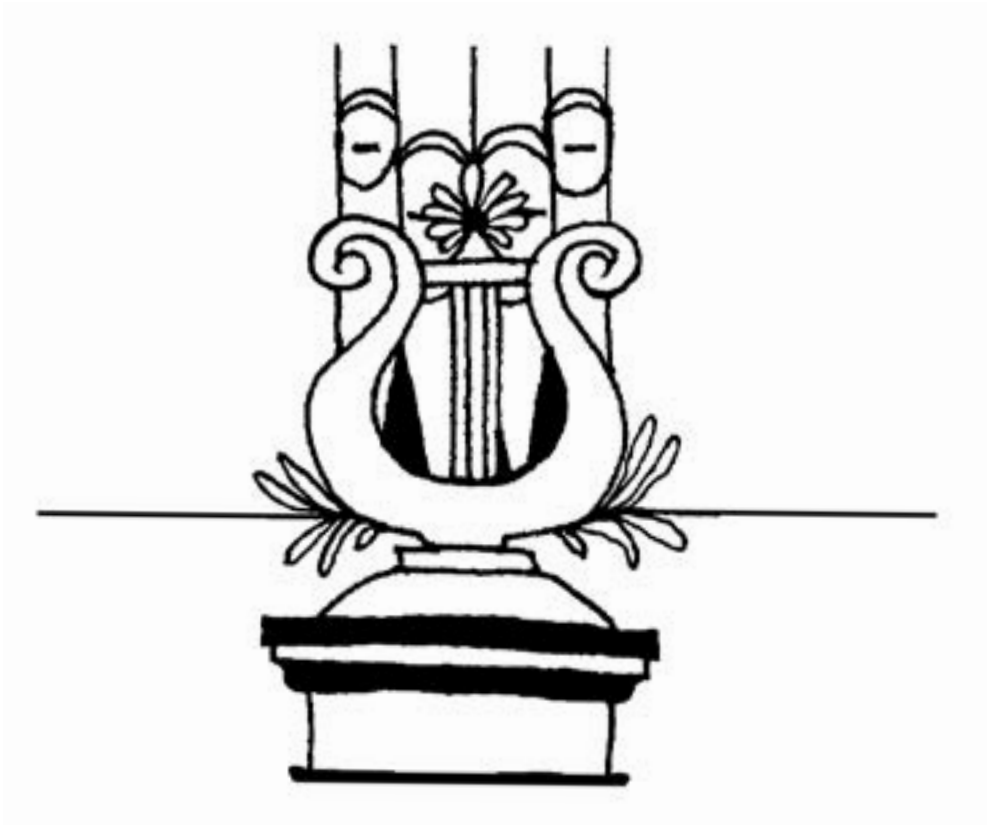
Het voert voor nu te ver. Maar ik ben eigenlijk heel benieuwd naar de dirigent. Het kan niet anders, of hij is een natuurtalent op de fiets. Mijn ergste fantasie is met losse handen achteruit rijden. Maar ook als het minder acrobatisch is... Altijd met de handen los voor de muziek uit fietsen. En dan in spiegelbeeld aanwijzingen aangeven... Of, als hij dat niet doet, de showband al aanwijzingen gevend tegemoet rijdend, tegen de richting in... Samen muziek maken, dat is altijd een wonder. Maar wat een bicycle showband doet, is echt spectaculair.

Nadat ik samen met de aanwezige kinderen (sommige kunnen in het Fries tellen van tien naar nul) de nieuwe fiets heb onthuld, word ik uitgenodigd voor het klapstuk. Ik mag op de nieuwe fiets een rondje meefietsen met de muziek. Een jongensdroom. Er worden foto's gemaakt waarop ik met een veel te brede grijns meefiets. Een topdag! Mooier wordt het niet.

Ik hoop dat Crescendo voorlopig weer vooruit kan met de nieuwe fietsen. De fietsen die nu al onderweg naar Amerika zijn, gaan al 18 jaar mee. Dus ik ga ervan uit, dat het goedkomt. Op naar het volgende lustrum!

Foto Bert Bergsma

Monumentaal

Groningen is een orgeltuyn. Een walhalla voor orgelliefhebbers. Niet alleen is de dichtheid aan middeleeuwse kerken hier enorm groot, veel van die kerken zijn dankzij schenkingen van rijke Groningers voorzien van een indrukwekkend orgel. Het jaarlijkse Schnitger-festival bijvoorbeeld, laat zien hoe fantastisch de prestige-objecten uit de zeventiende en achttiende eeuw ook na vele eeuwen nog klinken.

Dat spreekt niet vanzelf. Iedereen weet dat monumenten steeds bezig zijn zichzelf af te breken. Daar hebben ze niet eens aardbevingen voor nodig, al bevorderen die het proces wel. En gebruiksvoorwerpen, zoals orgels, slijten ook door het gebruik.

Dat niet vanzelf spreekt dat orgels blijven spelen, blijkt zodra je je verdiept in de restauratiegeschiedenis van zo'n orgel. Het Martinikerk-orgel, dat misschien wel het mooiste van de wereld is, bestond al in de vijftiende eeuw. Maar het is daarna geen eeuw hetzelfde gebleven. Om te beginnen sloeg de bliksem in in de Martinitoren, die daarop grotendeels instortte. Pal daaronder bevond zich het orgel, dat dus in 1482 weer compleet moest worden opgebouwd.

Twee eeuwen later maakte Arp Schnitger er zijn meesterwerk van. Sindsdien spreken we van 'Schnitger-orgel'. Maar voor zijn komst hadden maar liefst vier verschillende orgelbouwers er in vier verschillende jaren ingrijpende veranderingen in aangebracht. Elke 40 jaar was het dus prijs. En vanzelfsprekend is het orgel ook na Schnitger steeds opnieuw aangepast aan de laatste mode of aan de eisen van de tijd. Steeds weer door verbouwers of restaurateurs die liepen te mopperen op de keuzes die de vorige generatie had gemaakt.

“Gebouwd op een kerkhof voor pestlijders in de eerste buitenwijk van Groningen”

Het orgel van de Nieuwe Kerk is veel jonger. Minder prestigieus ook. De Nieuwe Kerk is natuurlijk wel monumentaal, maar niet middeleeuws. Hij is 'pas' in 1660 gebouwd - op een kerkhof voor pestlijders in de eerste buitenwijk van Groningen. De kerk was gebouwd voor de protestantse eredienst. Die is nu praktisch ondenkbaar zonder orgel, maar het zou nog 170 jaar duren voordat deze Nieuwe- of Noorderkerk ook een orgel zou krijgen. Het was ontworpen door Van Oeckelen, maar het werd gemaakt door Johannes Timpe. 'Timpe fecit' staat er trots onder het jaartal boven de speeltafel. Dat klinkt alsof het af is.

Lotgevallen

Het kan zijn dat Timpe dat ook dacht, maar daarna begon het werk pas. Timpe stierf zes jaar na de oplevering van dit orgel, maar hij moest zelf nog aan de bak voor herstelwerkzaamheden. En het orgel is na Timpes dood eindeloos gerestaureerd. De website Groningen Orgelstad bevat een schokkend overzicht. Onder het veelzeggende tabblad 'lotgevallen' staan maar liefst negen pogingen tot restauratie. In minder dan twee eeuwen. En waarschijnlijk even zoveel pogingen om de klank en de klankkleur op orde te krijgen.

Ik las dat het orgel werd vergeleken met Assepoester. De mooie prinsessen hangen in andere kerken in Groningen. Deze was tweederangs. En met dit orgel was altijd wat. In 1840, het orgel was toen nog geen tien jaar oud, was men al aan het prutsen met het tongwerk van de hobo ‘wegens haren ellendigen toon en doordien zij niet naar de stemming wil luisteren’. Een instrument dat niet gestemd wil of kan worden. De nachtmerrie van elke organist.

De laatste restauratie is afgerond in 2018. Ik was er bij toen het met een feestelijke marathon in gebruik werd genomen. Een marathon... dat was eigenlijk een perfecte metafoor voor de zware aanloop naar de feestelijke ingebruikname. Dit vraagt stayerskwaliteiten. Helaas ook voor de toekomst: want de ervaring leert dat geen enkele restauratie de laatste is. Een gerestaureerd orgel is geen rustig bezit.

Luid geweest

Laten we er dus van genieten. Dit prachtige instrument heeft bepaald geen ‘ellendigen toon’ meer. Het klinkt fantastisch, tenminste wanneer het, zoals vandaag, virtuoos wordt bespeeld. Subtiel, maar ook imponerend luid. Het volle werk. En ik vind het prachtig dat dat op een glimmend plaatje wordt vastgelegd. Ik krijg de cd-opname aangeboden van het Timpe-orgel op zijn mooist. Gemaakt door de drie organisten van deze kerk, die zo vertrouwd zijn met de binnen- en buitenkant van dit orgel. Stef Tuinstra, die er praktisch in woonde en de laatste restauratie begeleidde. En Jelte Hulzebos en Mannes Hofsink.

*“Om te kunnen bewijzen hoe prachtig
het orgel in 2023 klonk”*

We zijn al weer vijf jaar na de afronding van de restauratie in 2018, dus statistisch gezien al weer mooi op weg naar de volgende restauratie. En voordat straks de volgende generatie restaurateurs weer traditiegetrouw loopt mopperen op de keuzes van de vorige, is het fantastisch om te kunnen bewijzen hoe prachtig het orgel in 2023 klonk.

Natuurlijk was ook de productie van de CD lastig. Ongelukken komen nooit alleen. Maar zo ingewikkeld en frustrerend als de voortdurende restauratie van het orgel zelf, wordt het niet gauw. Het is feestelijk om te vieren dat dit spectaculaire orgel even ‘af’ is, ook al weten we dat dat niet zo blijft.

Enfin. Monumenten dus. We mogen er een tijdje goed voor zorgen. In de hoop dat volgende generaties dat ook doen. De dichter J.C. Bloem was geloof ik niet het zonnetje in huis, maar hij zag het goed: “Niet te verzoenen is het leven. Ten einde is dit wellicht nog ‘t meest: Te kunnen zeggen: het is even Tusschen twee stilten luid geweest.”

Foto Jan Smelik

Hiermee los je nog geen ereschuld in

Het Rijk zet vandaag stappen in de goede richting. En het komt met miljarden over de brug. Maar het is de vraag of dit pakket toereikend is om de problemen met schadeherstel en versterking werkelijk op te lossen. Het is zeker onvoldoende om de ‘ereschuld’ recht te zetten die in decennia van gaswinning is ontstaan.

Vanmiddag presenteerden Minister-president Rutte en Staatssecretaris Vijlbrief vijftig maatregelen naar aanleiding van het enquêterapport ‘Groningers boven gas’. De doelen zijn goed, maar de maatregelen en de middelen zijn te mager. Hiermee los je nog geen ereschuld in.

Voorop staat dit: de ellende rond schadeherstel en versterking voor de inwoners van Groningen moet zo snel mogelijk worden opgelost. Geld hoort geen rol te spelen. Gemeenten, waterschappen en de provincie waarderen de inzet van de staatssecretaris die met veel Groningers in gesprek is gegaan. De voorstellen gaan zeker in de goede richting.

Maar volgens het is de vraag of de woorden en de maatregelen voldoende zijn om mensen te bevrijden uit gekmakende bureaucratie. Om niet langer aansprakelijkheid en causaliteit centraal te laten staan, maar mensen werkelijk te helpen. Wij willen een cultuuromslag, waarin niet het geld bepalend is, waarin een eind komt aan juristerij en onbegrijpelijke verschillen tussen mensen in hetzelfde dorp. Dat moet koste wat kost en zo lang als nodig is, zoals de parlementaire enquêtecommissie bepleit.

*“... maar bovendien moet er iets worden
rechtgezet ...”*

De staat heeft veel recht te zetten. De parlementaire enquêtecommissie gebruikt niet voor niets het woord ‘ereschuld’ aan onze regio. Want ook als je schadeherstel en versterking beter organiseert, dan nog is het verdriet. De belangen van de getroffen Groningers telden niet mee bij de winning van aardgas en evenmin bij de verdeling van de aardgasbaten, zo stelde de parlementaire enquêtecommissie vast. Dat moet alsnog anders.

Dit is de kans om recht te doen aan de belangen van de inwoners van onze regio. Om een ereschuld in te lossen. De regio heeft daarvoor voorstellen gedaan. Het kabinet heeft de doelstellingen daarvan overgenomen in zijn reactie. We herkennen ons dus in de voorstellen om woningen energiezuinig te maken, kinderen betere kansen te geven en te investeren in de brede welvaart en de sociaaleconomische kracht van Groningen.

Het kabinet heeft dezelfde doelen als wij, maar denkt die te kunnen realiseren met een derde van het geld. Vooral op het gebied van de verduurzaming van huizen en de noodzakelijke infrastructuur overtuigt het antwoord van het kabinet ons niet. We gunnen het kabinet dat het tenminste één groot maatschappelijk probleem werkelijk oplost. Dat gunnen we natuurlijk vooral onze inwoners. Maar de maatregelen en de middelen zijn daarvoor te mager.

De kabinetsbrief is het antwoord op een oproep van de Tweede Kamer. Wij roepen de Tweede Kamer op om tijdens het debat over de kabinetsreactie in de benen te komen. Om recht te doen aan de uitkomsten van de enquête. Zodat inwoners van Groningen en Drenthe weer verder kunnen met hun leven en hun kinderen hier een toekomst hebben.

Dank je wel, Fleur

Dit afscheid komt voor niemand onverwacht. Want al in augustus vorig jaar maakte Fleur bekend dat ze zou stoppen als gedeputeerde. En ook dat was geen verrassing: Fleur had toen al lang publiek gemaakt dat ze geen lijsttrekker voor D66 zou zijn.

Fleur schreef erover alsof het over de dauwdruppels ging die ze 's ochtends vroeg bij het hardlopen over het gras kon zien liggen. “Ik heb niet meer de frisheid zoals je die aan het begin van iets nieuws hebt - de frisheid die Groningen nodig heeft.”

Je ziet de sporen van acht jaar buffelen. Je kunt zeggen: misschien iets minder fris, maar er staat enorm veel meer kennis, wijsheid en ervaring tegenover. Maar het energieniveau doet ertoe. Zeker als je met zoveel overgave en inzet bestuurt als Fleur. Niet alleen hier, maar bijvoorbeeld ook als vicevoorzitter van onze vereniging, het IPO. En in die andere 18 nevenfuncties die aan Fleurs portefeuille verbonden zijn.

Fleur was grondlegger van het college dat in 2015 werd gevormd. Ze begon, na een lange geschiedenis in de Staten, met Eelco Eikenaar, Patrick Brouns, Nienke Homan en Henk Staghouwer. Ze is de laatste van dat team die nog in functie is.

Ook in dat gezelschap was meteen duidelijk dat Fleur een bestuurder is van de buitencategorie. Pittig, fris, maar ook stevig en stoer. Met veel kennis en ervaring als secretaris van SER Noord-Nederland en als landelijk partijvoorzitter van D66. Iemand die pijlsnel weet hoe het zit en haar rol neemt in een beginnend college.

En het was vanaf het begin een hoofdrol. Een snelle blik op de provinciebegroting volstaat: Fleur was acht jaar lang onze ‘big spender’. Alleen al de portefeuille ‘verkeer en vervoer’ omvat bijna de helft van de provinciale uitgaven. Ja, het gaat om honderden miljoenen. Maar ze zijn in bekwame handen.

Infrastructuur is ‘slow cooking’. Het duurt wel even voordat je als bestuurder het effect ziet van je handelen. Maar de effecten van acht jaar Fleur zijn nu al te zien. Meer, betere en snellere fietspaden. Duurzame bussen en treinen. En ook: voldoende bussen, wat sinds corona geen sinecure is. Dat de stad voor de vele forenzen bereikbaar is gebleven - het kwam vooral door Fleur.

“Problemen bleven, maar Fleur bleef werken aan perspectief”

We zouden Fleur tekortdoen als we haar activiteiten zouden beperken tot het vervoer. Fleur heeft bergen verzet voor de kwaliteit van het bestuur. Ze is verantwoordelijk voor een rimpelloos verlopen reorganisatie bij de provincie. Ze is gedeputeerde van sportzaken. En tussendoor pakte ze ook ons eigen provinciehuis aan. Het is nu van het gas af.

Niet te benijden

Maar bovenal gaat Fleur de geschiedenis in als de gedeputeerde van de Zuidelijke Ringweg. We zijn nu zo ver dat iedereen kan zien hoe mooi het wordt. En bewondert dat je zo’n grote verbinding aanlegt, terwijl we gewoon blijven rijden. Aan het eindresultaat zal niemand zien hoeveel slapeloze nachten Fleur van deze weg heeft gehad.

Nog maar twee jaar geleden hing het project aan een zijden draadje. Martijn Folkerts van RTV Noord schreef: Fleur Gräper is niet te benijden: “Een haperende bouw van de zuidelijke ringweg, een aannemer die de druk opvoert, een oppositie die tekst en uitleg wil en een Rijksoverheid die de portemonnee dichthoudt. Gedeputeerde Fleur Gräper bevindt zich bijkans in een onmogelijke positie.”

Bijkans onmogelijk, inderdaad. Maar toen het fout dreigde te gaan, konden we geen betere bestuurder hebben dan Fleur. Met haar kennis van zaken, haar strategisch inzicht en haar vastberadenheid. Met gestrekt been, als het moet. En met succes. Ze zorgde ervoor dat er betere afspraken werden gemaakt.

Problemen bleven, maar Fleur bleef werken aan perspectief. Vlak voor haar vertrek, vorige week om precies te zijn, kon Fleur bekendmaken dat het rijk 40 miljoen bijpast om nieuwe tekorten te voorkomen. En dat is goed voor de nachtrust van haar opvolger.

Fleur is het bewijs dat je echt niet hoeft te kiezen tussen hoofdlijnen en details. Of het nu gaat om cultuur, de Wunderline, het OV-bureau, mobiliteit, Waddenfonds, Blauwestad, werkgeverszaken en bestuur IPO of de wekelijkse GS-agenda: Fleur kent de hoofdlijnen ... én de details.

We zijn daar ook wel een beetje bang voor. Een bestuurder die zo dicht op de materie zit. Ambtenaren weten dat hun gedeputeerde op de inhoud niet is te kloppen. Statenleden zien zich geconfronteerd met een gedeputeerde die een encyclopedische kennis heeft. En die daar graag over vertelt.

En wij van GS weten dat er in elke collegevergadering iemand is die de stukken vaak beter heeft gelezen dan de portefeuillehouder. Dus als Fleur bij de bespreking van jouw voorstel begint met haar openingszin: “help me even want ik ben een beetje zoekende...” dan weet je dat haar vinger op een zere plek ligt.

Fleur weet waar een voorstel niet in lijn is met eerdere afspraken. En wat er misgaat als we dat goedvinden. Als Fleur ‘zoekende’ is, is dat meestal een aanzet tot een beter besluit.

Alles heeft een prijs. Je kunt alleen zo de materie beheersen als je feitelijk dag en nacht met je werk bezig bent. Zo maak je tropenjaren. En iedereen weet: die tellen dubbel. Zo gezien heeft Fleur de provincie niet acht jaar bestuurd, maar eerder 16.

We houden de afscheidsreceptie van Fleur op de dag dat het kabinet een antwoord geeft op de parlementaire enquête gaswinning in Groningen. Rutte en Vrijbrief kwamen vandaag in Garmerwolde uitleggen hoe zij een ereschuld willen inlossen. Hoe ze Groningen weer perspectief willen geven.

Het commentaar daarop gaat te ver voor een toespraak bij een feestelijk afscheid. Maar perspectief voor Groningen is voor Fleur een bekend thema. Jaren geleden, toen het nog bijna taboe was om daarover na te denken, omdat schadeherstel en versterking nog niet geregeld waren (dat is nog steeds zo), werkte Fleur onvermoeibaar aan wat later het Nationaal Programma Groningen zou gaan heten. Want Groningen verdient beter. Groningen verdient perspectief.

*“Een betere wereld in acht jaar:
het is hard werken”*

Een betere wereld in acht jaar: het is hard werken. Fleur bestormde departementen en organiseerde bijeenkomsten met wethouders en bedrijven. Natuurlijk, we moeten mensen helpen die nu in de problemen zitten. Maar te midden van de ellendige verhalen zag Fleur ook een ander doel. En ze werkte eraan: perspectief voor Groningen.

Fleurs arbeidsethos is ongekend. Zelfs toen ze een grootverbruiker van pittige pijnstillers was, toen ze nauwelijks van de tafel naar de deur kon lopen - zelfs toen was ze hier bijna altijd in het provinciehuis. Stond ze de Staten te woord. Ging ze naar Den Haag om een petitie over de Nedersaksenlijn aan te bieden.

Beste Fleur,

Het is beslist niet overdreven om te zeggen dat iedereen je nu de tijd gunt om uit te rusten. Het is goed dat je even letterlijk afstand neemt en naar Amerika gaat. Zeker: er zijn waarschijnlijk afdelingen en ambtenaren die nu ook even kunnen bijkomen. Maar op adem komen: dat is voor jou en Floris ook heel goed.

Want bestuurders merken niet alleen aan lichaam en aan hoofd dat het werk veel vergt. Ongemerkt worden onze kinderen volwassen. Kiezen ze een studie. Gaan ze op kamers of naar het buitenland. Krijgen partners ander werk. Zijn er grote veranderingen in het leven van vrienden.

Fleur, het ga je goed. Dank je wel namens ons allemaal. Dat je Groningen een beetje beter hebt gemaakt. Dat je ons allemaal bij de les hebt gehouden. We wensen je alle goeds en we houden graag contact.

Afspraken

---

1 april

Overhandigen van nieuwe fietsen aan Bicycle Showband Crescendo, Opende

3 april

Diner pensant commissarissen van de Koning met Minister-President en Minister van BZK in het Catshuis

5 april

Introductiedag voor Provinciale Staten: samen de provincie in.

6 april

Gast spreker bij JOVD Groningen

12 april

Aanwezig bij debat met Parlementaire Enquêtecommissie in de Tweede Kamer

14 april

Bestuursvergadering Scholten Kammingafonds

15 april

In ontvangst nemen eerste exemplaar CD
Timpe-orgel Nieuwe Kerk, Groningen

18 april

Ontvangst kabinetsdelegatie over antwoord
op Parlementaire Enquête Gaswinning,
Provinciehuis, Groningen

20 april

Provinciale regietafel vluchtelingen

Afscheidsreceptie Bas Kortman als voor-
zitter Instituut Mijnbouwschade Groningen,
Groningen Forum

25 april

Aanwezig bij presentatie kabinetsreactie
op parlementaire enquête gaswinning,
Garmerwolde

Afscheidsreceptie gedeputeerde Gräper

26 april

Statenvergadering, provinciehuis

Informatiesessie gaswinning, provinciehuis

MEI
'PAASRAP
BLOGS,
AFSPRAK

REPORT,

EN.

‘Paasrapport’ mei

Gedecentraliseerde eenheidsstaat

De herdenking en de viering op vier en vijf mei zijn nationaal. Als we om acht uur ‘s avonds twee minuten stil zijn, zijn we onderdeel van een nationaal ritueel. Maar we geven het lokaal invulling. En zo zijn alle gemeenten en provincies elk jaar in mei van betekenis voor de invulling van een nationale gebeurtenis.

Als we een verbindend thema voor mei moeten verzinnen, dan is het de altijd spannende tussen rijk en regio. Bij ons in huis maakten nieuwe Statenleden kennis met hun rol en betekenis in de provincie. Op 30 mei werd de invloed van Statenleden op het landsbestuur ook zichtbaar: want de verkiezingen voor de Eerste Kamer vonden in deze maand plaats. Net als mijn collega’s mocht ik deze officiële stemmingen in goede banen leiden. En omdat er bij de verkiezingen van de Eerste Kamer zoveel kan afhangen van één verkeerd uitgebrachte stem, is de spanning voelbaar. In Groningen gebeurde niets onverwachts. Want mijn huidige kabinetschef, Randy Martens, zitting zou nemen in de Eerste Kamer, lag in de lijn van de verwachtingen.

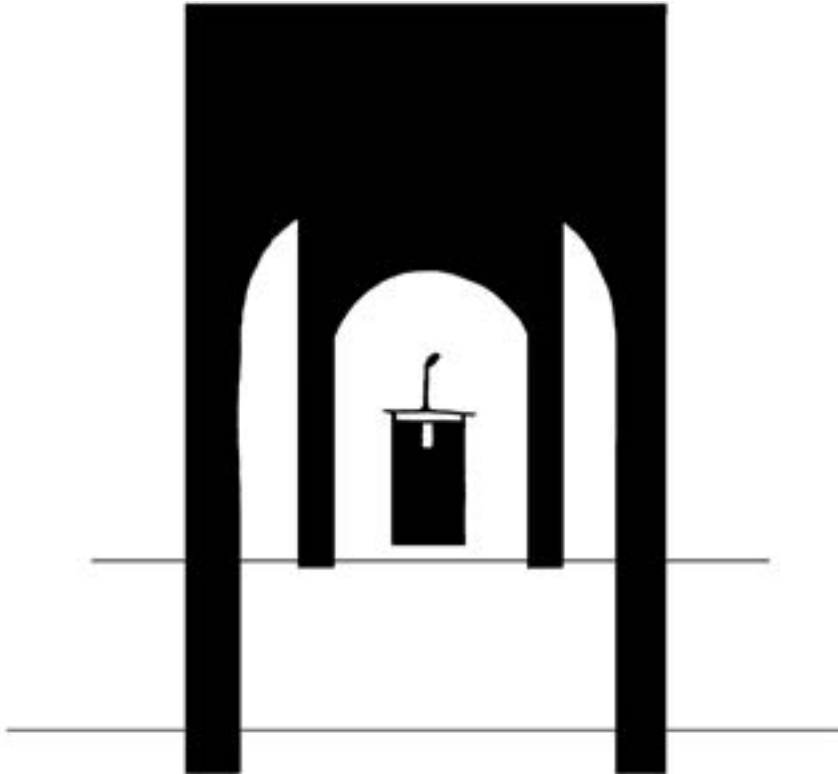
Zelden is de invloed van de regio op het landsbestuur meer voelbaar dan bij de Eerste Kamerverkiezingen, door Provinciale Staten. Maar we streven er voortdurend naar om in beeld te zijn bij Den Haag en Brussel. En meestal zijn de verhoudingen anders dan bij de verkiezing van de Eerste Kamer. Den Haag laat op tal van manieren merken dat we een gedecentraliseerde eenheidsstaat zijn. Met de nadruk op eenheid.

*“Gek genoeg ziet Brussel dat makkelijker in dan
Den Haag”*

Om Haagse ogen verder open te krijgen organiseren we in Noord-Nederlands verband jaarlijks de bijeenkomst ‘Noord in Nieuwspoor’: hét evenement van Noord-Nederland in Den Haag. Daarin riep ik als voorzitter van de noordelijke samenwerking Kamer en kabinet op tot een koerswijziging: erken dat Noord-Nederland als essentieel is voor de ambities van Nederland. Gek genoeg ziet Brussel dat makkelijker in dan Den Haag. En ondertussen zijn we voor de belangrijke investeringsbeslissingen zwaar afhankelijk van de Hofstad. Of het nou gaat om betere bereikbaarheid of om waterstof: Nederland kan zichzelf een groter plezier doen door meer gebruik te maken van het noorden.

Ons jaarlijkse evenement in Nieuwspoor hadden we geplaatst in het teken van internationale samenwerking, vooral op het gebied van energie en mobiliteit. Europa ziet de noodzaak. De Lelylijn en de verbinding Emmen-Rheine werden onlangs toegevoegd aan het Europese netwerk (TEN-T) en onze ‘Hydrogen valley’ is smaakmakend in heel Europa.

De maand mei eindigde met een rondetafelgesprek in Den Haag. De Tweede Kamer maakt werk van het rapport ‘elke regio telt’. Drie belangrijke adviesorganen schreven samen een rapport. Daarin werd beschreven hoe regio’s in de ‘periferie’ op afstand werden gezet door systematisch meer te investeren in de Randstad. Terechte aandacht van de Tweede Kamer voor een fundamenteel probleem. Het is zorgelijk als je postcode de belangrijkste voorspeler is voor je kansen op succes in het leven. Hopelijk is deze aandacht geen kortdurende hype, maar realiseert Den Haag zich dat er werkelijk iets moet veranderen in de moeizame balans tussen Den Haag, de Randstad en de rest van het land. Dat spreekt niet voor zich, vertelde ik de aanwezige Kamerleden. Want niets is zo sterk als de macht der gewoonte.

Noord in Nieuwspoord

Nieuwspoord is goed vol. Ik heet onze gasten van harte welkom. Dat doe ik als voorzitter van de noordelijke samenwerking, kortweg SNN. Nog ruim een maand en dan neemt collega Jetta Klijnsma de voorzittershamer over. Dan wordt het zo mogelijk nóg gezelliger. Maar nu geniet ik nog even van het moment. Het moment om Noorderlingen te treffen in Nieuwspoord. En vele landelijke spelers die Noord-Nederland een warm hart toedragen. Ik vind het leuk dat ze hier allemaal zijn. Honderdzeventig mensen hadden zich aangemeld.

Terecht, want het belooft een interessante middag te worden. Met slijke kleine eierballen en dun gesneden droge worst. En vooral goed gezelschap. ‘Noord in Nieuwspoor’ is inmiddels een instituut. Ook dit jaar komen we graag. Omdat Den Haag best een beetje meer Noord-Nederland kan gebruiken. We zoomen in op internationale, Europese samenwerking. En dan in het bijzonder onze Europese samenwerking op het gebied van mobiliteit en energietransitie.

Dat doen we, omdat we hier in Den Haag maar wat graag onder de aandacht brengen dat we in Noord-Nederland best ‘hard gaan’ in Europa. Het is relevant om dat hier te zeggen, in Den Haag. Want waar Europa met een grote vanzelfsprekendheid de kracht van regio’s onderkent en er beleid en middelen voor optuigt, daar zien we dat we Den Haag daar wel eens een handje bij moeten helpen.

“Groepsdruk blijkt altijd weer een formidabele kracht”

We roepen al jaren: stop met het kluitjesvoetbal. Gebruik ook de flanken. Nederland is klein, maar toch écht groter dan de Randstad. Aan onze kant van Utrecht en Almere liggen oplossingen voor nationale vraagstukken. Denk aan woningbouw. Denk aan de energietransitie en het behalen van de klimaatdoelstellingen.

Maar ondertussen wonen de meeste beslissers in Amsterdam of Den Haag en maken ze elkaar wijs dat de belangrijke dingen zich in hun biotoop bevinden en de rest van het land onrendabel is. Groepsdruk blijkt altijd weer een formidabele kracht. De besmettelijkheid van ‘urban myths’ is groot. Bijvoorbeeld van de hardnekkige gedachte dat een geïnvesteerde euro belastinggeld vooral in de Randstad rendeert. De regio, dat is ver weg. En er komen bestuurders vandaan die altijd ontevreden zijn en hun hand komen ophouden.

Investeringslogica

Drie belangrijke adviesraden brachten nog geen twee maanden geleden een belangrijk rapport naar buiten. ‘Elke regio telt.’ De adviesraden beschrijven hoe de Staat de kansen in Nederland ongelijk maakt. En ze stellen vast dat de overconcentratie op de Randstad oneerlijk is en onhandig.

De adviesraden dringen erop aan dat het rijk daarmee ophoudt en samen met regio’s ‘langjarige en substantiële programma’s’ maakt voor regionale ontwikkeling. En ze geven het advies om te werken ‘aan een vitale relatie tussen regio’s en rijksoverheid’. Spreid rijksdiensten over het land. Benut het hele land bij de woningbouwopgave. En vooral: herzie de ‘investeringslogica’ van het Rijk.

Subtiel verwijzen de adviesraden naar het groeiende ongenoegen buiten de Randstad, dat bij de Statenverkiezingen ook in de stembussen zichtbaar werd. Ik hoop dat allemaal samen helpt om indruk te maken. Om de beslissers in de duinen eindelijk te bevrijden van hun bijziendheid. Maar het is essentieel dat we er samen voor zorgen dat er eindelijk iets verandert. Den Haag voorop.

“En zeg dan: ‘de macht der gewoonte’”

In de pauze vraagt een van onze gasten me waar ik het meest tegenop zie. We hebben overtuigende ideeën, maar wat kan de realisatie ervan frustreren? Ik denk even na. En zeg dan: ‘de macht der gewoonte’. Het is zo moeilijk om slecht gedrag af te leren. Hardnekkige beelden die diep zijn ingesleten in de Haagse ambtelijke en politieke hoofden en die ervoor zorgen dat de grote bedragen die het rijk besteedt, met een verbijsterende vanzelfsprekendheid worden ingezet in extra asfalt en beton op de drukste plekken van het land.

Dat het ook anders kan, bewijst Brussel. Brussel is in dit opzicht een voorbeeld voor Den Haag. De Europese Commissie heeft een scherp oog voor de mogelijkheden in onze regio. Nog niet zo lang geleden werden de Lelylijn en de verbinding Emmen-Rheine toegevoegd aan het Europese netwerk Ten-T. Daarmee is de komst van deze spoorlijnen weer een stapje dichterbij gekomen.

Lelylijn

Ik vertel de aanwezigen over de feestelijke bijeenkomst gistermiddag in het mooiste stationsgebouw van Nederland. De presentatie van een rapport over de Lelylijn. Ik vertel niets nieuws als ik zeg dat Noord-Nederlandse bestuurders enthousiast zijn over die lijn. Gisteren bleek dat ze daarin niet alleen staan. 11.000 Nederlanders namen de tijd om online te reageren. Het overgrote deel van hen is groot voorstander.

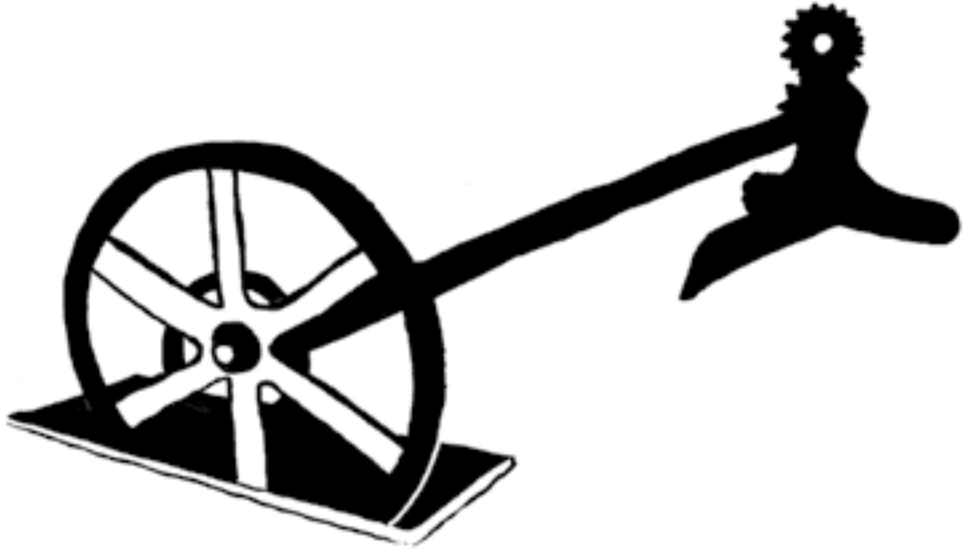
Ze zeggen: leg ‘m zo natuurvriendelijk als mogelijk aan. En als de Lelylijn veel reistijdwinst oplevert, mag het best wat kosten. Verstandige adviezen voor wie nog mocht twifelen. Ze laten zien dat Nederlanders niet gek zijn. En prima weten wat belangrijk is voor Nederland.

Dat geldt ook voor Duitsers, trouwens. De Duitse reizigersvereniging ‘Probahn’ roept de Duitse overheid op om ook de Wunderline sneller te maken en het spoor Groningen-Bremen deel te laten zijn van de snelle verbinding tussen Amsterdam en Kopenhagen. Het begint allemaal met de Lelylijn. De politieke wil om die aan te leggen, is vastgelegd in het regeerakkoord. Er ligt ook al drie miljard klaar. Het Europees Parlement vindt de verbinding belangrijk. Den Haag kan het regelen. En daarmee kansen benutten. Want tussen Amsterdam en Groningen bevindt zich een nationale kans.

Waterstofbank

Maar het gaat vandaag niet alleen over treinen. Wel over routekaarten. Want gedeputeerde Tjisse Stelpstra mocht onlangs een advies uitbrengen over de toekomst van Hydrogen Valleys aan Eurocommissaris Gabriel. U weet het, Noord-Nederland is al zo'n Hydrogen Valley, een waterstofregio. We zijn zelfs de eerste van Europa. Vorig jaar nog 'hydrogen valley of the year'. En vanuit die ervaringen mochten wij adviseren hoe Europa hiermee verder kan. In de wetenschap dat we daarin zelf een hoofdrol willen en kunnen spelen.

Vergeeten IJzer

Wie ‘Vergeeten IJzer’ leest, zit eigenlijk aan het bed van een patiënt. En realiseert zich: het is erger dan ik dacht. Het snijdt door je ziel, hoe ‘Vergeeten IJzer’ de plekken laat zien waar het vroeger zinderde van activiteit. Plekken die er vandaag zieltoegend bij staan. Dit is wat er gebeurt als de tijd zijn werk doet nadat de laatste werknemer op een dag het licht heeft uitgedaan. Wat er gebeurt als daarna eigenlijk niemand een idee heeft hoe het verder moet.

‘Vergeeten IJzer’ is ook een verhaal van melancholie. Van heimwee. Want ook dat doet de tijd. Je vergeet de nare dingen, het verleden wordt per dag mooier. Want ja, je werkte in ploegendiensten en de eerste van de drie vrije dagen na de nachtdienst was broodnodig om bij te slapen. En ja, het was er vaak nat, smerig en vuil. Maar het was wel ónze natte, smerige en vuile fabriek! Wat hebben we er een mooie tijd gehad. Wat waren we een mooi clubje collega’s.

En wat is het zonde dat de fabrieken, de scheepswerven, de montagehallen waar Groningers in de vorige eeuw, en soms daarvoor al, hun brood verdienden langzaam verkrumelen. Dat we niet goed weten wat we nu nog met die locaties moeten. Locaties zoals de Philips-fabriek in Stadskanaal, waar in de hoogtijdagen 3.000 mensen werkten.

*“Impliciet het besluit om het reddeloos verloren
te laten gaan”*

Wie een gesloten fabrieksterrein, gebouwen met hier en daar nog een verstofte machine niet nu en dan onderhoudt, die neemt eigenlijk impliciet het besluit om het reddeloos verloren te laten gaan. Want voor je het weet, zakt op een keer iemand door een vloer. Wordt het laatste koper, zink en lood in de nachtelijke uren gestript. Is er nu en dan een illegaal feest. Of wordt er bouwafval gestort.

Een prachtig pleidooi

Hoe zonde dat is, laten Frank von Hebel en Jan Willem van Vliet zien in hun boek ‘Vergeten IJzer’. Nú kunnen we nog iets doen, zeggen ze. Door bijvoorbeeld de steenfabriek in Garrelsweer te restaureren, als bewijs dat Groningen ooit 59 steenfabrieken telde. Of om ‘iets’ te doen met de Suikerfabriek in ‘Stad’, waar de gemeente een nieuwe woonwijk wil bouwen. Zodat de Groningers die daar straks worden geboren, weten waarom hun wijk Suikerzijde heet. Integreer dit complex, of een deel ervan, in de nieuwe wijk.

Zo is ‘Vergeten IJzer’ een prachtig pleidooi om wat voorzichtiger en zorgvuldiger om te gaan met onze geschiedenis, die nog niet eens zo heel lang achter ons ligt.

Afspraken

---

6 mei

Opening tentoonstelling Pieter de Boer,
Klokkengieterijmuseum Heiligerlee

4 mei

Dodenherdenking en kranslegging bij
provinciale monument, Martinikerkhof

5 mei

Bijwonen programma bevrijdingsdag
Bevrijdingsbos, Noorddijk

9 mei

Ontvangst Canadese militairen, 1 Bn Black
Watch Pipes and Drums, Provinciehuis

10 mei

Statencommissie, Provinciehuis

11 mei

Bijeenkomst gemeenteraadsleden en
statenleden in verband met uitkomsten
parlementaire enquêtecommissie,
gemeentehuis Hoogezand

12 mei

Ambtsbezoek aan de gemeente
Midden-Groningen

Spreken op landelijk Dijkgravendiner,
Groningen

15 mei

Presentatie inwonersraadpleging Lelylijn,
CS Groningen

16 mei

SNN-bijeenkomst Noord in Nieuwspoor,
Den Haag

20 mei

Spreeken voor CDJA-congres, Leeuwarden

22 mei

Opening Italiaanse week Hogeland,
Petruskerk, Leens

24 mei

Statencommissie, Provinciehuis
Bezoek aan theehuis Selwerderhof

Toespraak bij Studenten Organisatie
Groningen

25 mei

Voorzitten stuurgroep
Grensoverschrijdende samenwerking,
Zwolle

26 mei

Spreeken voor Juridisch-Bestuursweten-
schappelijke Studentenvereniging
Dorknoper, Provinciehuis

30 mei

Openbare zitting van Provinciale Staten
voor de verkiezing van de leden van de
Eerste Kamer

31 mei

Provinciale Statenvergadering,
Provinciehuis

Deelname aan rondetafelgesprek Vaste
Kamercommissie BZK over 'Elke regio telt!,
Den Haag

JUNI

‘PAASRAP

BLOGS,

AFSPRAK

REPORT,

EN.

‘Paasrapport’ juni

‘Nij begun’

Hoe moet het verder met Groningen? Het antwoord op die vraag geven wij niet alleen. In juni was de hoofdrol voor de Tweede Kamer. In het debat over het antwoord van het kabinet op het rapport van de parlementaire enquetecommissie gaswinning. Op 6 en 7 mei vond het plaats. Veel van de tijd die de Kamer besteedde aan het debat, ging over de positie van de premier. Begrijpelijk, want dat is een groot politiek onderwerp. Maar ik was niet de enige op de bomvolle tribune die zich afvroeg of de betekenis van het rapport voor de inwoners van onze provincie wel voldoende aan bod zou komen. Het gebeurde, maar in relatief korte tijd.

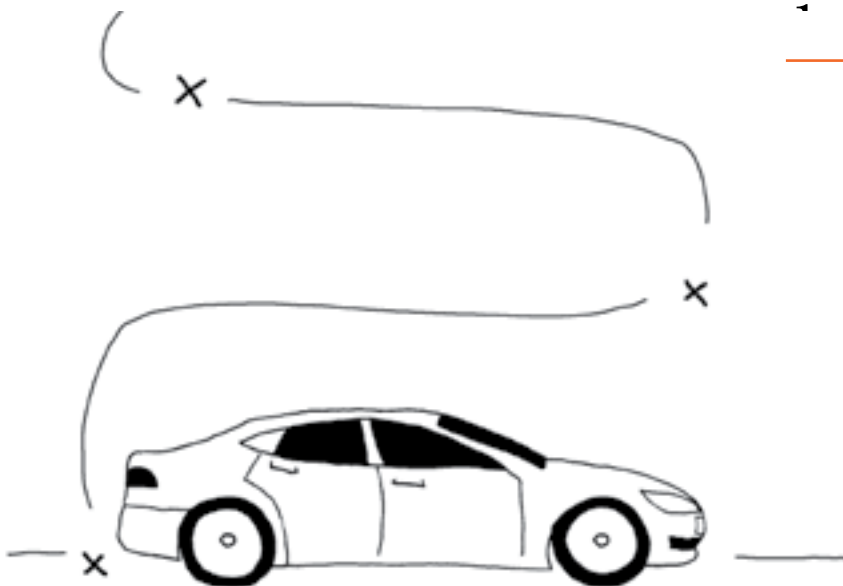
De week erna stemde de Tweede Kamer over de ingediende moties. En ook nu het stof is opgetrokken, is duidelijk dat er nog veel uitgewerkt moet worden. De 50 maatregelen die het kabinet aankondigt in ‘Nij begun’ zijn inderdaad nog aankondigingen. Als je positief kijkt: het begin is er. Het hoe en wat: dat volgt vanaf nu. Opnieuw gesprekken, waarin we proberen het beste voor de inwoners van onze provincie te bereiken.

*“Want de weg naar de hel is geplaveid met goede
voornemens”*

Hoe moet het verder met Groningen? Daarover bogen zich ook vier politieke partijen die na de verkiezingen met elkaar gingen onderhandelen om te komen tot de vorming van een nieuw college. Ze spraken drie maanden met elkaar. En ook zij (BBB, ChristenUnie, PvdA en Groninger Belang) kozen afspraken op hoofdlijnen, die de komende tijd uitgewerkt moeten worden. Ze presenteerden een ‘hoofdlijnenakkoord’ onder de mooie titel ‘Veur mekoar’.

Juni was dus de maand van de Groningse titels. En van de aangekondigde evaluaties. Want waar het kabinet en Groningen straks elk jaar kijken wat er terechtkomt van de voornemens om de positie van inwoners in Groningen gelijk te krijgen aan die van de inwoners in de rest van Nederland, daar wil het nieuwe college van Gedeputeerde Staten na twee jaar gaan evalueren met Provinciale Staten.

Een goed voornemen. Want de weg naar de hel is geplaveid met goede voornemens. Aan plannen en ambities hoe het verder moet met Groningen is nooit gebrek. Maar zoals altijd komt het aan op de uitvoering. Met andere woorden: de mouwen opstropen en hard aan het werk.

Arthur Felix: ‘connecting the dots’

We gaan terug naar het begin. Het is eind jaren ‘70. De jeugdwerkloosheid loopt op. Er dreigt een verloren generatie. En dus besluiten de kabinetten Lubbers I en II tot een ‘werkverruimende maatregel’. Een loonsubsidie die het voor werkgevers aantrekkelijk maakt om jongeren in dienst te nemen.

Een van die jongeren is Arthur Felix, 23 jaar oud. Hij wordt dankzij deze maatregel ‘assistent-landmeter’ bij de provincie. En als hij rond de jaarwisseling ‘79-’80 ziet dat Provinciale Waterstaat een nieuwe medewerker zoekt voor de Tekenkamer, weet hij genoeg. Hij solliciteert.

Hier wordt het persoonlijke politiek. Want dat we hier vandaag staan, hebben we dus allemaal te danken aan een CDA-premier. Zonder de werkverruimende maatregelen van het kabinet Lubbers hadden we hier vandaag niet gestaan, op de druk bezochte afscheidsreceptie van Arthur!

Overdreven? Misschien wel. Maar Steve Jobs, de oprichter van Apple, hield ooit een lezing op Stanford, waarin hij zei dat al die dingen die ons overkomen, pas logisch met elkaar samenhangen als je terugkijkt. ‘Connecting the dots’, zei hij, is onmogelijk als je vooruit kijkt. Betekenis geven lukt alleen achteraf. En wie de stippen verbindt, ziet dat dankzij zegenrijk beleid een werkloze jongere ambtenaar C wordt. Die verandert in een Tekenaar 2e klasse. Die wordt Tekenaar 1e klasse en tenslotte opzichter-tekenaar 3e klasse.

Als ik mijzelf deze functiebenamingen uit het personeelsdossier hoor uitspreken, dan komen ze uit de prehistorie. Een tijd zonder computers. Een handgeschreven sollicitatiebrief. Een getypte aanstellingsbrief, waarin met de pen op het laatste moment de datum nog is veranderd.

Eén partner!

Voorafgaand aan die brief moest de ambtenaar trouwens netjes melden of hij samenleefde en zo ja met wie. Bij die vraag kreeg je als toelichting dat een ambtenaar geacht werd om niet meer dan één geregistreerde partner te hebben. Dat kunnen we bekrompen vinden, maar volgens onze personeelsadministratie heeft Arthur zich daar keurig aan gehouden. In die eerste jaren veranderen hij en zijn partner nog regelmatig van huisadres, allemaal in de stad Groningen. Maar Arthur neemt bij elke verhuizing wel steeds dezelfde vrouw mee.

“Soms buitengewoon weinig slaap”

En die vrouw, Els, zal waarschijnlijk na verloop van tijd van hem hebben gehoord dat hij toch niet blij werd van de Tekenkamer. Arthur wilde wat meer afwisseling. Hij wilde er op uit. Buiten het Provinciehuis is het leuker.

En ik weet natuurlijk niet wat Els zei, maar feit is dat Arthur chauffeur werd. Er op uit? Dan kwam je bij commissaris van de Koningin Hans Alders meteen goed aan je trekken. Want Hans was uithuizig. De werklust van Hans en zijn grote netwerk zorgden er wel voor dat Arthur soms buitengewoon weinig slaap kreeg.

Aan de bak

En niet alleen Arthur. Want Hans belde soms ook wel een gedeputeerde of directeur op als hij op de terugweg naar huis was. Volgens de overlevering belde hij rustig tot twee uur ‘s nachts met een gedeputeerde om hem te helpen bij de oplossing van een probleem. Om dan zelf ‘s ochtends om acht uur dan al weer aan het werk te gaan.

Bij Alders kon Arthur dus aan de bak. Maar gelukkig kon hij eerst ervaring opdoen bij gedeputeerde Mirjam de Meijer. Die zag wat in hem. En reageerde daardoor tamelijk mild toen hij het chauffeursvak nog een beetje moest leren. Drie commissarissen zijn Mirjam dankbaar voor haar didactische werk.

“Er was iets onduidelijks met een auto”

Arthur vertelde me hoe hij Mirjam een keer in Duitsland ergens bij een overheidsgebouw had afgezet. En er niet bij stil had gestaan, dat ze na die vergadering nog naar haar hotel moest - verderop in de stad. Er was iets onduidelijks met een auto die vast stond in een parkeergarage. Natuurlijk regende het. En de taxi kwam maar niet. Kortom, Mirjam kwam doorweekt aan in het hotel.

Iedereen die dit hoort, krijgt vanzelf fantasieën wat er tijdens die wandeling door haar hoofd is gegaan. Mirjam stond bekend om haar duidelijkheid. Maar in de geserreerde versie van Arthur, legde ze 's ochtends keurig netjes uit dat Arthur haar voortaan na afloop beter even kon ophalen. Ach ja. Alle begin is moeilijk.

Koffer?

Arthur reed mijn voorgangers, Hans Alders en Max van den Berg. Beide aanwezig op zijn afscheidsreceptie. Max vertelt dat ze elkaar bleven opzoeken, ook nadat hij was gestopt als commissaris. Samen praten. Samen wandelen. Samen sporten. Ik put daar hoop uit: het is leuk om met Arthur onderweg te zijn. Goede gesprekken. Verstandige vragen. De laatste beurstips en verhalen uit de familie. Ik ben in de afgelopen jaren erg op Arthur gesteld geraakt.

Die doodenkele keer dat ik wel eens wat vergat... , of mijn agenda niet goed had gelezen, wist hij altijd op te vangen. Arthurs vragende blik ('had jij geen koffer bij je toen je uitstapte?'), zou bij het standaardrepertoire moeten horen van elke chauffeur.

“Het zweet brak me uit bij dit slagschip”

Als je bij Arthur in de auto stapte, was je al bijna thuis. Hij creëerde een vanzelfsprekende thuisbasis. Even stoom afblazen soms. Een plek waar je kon bellen, lezen of schrijven. Een plek waar het warm en droog was. Of juist aangenaam koel. Maar ook een plek waar ik me veilig genoeg voelde om een eindje te slapen. Meestal waren we met zijn tweeën op pad. Maar soms ook met zijn drieën, met Matthé of Gea er bij. De heenweg uiteraard altijd serieus. Voorbereiden. Hebben we alles gezien? De terugweg vol observaties en relativerende grappen. Dan kwam er vaak die vreemde trilling in de auto, omdat linksvoor de chauffeur zat te schudden van het lachen.

We waren uren samen onderweg. In coronatijd hygiënisch gescheiden door een plexiglas schermje. Voldoende ruimte om bovenlangs snoepjes aan te geven. En hoe groot de auto ook is, toch altijd samen in een kleine ruimte. Het zorgt ervoor dat je een band opbouwt. En Arthur maakte dat ook makkelijk. Hij is iemand waar je snel lief en het leed mee deelt. Een vertrouwensband, want Arthur heeft in de vele kilometers die we samen aflegden heel veel gesprekken aangehoord. Waarbij hij me verzekerde dat hij ze onmiddellijk weer vergat.

Over lief en leed gesproken. We waren een keer op terugreis uit Den Haag toen hij ter hoogte van Amsterdam bericht kreeg dat in Rotterdam zijn eerste kleinkind was geboren. Het lukte mij niet om Arthur te overtuigen dat hij maar beter meteen naar Rotterdam kon gaan en mij de auto meegeven. Veel vertrouwen in mijn bestuurlijke kwaliteiten sprak daar niet uit! Maar de overtuigingskracht van kersverse oma Els was groter. We namen afscheid bij station Amsterdam-Zuid. En ik haalde de auto uit de parkeergarage.

Het zweet brak me uit bij dit slagschip, dat zo totaal anders was dan onze auto thuis. Het kostte me een kwartier om de stoel in een stand te krijgen die paste bij mijn beenlengte. Wat een verbijsterende hoeveelheid knopjes! Ik heb veel ervan geprobeerd, vaak met onverwachte resultaten. En dan was ik die parkeergarage nog niet eens uit!

Bravoure

Nee, ik zat liever achterin. Pret maken met de chauffeur. Lachen om zijn rake typering. Dubbele espresso's drinken. Genieten van de galm in zijn stem, waarmee hij elke slagboom open kreeg. 'Commissaris van de Koning', zei hij dan. En altijd kon hij doorrijden.

Ik heb wel eens gedacht: eigenlijk zou ik een kaart willen hebben, waarop ik spelden zet op alle plaatsen waar ik al ben geweest. Plekken waar Arthur me heeft gebracht. En ineens zag ik het: onze chauffeurs houden een gedetailleerde rittenstaat bij. Die heb ik opgevraagd - discreet natuurlijk, alleen van mijn ritten met Arthur. De huis- en kantooradressen eruit gehaald. En op de afdeling cartografie - de moderne tekenkamer - zijn de eindbestemmingen weergegeven op een kaart. Een persoonlijke stippenkaart van Nederland. Zeven jaar met Arthur Felix. De bestemmingen die we samen bereikten. Het is zoals je verwacht. Duizend bestemmingen. Heel veel Groningen. Heel veel Den Haag. Een beetje Brussel en Duitsland.

*“Heel veel Groningen. Heel veel Den Haag.
Een beetje Brussel en Duitsland”*

De stippen zijn interessant. Het zijn de zwaartepunten in ons professionele leven. Maar nog interessanter is het om de stippen met elkaar te verbinden. 'Connecting the dots'. Alleen als je terugkijkt, kan het. De verbindingen tussen de puntjes, die markeren zeven fantastische jaren met een geweldige chauffeur.

Als het leuk met iemand is, komt het afscheid te vroeg. Voor mij althans. Want ik moest op zoek naar een nieuwe chauffeur. Die is er, in de persoon van Wilfried, en ik geloof dat het helemaal goed komt.

Voor Arthur houdt het niet op. Want zoals veel vers gepensioneerden, heeft hij het hartstikke druk. Met de kinderen en kleinkinderen. Met de uitgestelde sociale activiteiten. Maar vooral: met zijn oude vak. Want Arthur blijft chauffeur. Hij bestuurt een camper, met Els. Parijs, Praag, de wereld ligt aan hun voeten.

Ik ben benieuwd wat voor kaart er ontstaat als we over een jaar of zeven de stippen opnieuw met elkaar verbinden. Ik wens hen een fantastische tijd.

Duizend bestemmingen, de meeste stippen liggen op elkaar.

Met vereende krachten

Je kunt het je gefrustreerd afvragen wanneer wegwerkzaamheden de file twee keer zo lang maken. Of wanneer het herstel van een belangrijke brug die twee delen van de stad verbindt, jarenlang op zich laat wachten. Komt dit land dan nooit af?

Het antwoord op de retorische vraag is 'nee'. Dit land komt nooit af. De steden niet. Het platteland niet. De zeewering en de rivierdelta niet. Want telkens als je denkt dat je het nu definitief hebt geregeld, blijk je aan de wieg te staan van de volgende ingrijpende verandering.

Degene die dat kan weten, is een vitale oude dame. Rijkswaterstaat. 225 jaar oud, dit jaar. De hoge leeftijd is een felicitatie waard. En de vitaliteit ook. Wat in 1789 begon als 'Bureau voor den Waterstaat' is vandaag de dag een grote, zeer professionele organisatie met zo'n 10.000 werknemers.

Het is ook een feestelijke estafette waard, waar vandaag Groningen een onderdeel van is. En het getuigt van wijsheid van de organisatoren dat ze daarbij niet volstaan met de constatering dat Nederland - uiteraard mede door toedoen van Rijkswaterstaat - in twee en een kwart eeuw onherkenbaar is veranderd. Maar dat ze scherp (en mogelijk inspirerend) het zoeklicht zetten op moderne uitdagingen. Want dat Nederland nooit af is, staat als een paal, nu nog boven water.

Kunstgrepen en kunstwerken

Eergisteren in het debat over de parlementaire enquête gaswinning memoreerde het Groningse Kamerlid Sandra Beckerman de Deltawerken. Die werden door de American Society of Civil Engineers uitgeroepen tot een van de zeven moderne wereldwonderen. Beckerman betoogde dat dit wereldwonder mogelijk werd gemaakt met Gronings gas. En dat Groningen nu op zijn beurt een wereldwonder nodig heeft. Ik denk dat het vandaag ook passend is om vast te stellen dat Rijkswaterstaat dus een wereldwonder heeft gerealiseerd.

“De macabere voorgangers van de Watersnoodramp”

En niet alleen de Deltawerken. Ik ben opgegroeid in de Noordoostpolder. Wij cultiveerden het pioniersgevoel. “Welkom op de zeebodem” stond bij de invalsweg bij Kampen. En aan de muur van het gemeentehuis waar mijn vader werkte, op een meter of zes hoog, hing een bordje met ‘stormvloed’. Zes meter! Dus dan moest je heel goed kunnen zwemmen. Maar ik had wel eens iets gelezen over de watersnood in Zeeland. Dus ik was blij dat onze roeiboot in de schuur hing.

Wonen op de zeebodem voelde bijzonder. Pas veel later kreeg ik door dat wonen beneden het NAP in Nederland eerder regel is dan uitzondering. En dat het kunstgrepen en kunstwerken vergt om in onze rivierdelta droge voeten te houden. Nog weer later leerde ik over de macabere voorgangers van de Watersnoodramp in 1953. De drie Sint Elisabethsvloeden uit de vijftiende eeuw. En de Kerstvloed van 1717, die duizenden slachtoffers eiste en die aan de wieg stond van de Provinciale Waterstaat in Groningen.

Rijkswaterstaat zorgt er samen met de waterschappen voor dat we veilig wonen in ons land. Hoewel de meeste inwoners bij hoog water zouden moeten zwemmen als de zeedijk het begaf. Of kwetsbaar zijn als de rivier meer ruimte vraagt dan hij krijgt. Dat dat geen theorie is, werd een kwart eeuw geleden al duidelijk bij overstromingen in Limburg. Of in 1995 toen burgemeester Henk Zomerdijk het dorp Ochten liet evacueren en daarna op de wankelende Waaldijk de wereldpers te woord stond. “Mr Mayor, can you tell us, what is a dike?”

Het leidde tot het indrukwekkende project ‘Ruimte voor de Rivier’. Want het inzicht daalde in dat het bouwen van hogere dijken bij smalle rivieren een doodlopende weg was. Dat er nieuwe vraagstukken opdoemen, die om antwoorden vragen waarvan we wel de richting kennen. Maar de exacte uitkomst nog niet. Mijn respect voor Rijkswaterstaat nam enorm toe, toen ik zag hoe het ‘Ruimte voor de rivier’ aanpakte.

Niet in beton gegoten

Over politici wordt wel eens schamperend gezegd dat ze niet verder kijken dan vier jaar. Maar ik denk daar positief over. Vier jaar vooruitkijken is fantastisch knap! Wie had covid voorspeld, vier jaar geleden? Of de oorlog in Oekraïne? De meeste mensen hebben geen idee waar ze over vier jaar zullen staan. Het is een onmogelijke opgave om de toekomst te voorspellen. En de gemakzuchtige aanname dat alles blijft zoals het was, is zeker onjuist.

En er zijn uitzonderingen bij de overheid. Ambtenaren die een lange traditie hebben in ver vooruitkijken. Rijkswaterstaat is een organisatie die ver in de toekomst moet denken en plannen. Infrastructuur kost veel geld en tijd om aan te leggen en gaat hopelijk lang mee. Ministers en staatssecretarissen van IenW openen alleen kunstwerken waar verre voorgangers al mee begonnen. Dus nooit oogsten ze zelf wat ze zaaiden. Dus wie daarmee werkt, moet verstandig plannen. Vooruitkijken. En rekening houden met de grote onzekerheden die de toekomst nu eenmaal heeft. Er zit niets anders op dan scenario’s te maken. En daarmee te werken.

Scenario’s zijn een antwoord op onzekerheid. Je bedenkt wat er zou kunnen gebeuren en bereidt je daarop voor. Scenario’s, en ook de financiële ramingen die daarbij horen, kunnen dus per definitie niet in gewapend beton zijn gegoten. Want je moet kunnen inspelen op gebeurtenissen. Er gebeurt namelijk ondertussen van alles.

En daarmee bereik ik een gevoelig punt. Want als je werkt met een planning waarin budgetten en visie vandaag de dag tot 2036 compleet vastliggen, dan gaat dat ten koste van je succes. De samenleving verwacht meer wendbaarheid dan je kunt bieden, omdat er dingen gebeuren.

Die rigiditeit veroorzaakt groot ongemak. Bijvoorbeeld hier. Als door een stomiteit van een schipper een brug kapot wordt gevaren, en daarna nog een, dan raakt de stad gehandicapt. Dat is een noodsituatie, waarin je snel moet handelen. En in zulke situaties is het geen argument meer dat je budget tot ver in de toekomst vastligt en er dus geen geld is. Dan had je anders moeten plannen.

‘Als een fietswiel van uw dochter is dubbelgevouwen’

Want shit happens. Als een fietswiel van uw dochter is dubbelgevouwen, zegt u ook niet: ‘Lieverd, je bent nu 9. En als je 14 bent krijg je een nieuwe. Zo ziet de planning en onze portemonnee er nu eenmaal uit.’

Toch gebeurt dit hier wel. En dus krijg je uiteindelijk berichten in de media, zoals laatst op 30 mei in het Dagblad van het Noorden. ‘Rijkswaterstaat en Groningen: een ongelukkig huwelijk’.

Topprestatie

Dat is doodzonde. Dit gun ik Rijkswaterstaat, dit gun ik de overheden, helemaal niet. Want we verrichten wereldwonderen. Wie op dit moment naar de Zuidelijke Ringweg kijkt, kan niet anders dan onder de indruk zijn. Qua techniek en logistiek zijn de prestaties buitengewoon. En dan blijft de winkel ook nog open tijdens de verbouwing. Maar een paar kapotgevaren bruggen zonder adequate reactie kunnen het wereldwonder-gevoel in de kiem smoren.

Als er geschermd wordt met planningen en budgetten die de horizon van morgen en overmorgen ver passeren, dan draagt dat bij aan het gevoel van veel van onze inwoners dat ze er in de afwegingen van de Rijksoverheid niet toe doen.

Natuurlijk, Rijkswaterstaat is de uitvoeringsorganisatie. En het moederdepartement maakt de keuzes. Maar als je 225 jaar oud bent, dan ben je toch behoorlijk volwassen. En zo zal de buitenwereld ook naar je kijken. Maar het is iets om serieus te nemen.

De feestelijke estafette vanwege de verjaardag van Rijkswaterstaat, slingert zich door het hele land heen. Overal zijn bestaande wonderen te vieren en nieuwe uitdagingen. Overal zijn gemeenten, provincies en waterschappen die in Rijkswaterstaat een solide, professionele samenwerkingspartner zien.

In het regeerakkoord van het tweede kabinet Rutte, stond een heldere zin over de taakverdeling tussen overheden: ‘Je gaat erover of niet’. Maar die zin bleek een onzin. Een begrijpelijk misverstand. In onze dichtbebouwde polder is onvermijdelijk dat overheden en vele anderen met elkaar samenwerken om nieuwe complexe projecten te realiseren.

“Bij een stijgende zeespiegel, bovenop een inklinkende veenbodem”

We maken het onszelf wel eens te moeilijk. Ook te moeilijk om langdurig succesvol te zijn. De dichtste bebouwing van Nederland bevindt zich pal achter de dijken en duinen bij de Noordzee. Bij een stijgende zeespiegel, bovenop een inklinkende veenbodem. Op termijn wordt dat spannend. Het staat nog niet vast dat het lukt.

Wie in lange lijnen denkt, zoals Rijkswaterstaat, zou het een strategisch belang voor Nederland kunnen vinden om zo langzamerhand meer infrastructuur op het hoger gelegen deel van het land te realiseren. Want infrastructuur is kostbaar en gaat lang mee. Maar zo ver is het nog lang niet.

In Noord-Nederland kijken we grimmig terug op de verdeling van de laatste 7,5 miljard voor infrastructuur. Met een enorme vanzelfsprekendheid verdween meer de helft van het geld in de Amsterdamse zuidelijke ringweg. Vast ook een wereldwonder. Maar voor de zoveelste keer werd in de investeringsbeslissingen duidelijk waar de prioriteit lag. Van de landelijke 7,5 miljard voor wegen en spoor bij woningen ging slechts 242 miljoen naar het Noorden.

Deze feiten staan niet op zichzelf. Ze leiden tot het gevoel dat je woont aan het voeteneind van het land. En het wordt gemaakt door de macht der gewoonte bij de planners van infrastructuur. Door de neiging bij de om niet zozeer te denken in de strategische kansen die ontstaan als je het hele land benut. Ook niet in de verdelende rechtvaardigheid tussen al die belastingbetalers. Zelfs niet in economisch hoger rendement (want dat is er niet). Maar om steeds het geld in te zetten waar de problemen het grootst zijn. En daardoor weer bij te dragen aan de toekomstige verstopping van het dichtst bebouwde deel van Nederland.

Drie gezaghebbende adviseurs van het Rijk, de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli), de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS) en de Raad voor het Openbaar bestuur (ROB) schreven ruim twee maanden geleden een belangwekkend advies: ‘Elke regio telt! Ze noemen het onrechtvaardig dat het rijk de verschillen tussen landsdelen en dus tussen kansen van mensen systematisch vergroot. Ze noemen het onhandig dat Nederland daardoor geen gebruik maakt van alle mogelijkheden van een klein land. En ze dringen erop aan dat we de ‘investeringslogica’ herzien.

Wie de moeizame discussie over de N33, de Nedersaksenlijn en de Lelylijn op zich laat inwerken, kan niet anders dan deze adviesraden gelijk geven. Hoewel in het huidige regeerakkoord zelfs geld is gereserveerd voor de Lelylijn, en volgende week een Kamermotie wordt aangenomen over de wenselijkheid van beide spoorlijnen, blijft de vraag over nut en noodzaak er maar boven hangen. Het moet dus anders. En het mooie is: samen kunnen we dat. Hier is de ruimte en zijn er ideeën om de macht der gewoonte te doorbreken.

“Héél Nederland met vereende krachten vormgeven”

Hier is de bestuurlijke en maatschappelijke wil om een paar van onze kroonjuwelen - onze prachtige landschappen, ons landelijk gebied, onze ruimte; om die te koppelen aan vraagstukken over verstedelijking. Aan klimaatadaptatie, aan waterbeheer en natuurontwikkeling. En ja, ook aan het OV. Aan de Lelylijn en de Nedersaksenlijn.

De feestelijke estafette van Rijkswaterstaat is sterk inhoudelijk opgezet. De deelnemers kijken opnieuw ver de toekomst in. En dat is goed nieuws, voor Rijkswaterstaat en voor ons allemaal. Want de toekomst kan niet wachten. Laten we ook de komende 225 jaar héél Nederland met vereende krachten vormgeven.

Reactie op het hoofdlijnenakkoord

Vanmorgen hebben BBB, PvdA, ChristenUnie en Groninger Belang in de GS-kamer van het provinciehuis hun hoofdlijnenakkoord gepresenteerd, getiteld 'Veur Mekoar'. Het akkoord is het resultaat van onderhandelingen tussen vier partijen en op basis daarvan willen zij de komende vier jaar aan de slag gaan in het college van gedeputeerde staten.

De kandidaat-gedeputeerden zijn Henk Emmens (BBB), Tjeerd van Dekken (PvdA), Johan Hamster (ChristenUnie), Bram Schmaal (Groninger Belang) en Susan Top (partijloos). De installatie van de leden van het college van gedeputeerde staten en het debat over het akkoord zijn volgende week gepland, in een Provinciale Statenvergadering op 5 juli.

Een brief over het hoofdlijnenakkoord

Volgens de Provinciewet krijgt de commissaris van de Koning de gelegenheid om zijn opvattingen kenbaar te maken over ‘voorstellen ten behoeve van het collegeprogramma’. Dat biedt mij de gelegenheid te waarschuwen als daar zaken in staan die voor mij als voorzitter van het college of van de Staten grote bezwaren oproepen, of die juridisch niet in de haak zijn. Ik kan daar kort over zijn: zulke zaken heb ik niet aangetroffen in dit hoofdlijnenakkoord. En ook verder heb ik met waardering kennisgenomen van de inhoud.

Ik heb vandaag een brief gestuurd aan Provinciale Staten, waarin ik beknopt inga op een aantal aandachtspunten die mij van belang lijken voor het slagen van het nieuwe college. Ik doe dat aan de hand van drie vragen.

1. Waar zijn we van?

Het eerste hoofdstuk doet een uitspraak over de rol van de provincie: ‘Wij focussen vooral op onze eigen verantwoordelijkheden’. De vraag welke dat zijn, is niet eenvoudig te beantwoorden. De provincie heeft een open huishouding, dus ze is vrij om naast haar wettelijke taken ook andere taken op te pakken en een integrale afweging te maken. Ik herken me overigens in de beschrijving van de verbindende rol en de samenwerking met gemeenten, waterschappen en rijk, om voor onze inwoners de beste resultaten te boeken.

“Ik ben blij dat het akkoord – net als ik – prioriteit toekent aan het tegengaan van ondermijning”

Mijn beeld is dat in de komende jaren het belang van deze samenwerking toeneemt. Het gewicht van de provincie in de energietransitie, de inrichting van het landelijk gebied en de aanpak van de water- en bodemkwaliteit neemt eerder toe dan af. En al die taken moeten we in samenhang oppakken. Net zoals we de komende jaren een samenhangend beleid moeten opzetten en uitvoeren in het sociale en economische domein, inclusief onderwijs en arbeidsmarkt, samen met andere overheden en andere partijen. Ik ben blij dat het akkoord – net als ik – prioriteit toekent aan het tegengaan van ondermijning. Ook dat heeft alleen kans van slagen als alle overheden nauw samenwerken.

2. Hoe brengen we Provinciale Staten én de bevolking in positie?

Het coalitieakkoord is geschreven tegen een achtergrond waarin het vertrouwen van inwoners in de overheid broos is. De formerende partijen zien daarom de noodzaak om te zorgen voor draagvlak onder onze inwoners bij alle besluiten, door hen meer en beter te betrekken. Vorig jaar spraken wij bij de ‘Expeditie Participatie’ de wens uit om ‘de beste democratie ter wereld te worden’. Dit akkoord kan daaraan een stevige impuls geven.

Het akkoord bevat ook het voornemen de Staten meer in positie te brengen en de ambitie om de klassieke scheidslijn coalitie-oppositie te slechten, door Provinciale Staten eerder en meer te laten meedenken.

*“Complexe opgaven waarin we het zelden
alleen voor het zeggen hebben”*

Het lijkt me verstandig om samen met de Staten, in het begin van de Statenperiode, goed te doordenken en heldere afspraken maken hoe we dat gaan doen: maximaal recht doen aan de Staten én de inwoners, met inachtneming van elkaars rollen, taken en verantwoordelijkheden. En ondertussen ook een slagvaardige en daadkrachtige overheid te zijn, in complexe opgaven waarin we het zelden alleen voor het zeggen hebben.

3. Doen we het samen? En wat doen we precies?

Dit brengt mij tot het laatste punt. Het coalitieakkoord redeneert van buiten naar binnen. De partijen die samen een nieuw college willen vormen, delen de wens om het contact met de inwoners, bedrijven en organisaties in onze samenleving te verstevigen.

Dit kan alleen als de leden van het college werkelijk collegiaal weten te besturen. Als een hecht team dat een ook voor onze gesprekspartners herkenbare samenhang brengt in de afzonderlijke portefeuilles.

Hierboven wees ik al op de noodzaak om samenhangend beleid te formuleren op het gebied van economie, onderwijs, leefbaarheid en arbeidsmarkt. Dit alles vraagt om op basis van het coalitieakkoord afspraken te maken over de invulling van het beleid voor de komende jaren.

Het coalitieakkoord is het resultaat van politieke onderhandelingen. Het behoeft vertaling: wat betekent dit concreet voor de komende jaren? Het nieuwe college bewijst zichzelf een dienst als het de organisatie vraagt om het coalitieakkoord meteen te vertalen naar concrete uitvoeringsplannen.

Foto Provincie Groningen

Afspraken

---

1 juni

Afscheid chauffeur Arthur Felix,
Provinciehuis

2 juni

Opening festival Terug naar het begin,
Appingedam

3 juni

Spreeken op jubileumavond Chris Fictoor

6 en 7 juni

Bijwonen debat Tweede Kamer-kabinet
over kabinetsreactie parlementaire enquête
gaswinning Groningen, Den Haag

8 juni

Spreeken op kennisfestival 225 jaar
Rijkswaterstaat, Zernike Science Park

Deelname aan tv-programma Nieuwsuur,
Hilversum

10 juni

Verkennen ATB-route gemeente Eemsdelta

Prijsuitreiking Dutch Open Brassband,
Groningen

13 juni

VNG-congres, Groningen: verzorgen van
een deelsessie en aanwezig bij de ontvangst

14 en 15 juni

Tweedaagse Provinciale Staten,
Schiermonnikoog

16 juni

Werkbezoek Klippa, winnaar Groninger Ondernemingsprijs, Groningen

Lezing voor Commerciële Club Groningen, Provinciehuis

19 juni

Kring van commissarissen van de Koning, Den Haag

Overleg met de Minister van BZK

23 juni

Ambtsbezoek aan de gemeente Stadskanaal

26 juni

Afnemen ambtseed nieuwe medewerkers Provincie Groningen

27 juni

Dagelijks Bestuur SNN

Regiegroep SNN

28 juni

Extra vergadering Provinciale Staten

30 juni

Toespraak ter gelegenheid van 100 jaar Koopman, Noordhorn

Krans leggen bij herdenking slavernij, Groningen

JULI & AU
'PAASRAP
BLOGS,
AFSPRAK

UGUSTUS

PORT',

EN.

‘Paasrapport’ juli & augustus

Kennismaken

We wisten het van te voren: de nieuwe collegeleden zouden zich, met de zomervakantie in aantocht, maar heel even kunnen inwerken. Vrij snel na hun installatie zou het reces beginnen. De eerste indrukken moesten landen in de vakantieweken. Bliksemsnel wisten we nog een tweedaagse vergadering ‘op de hei’ te organiseren (in Veenhuizen, in gebouwen met stichtelijke opschriften als ‘plichtgevoel’, ‘werk en bid’ en ‘bitter en zoet’.)

De tweedaagse was genoeg om zin te krijgen in de onderlinge samenwerking. Maar die samenwerking vergt natuurlijk nog veel meer gesprekken. En gedeputeerden begonnen kennis te maken met ambtenaren van de afdelingen met wie zij de komende periode veel zullen samenwerken. Ze hebben geproefd aan wat de grote onderwerpen zijn volgens die afdelingen. En ze hebben op hun beurt verteld welke richting zij op willen. Hoe ze het coalitie-akkoord duiden.

*“Hoe lang duurt inwerken?
Tot je bent uitgewerkt, denk ik”*

Ik heb kunnen zien hoe de leden van het college kennis maakten met de onderwerpen en de hoofdrolspelers in hun portefeuille. Nu de vakantie voorbij is, komt het er op aan. De komende maanden zal het college zijn prioriteiten gaan ordenen. Wat willen we bereiken? Hoe willen we werken, wat komt eerst, wat kan later - en nog veel meer.

Hoe lang duurt inwerken? Tot je bent uitgewerkt, denk ik. Maar de eerste kennismaking is in een vloek en een zucht voorbij. Nieuwe collegeleden blijven maar even nieuw. Nog even, en het nieuwe is ervan af. Dan lijkt het alsof ook zij al een hele tijd aan de slag zijn. Ongeveer zoals het iedereen vergaat na een vakantie: snel terug naar normaal. Na twee dagen werken lijken die vrije dagen al weer helemaal vergeten.

We zwaaien Melissa, Mirjam en IJzebrand uit

Het begint met een groepsportret. Vier jaar geleden, op maandagmorgen 20 mei 2019, stonden zes mensen te poseren op het bordes van het Provinciehuis. Nog onbewust van het feit dat de groene deur die voor hen een decor was, later beroemd zou worden. Onbewust ook, dat in de vier jaar die volgden de helft van de groep zou worden vervangen. Maar vol goede moed. In Groningen was de coalitie twee maanden na de verkiezingen al klaar. De eerste provincie die een collegeprogramma had. En gedeputeerden. Keurig evenwichtig: drie vrouwen, drie mannen. Kom daar tegenwoordig nog eens om!

Twee van de gedeputeerden waarvan we vandaag afscheid nemen, IJzebrand Rijzebol en Melissa van Hoorn, staan niet eens op de foto. Ze waren tussentijds bereid om in een gat te springen. We nemen daarnaast afscheid van Mirjam Wulfse, die vanaf het begin meedeed.

Sinds vorige week zit de collegeperiode 2019-2023 er op. Nieuwe verkiezingen. Nieuwe onderhandelingen. Nieuwe gedeputeerden. We hoeven elkaar niet uit te leggen dat het de beter gelukte landen zijn, waarin de leiders door middel van verkiezingen worden vervangen. Dat in een democratische rechtsstaat de kiezers de dienst uitmaken. Maar hoe mooi dat ook is, het is zeker niet pijnloos. En er is reden om bezorgd te zijn over de snelheid van de personele wisselingen. De democratie in Nederland smijt met menselijk kapitaal. We gunnen politiek bestuurders bar weinig tijd om te groeien in een moeilijke rol in het openbaar bestuur.

“Maar al vóór je afscheidsreceptie is je kamer ingenomen door je opvolger”

Dat blijft niet beperkt tot Den Haag. In maart was ineens twee derde van onze Statenleden nieuw. En in het college blijven maar twee van de gedeputeerden zitten. Van de anderen nemen we afscheid. Afscheid van mensen die zich in de afgelopen jaren met ziel en zaligheid hebben ingezet voor de inwoners van onze provincie. Die lange werkweken maakten. Die zo'n duizend besluiten per jaar namen. En die zelf lang niet altijd vonden dat hun werk al af was.

Deze bijeenkomst pepert ons de tijdelijkheid in. Niets zo tijdelijk als een verblijf in de politiek. Een vroegere gedeputeerde beschreef het als een geleende fiets. Hij rijdt heerlijk, maar op een dag moet je hem weer inleveren. Warme woorden. Een doos met persoonlijke spullen. Ontelbare handdrukken. Maar al vóór je afscheidsreceptie is je kamer ingenomen door je opvolger. En werken je vroegere medewerkers voor een nieuwe bestuurder.

IJzebrand

Nooit invullen voor een ander. Maar ik denk dat dat IJzebrand Rijzebol dat misschien het minst erg vindt. Hij was bereid om aan het eind van een indrukwekkende bestuurlijke loopbaan nog heel plotseling deel uit te gaan maken van het College. Hij begon hier in februari 2020. IJzebrand was toen in de zeventig en nog wethouder in Delfzijl. Dus hij zat zich bepaald niet te vervelen. En toen hij hier gedeputeerde werd, was voor iedereen zonneklaar dat de Groningse economische zaken voor hem weinig geheimen hadden. Groningen Seaports, de grote boerencoöperaties, de chemie: hij kende ze al als zijn broekzak. Dat zou behulpzaam blijken.

Ik voeg daaraan toe, dat ook provinciaal bestuur zelf voor IJzebrand bekend terrein was. Want eerder in zijn lange loopbaan was hij al tien jaar lid van Provinciale Staten. Tien jaar... je zou er tegenwoordig bijna nestor mee worden...

IJzebrands start viel samen met de lockdown. Dat werd dus digitaal inwerken. En digitaal debatteren met mensen die hij nog nooit eerder in het echt had gezien. Dat was moeizaam, maar onvermijdelijk. Want de EZ-gedeputeerde moest meteen aan de bak. Om de pijnlijke gevolgen van corona te helpen verzachten.

Een man van de grote lijnen en een bestuurlijke houding. IJzebrand verbaasde zich vaak over de enorm gedetailleerde besprekingen in het college. Hij vatte zijn eigen stijl samen met de uitspraak ‘ik duw liever dan dat ik trek.’ IJzebrand is intussen 75. En nog te onrustig om achter de geraniums te gaan zitten. Dus ik dacht: vanaf nu op de trekker. Maar ook hier is IJzebrand meer een duwer dan een trekker. Hij wil voor de volgende generaties niet in de weg lopen: die vinden het zelf veel te mooi.

En die fiets, die hij teruggeeft? Die is goed onderhouden. Lichte gebruikssporen. En zo te gebruiken door zijn opvolger. Wat extra lucht in de banden en Henk Emmens kan er zo mee door.

Melissa

Het is geen geheim dat Melissa van Hoorn graag nog even had willen doorfietsen. Want wat ze tot nu toe heeft geproefd, smaakte naar meer. Al was het maar omdat haar portefeuille relevant en urgent was. En haar verantwoordelijkheidsgevoel groot. Wie namens de provincie iets mag doen aan de klimaatadaptie, aan waterkwaliteit en aan de energietransitie in Groningen, heeft echt grote kwesties in handen. En in de korte tijd dat Melissa zich ermee bemoeit, is ze behoorlijk zichtbaar geworden.

In januari 2022 werd Melissa gedeputeerde, toen Nienke Homan ermee stopte. Na enige bedenktijd maakte ze de overstap van Statenlid naar het College. Met ambitie, enthousiasme en gretigheid om het beste te doen voor Groningen. Doen wat elke bestuurder wil: dingen verder brengen, dingen veranderen. Mensen de ruimte bieden om verder te kunnen. De wereld een beetje mooier maken.

“Veel mensen die de kwaliteiten van Melissa van dichtbij hebben gezien”

Ze stapte van het ene op het andere moment op een trein die al drie jaar reed. Er lagen complexe dossiers op haar bureau. Maar die kreeg Melissa snel onder de knie. Daarbij hielp het dat ze al veel geleerd had. Ze had een behoorlijke staat van dienst had als ambtenaar bij een waterschap en bij de regionale uitvoeringsdienst in Drenthe. Het dwingt respect af hoe weinig vertraging we opliepen na het vertrek van een beeldbepalende voorganger.

Veel organisaties en instellingen leerden Melissa kennen als een vrolijke, deskundige en standvastige vrouw. Ze maakte met hen een regionale strategie voor de klimaatadaptatie. Er kwam een veenweidestrategie. En sinds Melissa bij ons aan boord is, zijn water en bodem sturend in ruimtelijke vragen.

Het zijn prestaties die smaken naar meer. Melissa's werk was eigenlijk nog maar net begonnen. En ook al stond niet vast dat ze in een volgend college dezelfde portefeuille zou krijgen, Melissa keek toch al een beetje uit naar de tijd waarin ze de strategie kon omzetten in werk in uitvoering.

De verkiezingsresultaten van lijsttrekker Van Hoorn waren goed genoeg om dat mogelijk te maken. Maar toch mag het niet zo zijn. En dus wordt iemand die gretig en toegewijd was aan de toekomst van Groningen, nu gedwongen om na te denken over haar eigen toekomst.

Ik denk dat die er zonnig uitziet. Niet alleen zijn er veel mensen die haar een mooie toekomst gunnen. Er zijn ook veel mensen die de kwaliteiten van Melissa van dichtbij hebben gezien. We wensen haar succes en plezier in de dingen die ze hierna gaat doen. En het kan eigenlijk niet anders, of we komen elkaar hierna weer tegen.

Mirjam

Ook Mirjam Wulfse had nog graag een eindje door willen gaan. Want wat straalde ze een plezier uit, de afgelopen vier jaar. En wat heeft ze de boel wakker geschud. Met ruimte, cultuur, erfgoed en gebiedsontwikkelingen had Mirjam tijdens de coalitie-onderhandelingen vier jaar terug een slimme en samenhangende portefeuille bij elkaar gepraat. Want die onderwerpen versterken elkaar. Tenminste: dat zagen we ineens, toen Mirjam er verantwoordelijk voor werd.

Steeds weer maakte ze duidelijk dat onze omgeving een grote ‘geluksbrenger’ is. Ons landschap, onze dagelijkse omgeving, is letterlijk van levensbelang. En daarom benadrukte ze steeds dat wanneer we nadenken over nieuwe en schonere energie, of bijvoorbeeld over werkgelegenheid - dat het dan direct ook ging over onze ruimte. En dat die ruimte dan niet het sluitstuk is van een discussie, maar een volwaardig element. Vanaf het begin. Want ook in Groningen is onze ruimte schaars. En bijzonder. En niet alles past.

We hebben vaak pittige gesprekken gevoerd in het college. Daarin was Mirjam positief, maar streng. Want ze liet ons de schaarste voelen. Het is immers makkelijk om het principe te onderschrijven: niet alles kan. Maar dat ruimte keuzes vraagt, dat ervaart iedereen die zich sterk maakt voor duurzame energie. Of voor banengroei in bedrijven. Of voor woningen ook voor onze jongeren, zodat ze hier blijven wonen. Ik vond het mooi hoe Mirjam discussies scherp en opbouwend wist te voeren. Met een aanstekelijke lach. Verbindend. En met een hoge gunfactor.

*“Een kunstenaar.
Een goudsmid in de politiek”*

En niet alleen in het college en in de Staten maakte Mirjam indruk. Dat deed je zeker ook in de dorpen en steden waarvan we vermoedden dat er mogelijkheden zijn. Want we vonden draagvlak van inwoners, van gemeenten, van bedrijven en organisaties heel belangrijk.

Mirjam is een kunstenaar. Een goudsmid in de politiek. Hittebestendig en creatief. Hameren op waardevolle zaken. Niet alleen een conceptueel denker, maar ook een maker. Want al dat vuur en die passie moeten uiteindelijk praktische resultaten hebben. Gewoon tot iets concreets leiden. Je kunt het wel bedenken, maar we moeten. Het met z'n allen kunnen maken.

Beste Melissa, IJzebrand en Mirjam,

‘Collegiaal bestuur’ is een term uit het staatsrecht. Het betekent dat we niet individueel, maar samen verantwoordelijk zijn. Het zegt niks over de onderlinge betrekkingen. Ik dank jullie voor jullie bijdrage aan het bestuur in Groningen. Maar ik bedank jullie ook voor de energie die jullie hebben gestoken in de onderlinge samenwerking. We waren – met al onze verschillen – werkelijk een team. Collegiaal, ook in de gebruikelijke betekenis van het woord.

Daarom: de tijd is voorbijgevlogen. Vreselijk jammer om jullie te laten gaan. We zwaaien jullie uit. Dank je wel.

Gelukkig ben je in Groningen

De laatste Statenvergadering voordat het reces begint. We zijn dit jaar de laatste regio die met vakantie gaat. Ik voel aan mezelf dat het tijd wordt. En ik zie het ook aan de gezichten om me heen. Vermoeid van het vergaderen. De vermoeidheid in de benen van een lang en intensief politiek seizoen. Toch voelt het ook gek dat de zomervakantie nu begint. Want we zijn eigenlijk nog maar net begonnen. Twee weken geleden installeerden we nieuwe gedeputeerden. De eerste commissievergaderingen zitten erop. We weten nog maar nauwelijks wat we daar kunnen verwachten. En hoe het daar aan toegaat.

Moeilijk

Dat geldt natuurlijk ook voor de Statenvergaderingen. We hebben de eerste debatten gehad. De eerste lange discussies ook. De eerste moties. De eerste vergaderverzoeken. De eerste motie vreemd aan de orde van de dag. En voor wie onder de indruk is hoe ingewikkeld parlementaire democratie van dichtbij is, voor iedereen die het begint te duizelen: Horatius zei ooit: ‘alle dingen zijn moeilijk voordat ze makkelijk worden.’

De eerste maanden waren die van verkiezingen, formatie en installatie. We beginnen langzamerhand te ontdekken hoe het werkt. Te ontdekken waar iedereen politiek gezien staat. En we hebben nog veel nieuwe onderwerpen te gaan. En dus ook kansen te over om te zien wat we echt belangrijk vinden. Waar we elkaar kunnen vinden. En waar ook niet. Al moet dat laatste niet te vaak gebeuren, want de provincie moet natuurlijk wel bestuurd worden.

Tijdrovend

We hebben allemaal ontdekt dat er tijd in gaat zitten, in Statenwerk. En je leert vooral in de praktijk de spelregels in dit huis het beste. En ondertussen leer je ook je mede-Statenleden kennen.

En dan is er ook nog die wereld buiten het Provinciehuis. De inwoners van Groningen, voor wie we dit werk doen. De effecten van de invoering van het dualisme, aan het begin van deze eeuw, zijn uitvoerig geëvalueerd. De Staten bleven het ‘hoofd’ van de provincie, maar ze dienden zich toe te leggen op drie dingen: kaders stellen, controleren en het volk vertegenwoordigen. Controleren, zo leren de evaluaties, werd tot kunst verheven. Kaders stellen was al moeilijker. Maar het volk vertegenwoordigen, dat levert in elke evaluatie een treurig beeld op. Gemeenteraadsleden komen te weinig buiten het gemeentehuis. Statenleden worden te veel het provinciehuis ingezogen.

Prachtig

Gelukkig ben je in Groningen. Wat ons bij elkaar brengt, is onze ambitie Groningen een beetje mooier te maken. Maar we weten: Groningen is al prachtig. Zeker op zomerse dagen. Daarom is het een goed idee om een reces als dit te gebruiken om hier en daar eens langs te gaan. Fietsen, wandelen, een terrasje, een voorstelling.

Geniet van de culturele evenementen, waar we er traditiegetrouw veel van hebben in de zomermaanden. En doe inspiratie op in de zomer voor wat wij als Staten na de zomer op het menu hebben staan. En ja, pak natuurlijk ook uw rust. Geniet ervan om even niets te hoeven. En niets te moeten. Gebruik de zomer om straks dit werk weer met plezier te kunnen doen, met zijn allen.

Judith Herzberg schreef een mooi gedicht onder de titel ‘Er is nog zomer’. Dat gaat als volgt:

Er is nog zomer en genoeg
wat zou het loodzwaar
tillen zijn wat een gezwoeg
als iedereen niet iedereen
terwille was als iedereen
niet iedereen op handen droeg.

Met de Noorderzon

Iedereen die vroeger goed heeft opgelet bij aardrijkskunde, weet het. De Noorderzon is een zon die een hele zomer lang niet ondergaat. Een dag waar geen eind aan komt. De middernachtzon. Hoe verder naar het noorden je gaat, hoe langer je van deze eindeloze dag kunt genieten.

Wie 'Noorderzon' opzoekt op het internet, moet lang zoeken voordat hij de middernachtzon tegenkomt. Het internet wordt gedomineerd door een andere Noorderzon: het fantastische festival dat we aan het eind van elke zomer hier in Groningen hebben. Waar we trots gasten ontvangen. Waar we flaneren met vrienden en bekenden. Waar we aan het eind van de zomervakantie 'noorderzonnen', om er een specifiek Gronings werkwoord voor te gebruiken.

Een mooie start

'Noorderzonnen', dat is samen een voorstelling bekijken in het Noorderplantsoen (ons eigen kleine Central Park, één van de huiskamers van onze stad), met elkaar eten en drinken. En praten en genieten. Ja, afscheid van de zomervakantie doet altijd even pijn. Maar een mooiere start van het werkzame leven is eigenlijk niet denkbaar. Elk jaar ontvangen de gemeente en de provincie gasten uit het hele land om gezamenlijk een mooie start te maken met het nieuwe seizoen.

Je kunt het denk ik vergelijken met wat ons wel eens overkomt als we op de fiets zitten. Of gewoon uit het raam kijken. Met iets anders bezig zijn. Ineens schiet het je te binnen. Gewoon, omdat je op net een iets andere manier naar de werkelijkheid kijkt.

Dat is voor mij de kern van Noorderzon. Dat we elkaar treffen in een sfeer die net even anders is dan we gewend zijn. En misschien contacten leggen, of dat ene woord horen in een gesprek dat blijft hangen - en waarmee de komende tijd iets willen. Iets moeten. Maar laat ik de lat niet direct huizenhoog leggen vanavond. Het hoeft niet. Het mag.

Nij begun

Noorderzon markeert zoals altijd een 'nij begun'. Ditmaal een politiek seizoen waarin van alles beweegt. Het wordt ongetwijfeld een spannend jaar. Als ik naar onszelf kijk: het nieuwe College heeft zich voor de zomer warmgelopen, maar moet nu echt aan de bak. En daar hebben we zin in.

Als ik naar Den Haag kijk, dan kunnen we ons nauwelijks een demissionair kabinet permitteren. Het kabinet viel omdat het de asielkwestie niet kon oplossen. Maar daarmee is de crisis natuurlijk niet weg. De maatregelen op het gebied van gaswinning zijn nog vooral voornemens. En er zijn tal van kwesties die schreeuwen om maatregelen. Om keuzes. Laten we hopen dat de schade door 'controversieel' verklaarde onderwerpen deze keer meevalt. In november zijn er Tweede Kamerverkiezingen. Die zullen leiden tot een enorme vernieuwing. Gloednieuwe Kamerleden die allemaal hun verkiezingsbeloftes serieus nemen, maar zich bezorgd afvragen: hoe ga ik dit doen?

Welbegrepen eigenbelang

Dat is een goede vraag. Die vraag is eigenlijk interessanter dan de vraag wie-met-wie en wie levert de premier. En het antwoord is altijd: samen. Met ons bijvoorbeeld. Groningen kan bijdragen aan de oplossing van veel 'kwesties'. Energie. Woningen. Landbouw en gezond oud worden. Dat willen we uit welbegrepen eigenbelang. Als elke regio telt, dan moeten onze inwoners dat merken. In het openbaar vervoer. Aan scholen in de nabijheid. En andere voorzieningen.

Kortom, we hoeven ons de komende tijd niet te vervelen. Er komt veel op ons af. En dat zeg ik, in het besef dat daar ook onderwerpen bij kunnen zijn die we nu nog helemaal niet in beeld hebben. Juist dan hebben we elkaar nodig. En daarom zijn avonden als deze zo nuttig. Want elkaar opzoeken gaat makkelijker als je elkaar al een beetje kent.

Dus als we vanavond net als onze gasten 'met de noorderzon' vertrekken uit het Noorderplantsoen, dan staat vast dat we elkaar vanavond niet voor het laatst hebben ontmoet.

Afspraken

---

3 juli

Werkbezoek Staatssecretaris Vivianne Heijnen aan Appingedam

Landbouwdiner, Bad Nieuweschans

5 juli

Vergadering Provinciale Staten over coalitieakkoord en installatie gedeputeerden

7 juli

Opening hoogspanningsverbinding Eemshaven-Vierverlaten

Provinciale regietafel vluchtelingen, Provinciehuis

Publiek gesprek over de Kroniek van Overschild, Hornhuizen

9 juli

Werkbezoek aan Museumspoorlijn STAR, Stadskanaal

12 juli

Statencommissie, Provinciehuis

Benoeming van mevrouw Sandra Korthuis tot waarnemend burgemeester van Veendam

13 juli

Kennismakingsbezoek aan mevrouw Reenat Sandhu, ambassadeur van India, Den Haag.

Afscheid gedeputeerden Van Hoorn, Wulfse en Rijzebol, Groningen

14 juli

Ambtsbezoek aan de gemeente Oldambt

17 juli

Tweedaagse vergadering College van GS,
Veenhuizen

19 juli

Vergadering Provinciale Staten

20 juli

Kennismakingsbezoek aan mevrouw Shefali
Razdan Duggal, ambassadeur van de
Verenigde Staten, Wassenaar

21 juli

Beëdiging van mevrouw Sandra Korthuis als
waarnemend burgemeester van Veendam

25 augustus

Netwerkbijeenkomst op Noorderzon
Festival

SEPTENN

‘PAASRAAF

BLOGS,

AFSPRAK

BER

PORT',

KEN.

‘Paasrapport’ september

Historisch

Het ziet er naar uit dat september 2023 een historische maand is. De laatste maand waarin gas werd gewonnen uit het Groningenveld. 64 jaar nadat er op het land van Kees Boon in Kolham gas werd ontdekt, gaat de kraan dicht. De vlam dooft. De laatste putten sluiten. Alleen als de komende winter heel streng wordt, kan het Groningenveld nog even ‘op de waakvlam’ gaan. Maar daarna is het voorgoed voorbij.

Minder historisch, maar nog steeds bijzonder is het feit dat Groningen in september voor de negende keer de Troonrede haalde. Opnieuw als kwestie. In één adem met andere nationale narigheden. Zoals altijd streden er twee zielen in mijn borst. Het zou schandelijk zijn als Groningen niet meer werd genoemd. Want de Troonrede bevat de topprioriteiten van het regeringsbeleid. Laten we vooral niet doen alsof het allemaal is opgelost.

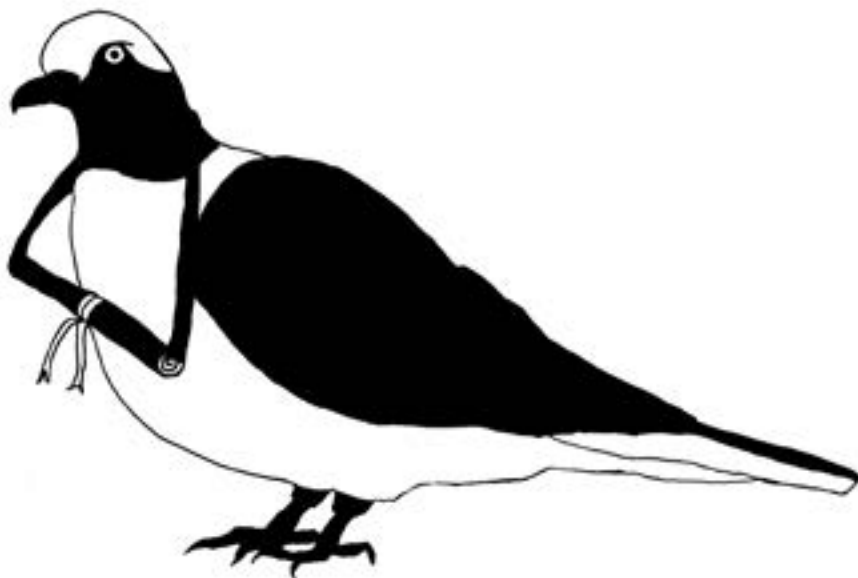
“Maar de gevolgen van gaswinning blijven nog jaren merkbaar”

Tegelijk is het sleets. Er is niets aan te merken op de woorden die de koning uitsprak. Maar het is een schandaal dat het nodig is om de gevolgen van gaswinning voor de negende keer te noemen, terwijl er nog steeds zoveel mensen wachten op de afhandeling van hun schade, op de voortgang van de versterking van hun huis.

Dat is moeilijk. Dat is onverdraaglijk. Aan ons allemaal de taak om zo snel mogelijk alle maatregelen die het kabinet aankondigt in Nij Begun, als reactie op de knetterharde conclusies van de parlementaire enquêtecommissie, op zo'n manier uit te werken dat onze inwoners er ook werkelijk wat aan hebben. Dat ze het verschil merken. Zich gezien en gehoord voelen. Goed geholpen worden. En verder kunnen met hun leven.

De putten zijn na september dicht. Maar de gevolgen van gaswinning blijven nog jaren merkbaar. Ik kijk reikhalzend uit naar het moment dat de koning voor de allerlaatste keer een tekst over gaswinning in Groningen kan uitspreken. Het moment waarop we samen kunnen vaststellen dat de boel mooi op streek is. Dat er uitzicht is. Licht aan het eind van de tunnel. Dat we tegen elkaar kunnen zeggen: we zijn er nog niet, maar dit gaat de goede kant op, zo moet het. Het moment waarop dat kan, is minstens zo historisch als september 2023.

Troonrede: ‘geen vertraging’

Het kabinet viel, hoewel er nog ongelooflijk veel te doen is. Ik vond dat roekeloos en onverantwoordelijk. En ik vond dat er, vlak na het debat over de parlementaire enquête, wel betere aanleidingen denkbaar waren dan verschil van mening over asielzaken.

Wat ik vooral vreesde, is vertraging op al die onderwerpen die geen uitstel dulden. Vertraging doordat de Kamer na de val van een kabinet allerlei dingen ‘controversieel’ verklaart en dus domweg niet meer in behandeling neemt. Vertraging doordat een demissionair kabinet minder steun heeft voor de voorstellen die het doet. Vertraging doordat de verkiezingen al gauw leiden tot een langdurige formatie. De formatie van het huidige kabinet duurde maar liefst 299 dagen. En al die tijd werd bij gevoelige kwesties of zaken die geld kosten verwezen naar het nieuwe kabinet. Een kabinet dat na 18 maanden zijn ontslag aanbood.

Vandaag presenteerde het demissionaire kabinet zijn nieuwe begroting. De troonrede begon er zelfs mee: ‘De demissionaire status van het kabinet betekent onvermijdelijk terughoudendheid in het doen van nieuwe voorstellen. De stand van de overheidsfinanciën en oplopende rentelasten dwingen bovendien tot grotere financiële voorzichtigheid dan in de achter ons liggende jaren.’

Maar daarna volgde er een bevrijdend rijtje: ‘Er zijn onderwerpen die hoe dan ook om daadkracht vragen: het armoedevraagstuk, het herstel voor de toeslagenuouders, de afhandeling van de aardbevingsschade in Groningen, MH17 en de steun aan Oekraïne.’

“Dat is eigenlijk erg genoeg”

Toen ik hoorde hoe dat werd uitgewerkt, vroeg ik me af of we zelf een betere tekst hadden kunnen schrijven. Want de troonrede benoemde het aangedane leed, de noodzaak van snelheid, de samenhangende maatregelen en de noodzaak om de uitvoering in goed overleg te doen:

‘Ook bij de afhandeling van de toeslagenaffaire en de aardbevingsschade in Groningen mag de demissionaire status van het kabinet geen vertraging opleveren. Het kabinet zet alles op alles om het leed dat mensen en gezinnen is aangedaan zo goed en zo snel mogelijk te herstellen. In het toeslagendossier krijgen ouders meer regie en meer keuzes, zodat zij sneller verder kunnen met hun leven. De inwoners van het aardbevingsgebied kunnen erop rekenen dat de agenda van schadeherstel en versterking, sociale maatregelen en economisch perspectief in goed overleg wordt uitgevoerd.’

Het was de negende keer dat de problemen van Groningen de troonrede haalden. De negende keer dus, dat Groningen werd benoemd als prioriteit in het kabinetsbeleid. Dat is eigenlijk erg genoeg. Want er is nog veel te doen. En ja, veel moet nog worden afgestemd. En uitgewerkt. Maar als wij het hadden mogen schrijven, had er niet veel anders gestaan. Ik hoop vurig dat kabinet en Tweede Kamer de komende tijd de vaart er een beetje inhouden. Omdat de mensen die het raakt, geen uitstel kunnen verdragen.

Hyperloop

Het zit diep in onze cultuur. De meeste Groningers en Drenten zijn niet dol op opscheppen. Bij ons heet dat 'snakken'. En we leerden van onze moeders dat het niet mooi is om over onszelf te lopen toeteren. Op z'n Gronings: Nait soez'n moar doun.

Maar als ik ergens anders in Nederland ben, bijvoorbeeld in Den Haag, dan vertel ik graag hoe wij werken aan de toekomst van Nederland. Dat in Groningen de toekomst al is begonnen.

Om die uitspraken te illustreren, vertel ik soms hoe ver we hier zijn met waterstof. Dat we klei uit de Dollard gebruiken om dijken aan te leggen die ons beter tegen het water beschermen. Dat we slib uit diezelfde Dollard uitrijden over de akkers, omdat de mineralen in dat slib goed voor de bodem is. Of ik vertel over de grensverleggende activiteiten van onze kennisinstellingen.

De lijst is lang te maken. Maar als ergens blijkt dat de toekomst in Groningen al is begonnen, dan is dat vandaag in Veendam. Bij de start van de bouw van de testbuis van de hyperloop.

Zo'n buizenpost

Toen eind 2019 bekend werd dat het bedrijf Hardt Hyperloop zich deels in Groningen wilde vestigen, hoorde je twee geluiden. Het ene was enthousiast. Mooi dat Groningen zich hiervoor in de kijker had gespeeld.

Het andere geluid was: zo'n buizenpost om mensen en goederen te vervoeren... Als dat al zou kunnen, dan had het al lang bestaan. Wat een dommeriken, die Groningers, dat ze daar ingetuind zijn!

Maar zie. Vandaag begint de bouw van een testcentrum. De testen hier moeten duidelijk maken of de techniek om capsules door een buis te laten gaan, goed werkt. En of het beter wordt als je de techniek nog een beetje verandert. Wat in Veendam specifiek wordt getest, is de werking van de baanwissels.

*“Het mooie is: het bestaat al
Of: bijna”*

Als het al kan, zeiden de sceptici, dan had het al bestaan. Het mooie is: het bestaat al. Of: bijna. Want in China is er intussen een succesvolle test met 50 kilometer per uur geweest. De Chinese overheid werkt nu aan een route tussen Shanghai en Hangzhou. Een traject van 179 kilometer.

Intussen is in India een tender uitgeschreven van 1 miljoen euro voor een proef. En in Italië gebeurt iets soortgelijks, maar dan voor 4 miljoen euro, een route in Venetië.

Dit testcentrum in Veendam maakt deel uit van het European Hyperloop Centre. En waar ik ‘European’ zeg, moet ik daar direct achteraan zeggen dat naast al die Europese partners ook Indian Railways aanhaakt. Want de aandrijftechniek die hier wordt toegepast, wil India graag ook gebruiken.

Natuurlijk, dit is langebaanwerk. Het duurt nog wel even voordat heel Nederland hyperloopt. Het wordt vast weer heel anders dan we denken. Maar vandaag maken we een begin. En de volgende stap hier is een serieuze proef, liefst in Groningen zou ik zeggen, om personen te vervoeren. Mijn idee: leg het traject voor deze proef hier in het Noorden aan. Liefst op een plek waar we wat aan hebben, bijvoorbeeld in het verlengde van de Lelylijn. Je kunt je zelfs voorstellen dat de verbinding met Scandinavië wordt aangelegd met hyperlooptechniek.

Te fantastisch? Ooit stond op de GADO-bussen de leus: ‘een wijde blik verruimt het denken’. Nog altijd kunnen wij hier gelukkig wijd blikken. En als we ruim denken, en ervan uitgaan dat hyperloop de toekomst heeft - of beter: de toekomst is - dan zie ik een toekomst waarin de snelwegen in ons landschap zijn verdwenen. Er meer plek is voor landbouw, voor natuur. Voor het goede leven. Goed verbonden. Waarbij vervoer van mensen en goederen geen geluidsoverlast of fijnstof meer oplevert. Ik vind dat een aantrekkelijk idee.

“Alsof we ons paard inruilen voor de raceauto van Max Verstappen”

Op dit testplatform gaan niet alleen de slimme jongens en meisjes van Hardt Hyperloop, van de TU Delft of een buitenlandse technische universiteit aan de slag. Er is ook plek - lees tijd - ingeruimd voor de slimme projecten van studenten van de Hanzehogeschool. Daarmee is dit centrum niet een eiland, maar het staat voortdurend in verbinding met kenniscentra.

Ik begrijp dat er in het Forum een tentoonstelling komt die laat zien hoe het werkt. En wat er kan. Hoe je straks in een wagon voor zeg 60 mensen via een hoofdroute per hyperloop naar Utrecht kan. En daarna overstapt naar het centrum. Op de hoofdroute ga je waanzinnig snel. Dat stukje naar het centrum gaat natuurlijk wat rustiger. Ik vind zo'n tentoonstelling in het Forum een goed idee. Want dit gaat niet om een omschakeling van een brandstofauto naar een elektrische auto. Dit is echt een schaa sprong als het gaat om denken en doen. Alsof we ons paard inruilen voor de raceauto van Max Verstappen.

Het is niet alleen de kunst om iets technisch mogelijk te maken. Het is ook zaak dat inwoners van ons land kunnen wennen aan de mogelijkheid dat dit de toekomst is. Je moet je een betere toekomst kunnen voorstellen, voordat je haar kunt realiseren.

Dus vandaag zetten we een grote stap. We verbinden onszelf met de toekomst. En laten zien dat de toekomst al lang is begonnen. Hier, in Veendam.

Foto hyperloopdevelopmentprogram Veendam

Afspraken

---

5 september

Opening Koningin Máxima studiejaar
Hanzehogeschool door, Groningen

6 september

Stateninformatiedag over ondermijning en
over gaswinning, Provinciehuis

7/8 september

Tweedaagse conferentie van de
commissarissen van de Koning, Terschelling

11 september

Kring van commissarissen van de Koning
en overleg met minister De Jonge van BZK,
Den Bosch

12 september

Ontvangst van deelnemers aan de cursus
Politiek Actief, Provinciehuis

14 september

Opening Iederz door
Koning Willem-Alexander

Werkbezoek van de Koning aan Loppersum

18 september

Afleggen ambtseed door nieuwe
medewerkers Provincie, Provinciehuis

Bestuurlijk overleg met Staatssecretaris
Vijlbrief, Provinciehuis

SNN-bijeenkomst vanwege Prinsjesdag,
Den Haag

19 september

Prinsjesdag, aanwezig bij het uitspreken van de Troonrede, Den Haag

20 september

Persconferentie met Noordelijke media over Miljoenennota en Troonrede, Provinciehuis

Statencommissie, Provinciehuis

Aanwezig bij presentatie NPG voor raads- en statenleden, Winsum

21 september

Gespreksleider bij congres SER-Noord-Nederland met SER-voorzitter Kim Putters, Provinciehuis

22 september

Havendiner Groningen Seaports, Eemshaven

25 september

Kennismaking met Henk Korvinus, directeur IMG, Provinciehuis

Vergadering Prins Bernhard Cultuurfonds, Provinciehuis

Vergadering Fonds voor de Landbouw, Provinciehuis

Vergadering Scholtens-Kammingafonds, Provinciehuis

26 september

Officiële start van de bouw van het testplatform European Hyperloop Centre, Veendam

27 september

Vergadering Provinciale Staten, Provinciehuis

29 september

Werkbezoek Premier Rutte, Appingedam

OKTOBE

‘PAASRAAF

BLOGS,

AFSPRAK

ER

UPPORT',

KEN.

‘Paasrapport’ oktober

Het provinciehuis uit

Het heeft iets tegenstrijdigs. Eerst probeer je met alles wat je in je hebt het Provinciehuis in te komen. Om mee te praten over het beleid, om de provincie te besturen. Maar als je daar eenmaal bent, wil je er graag zoveel mogelijk uit.

Je wil er graag uit. Niet omdat er in het Provinciehuis zulke verschrikkelijke mensen werken. Maar wel omdat je graag ter plekke wil horen wat er aan de hand is. Want mensen, organisaties of bedrijven, belangrijk vinden. Wat ze van je verlangen.

Als nieuw college van Gedeputeerde Staten proberen we daar zo goed en zo kwaad als dat gaat mee om te gaan. Soms nodigen we een organisatie uit om kennis te maken. Soms gaan we juist met zijn allen de deur uit. Zo vergaderen we de komende tijd elke dinsdag ergens anders.

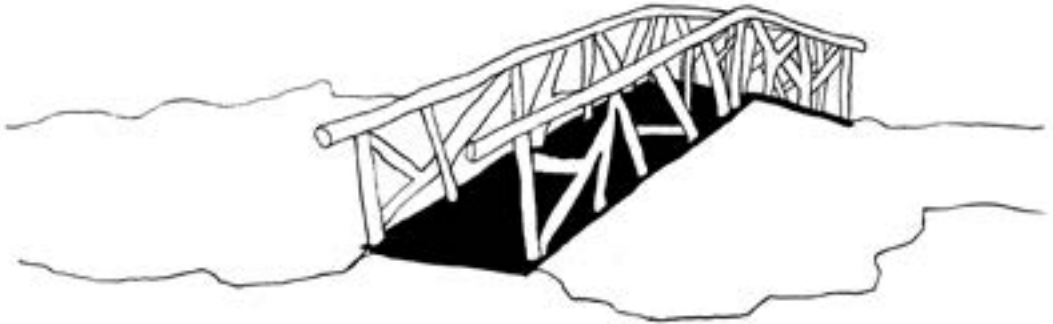
Het nieuwe college stelt zich voor. Wij zijn nieuw, dus we komen op bezoek. We beginnen met alle gemeenten van Groningen. We vergaderen op het gemeentehuis en we maken daarna kennis met de burgemeester en de wethouders. Wat speelt er, wat kunnen we samen doen, hoe kunnen we elkaar helpen?

“Ze voorkomen een wereldbeeld dat is opgebouwd uit ambtelijke stukken”

Natuurlijk probeert elke gedeputeerde, en ikzelf als commissaris ook, om tenminste één dag ‘buiten’ te zijn. Soms is dat Den Haag, soms Brussel. Maar we willen natuurlijk ook best graag ergens in Groningen aangetroffen worden.

Daarom maken we graag een afspraak ergens in de provincie. Is het niet voor een vergadering, dan wel voor een kop koffie of een werkbezoek. De werkelijkheid, de verhalen van de mensen die we spreken: ze voorkomen een wereldbeeld dat is opgebouwd uit ambtelijke stukken. Zeker, die lezen we ook. Maar er is niets beters en leukers dan mensen in de ogen te kunnen kijken. In het echt, niet via een scherm. Je hoort en ziet dan zoveel meer. Buiten spelen is nuttig.

Het is dat het zo efficiënt is, vergaderen op het Provinciehuis. Maar eigenlijk...

Vijf grensoverschrijdende tips

4 oktober, 's avonds. Een oude kerk in het hart van Emden. Kapotgebombardeerd. En na de oorlog, met behoud van de schade, heringericht als bibliotheek. Dat is het decor voor een toespraak voor de Wirtschaftsabend van de Industrie und Handelskammer für Ostfreisland und Papenburg. Een zaal vol gretige en gezellige ondernemers, waarin het geleidelijk steeds meer naar eten begint te ruiken. Maar ondanks de knorrende magen blijft het publiek aandachtig.

Ik herinner de aanwezigen eraan dat ik vijf jaar geleden ook de kans kreeg om voor hen te spreken over de grensoverschrijdende samenwerking tussen Noord-Nederland en Nedersaksen. De toespraak is in het Duits. Maar voor de leesbaarheid hier vertaald in het Nederlands.

Dames en heren,

U geeft me de kans om samen met u te verkennen hoe mooi het kan worden. Onze gezamenlijke geschiedenis was zeker niet altijd mooi, maar bijna altijd grensoverschrijdend. En voor mij is één ding duidelijk: onze gezamenlijke toekomst zal dat ook zijn. Het is de moeite waard om aan die toekomst te bouwen.

Het voelt goed om dat te kunnen zeggen in de bibliotheek die is genoemd naar Johannes a Lasco. Emden is een belangrijke stad in de Nederlandse geschiedenis. Een toevluchtsoord voor religieuze vrijheid. Duizenden calvinistische vluchtelingen vonden hier een toevluchtsoord, en ze werden gemakkelijk opgenomen. De taal was nauwelijks een probleem, en ze werden opgenomen in de gemeenschap van Emden. Emden ontwikkelde zich met mensen als Menso Alting en Johannes a Lasco tot een centrum van de Nederlandse Reformatie. In Emden werd zelfs een gereformeerde synode gehouden!

“Emden: een rijke geschiedenis”

De geschiedenis van de Nederlandse natie begint met de Tachtigjarige Oorlog. En die begint met de Slag bij Heiligerlee, ergens tussen Groningen en Emden. Lodewijk van Nassau leidde de troepen. Zijn broer Adolf sneuvelde in Heiligerlee en ligt waarschijnlijk begraven in Emden, in deze kerk. De slag was een succes. Maar kort daarna werd Lodewijk verslagen in de Slag bij Jemgum. Hij zwom naakt over de Eems en vluchtte ... vanzelfsprekend naar Emden.

De geschiedenis van Groningen is nauw verbonden met Noord-Duitsland. De universiteit, onze bestuurlijke eenheid ten tijde van Napoleon... En we kunnen nog steeds elkaars taal begrijpen. En als ik de grens oversteeek, is mijn belangrijkste gevoel: het is hier net Groningen. We lijken op elkaar.

Emden, nu

Een gezamenlijke geschiedenis schept een band. Maar als je niet in het hier en nu werkt aan een gezamenlijke toekomst, heeft zo'n band weinig waarde. Resultaten uit het verleden garanderen geen toekomst. Gelukkig wordt er ook aan gewerkt. De Nederlandse regering heeft daarom drie commissarissen van de Koning aangesteld voor grensoverschrijdende samenwerking met de directe burens: Vlaanderen, Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen. Ik ben verantwoordelijk voor de samenwerking met u!

Dit is een bijzondere en mooie taak. En we zoeken precies naar wat overheden kunnen doen om de samenwerking tussen onze inwoners, onderwijsinstellingen en bedrijven te bevorderen. Sinds 2020 is er een samenwerkingsagenda tussen Nederland en Nedersaksen. Met deze agenda willen we de grensregio versterken. Sinds 2020 bepalen we samen op lokaal, regionaal en nationaal niveau onze gemeenschappelijke prioriteiten. We werken samen op het gebied van energie. We nemen gezamenlijke initiatieven op het gebied van de circulaire economie. We bevorderen de toegang tot ons onderwijs en onze arbeidsmarkt voor onze burens. En zo willen we samen werken aan een vitale grensregio.

Maar het begint niet bij de overheden. Het begint bij de inwoners. Wie van u in deze zaal werkt al samen met bedrijven, onderwijsinstellingen of overheden in Nederland? Of wie heeft in Nederland een markt gevonden voor producten of diensten? (Een handjevol handen gaat omhoog. Er is nog winst te boeken)

Samenwerken is mensenwerk. We kunnen als politici en overkoepelende organisaties van alles plannen en regelen. We kunnen mensen bij elkaar brengen. We kunnen barrières wegnemen, wegen bouwen, bruggen herstellen en treinen versnellen. Maar uiteindelijk werkt het alleen als ondernemer Schmidt uit Emden medewerker De Vries uit Bellingwolde in dienst neemt. Als de Groningse Marieke stage loopt in het ziekenhuis in Papenburg. Of Jürgen uit Leer studeert aan de Energy Academy in Groningen.

“De keuze lijkt mij niet zo moeilijk”

Wij, de mensen, maken het verschil. Het verschil tussen twee regio's die steeds opnieuw proberen het wiel alleen opnieuw uit te vinden. Die elkaar niet zien en daardoor grote kansen missen. Of twee regio's die zich verenigen, zich inzetten voor Europa en zo een gezonde, duurzame en welvarende omgeving creëren voor hun inwoners. De keuze lijkt mij niet zo moeilijk.

Waarom samenwerken? Bremen en Groningen liggen ongeveer 100 kilometer van elkaar. Van Groningen naar Amsterdam is het meer dan 180 kilometer. Als we vanuit Groningen naar Den Haag willen, moeten we bijna 250 kilometer reizen. Als u naar Hannover wilt, is het even ver. We kunnen dus net zo goed naar het oosten kijken als naar het westen. Bovendien lijken onze regio's op elkaar. En tegelijk vullen we elkaar op verschillende gebieden aan. Economisch, sociaal-maatschappelijk, cultureel en op andere terreinen. Beide zijden van de landsgrens kunnen daarvan profiteren.

Maar naast ons eigen belang is er een groter belang dat we dienen met onze samenwerking. De wereld en Europa zijn onrustig. Wat lange tijd vanzelfsprekend was, staat nu te trillen. Welke koers kiezen de Verenigde Staten in de komende jaren? Hoe ontwikkelt zich de Europese samenwerking? Hoe verhouden we ons tot een wankelende wereld en levensbedreigende crises?

“Een Europa dat je voelt, bestaat alleen in de grensregio”

In deze tijd is een sterk Europa belangrijker dan ooit. We zeggen al jaren dat het belangrijk is dat Europa zijn lot in eigen handen neemt. Een verdeeld Europa is een verzwakt Europa. Alleen samen kunnen we werken aan een duurzaam, veilig, gezond en economisch sterk Europa. Op verschillende plaatsen in Brussel, Berlijn en Den Haag denken ze daarover na. Dat is goed en belangrijk. Maar een echt ervaren Europa bestaat niet in Amsterdam of Den Haag, niet in Berlijn of Hannover. Een Europa dat je voelt, bestaat alleen in de grensregio.

Het is mogelijk dat de inwoners van Emden en de Groningers zichzelf niet zien als een grensregio. Het is hier immers geen Leer of Winschoten. Maar toch zijn we het. Daarom is het ook belangrijk dat we onze krachten bundelen. Noord-Nederland en Noord-Duitsland vormen samen een grote, sterke regio in Europa. Samen kunnen we invloed uitoefenen in Brussel. Samen kunnen we bijdragen aan een Europa met een toekomst. Samen kunnen we door lokaal te handelen bijdragen aan een wereld waarin onze kinderen en kleinkinderen een goed leven hebben.

Vijf praktische tips

Samen kunnen we werken aan een levendige grensregio. Een regio waarin we dichterbij elkaar komen. Dat weet u al lang. Maar ik heb vijf praktische tips voor u over hoe we de wereld langs de grens beter kunnen maken. Vanavond hier in Emden.

Tip 1: Wees nieuwsgierig

Het eerste punt: Wees nieuwsgierig. Of word verliefd. Want waar gaat het om als je iets samen wilt ondernemen? Dat je interesse toont voor elkaar, dat je geïnteresseerd bent in elkaar. Dat je je afvraagt wat de ander te bieden heeft. Duitsers en Nederlanders zouden een beetje verliefd op elkaar moeten zijn. En dat is zeker mogelijk. De publicist Dick Lindhout schreef interessante dingen over de Duits-Nederlandse relaties. Hij noemde de Duits-Nederlandse grens de meest erotische in Europa, omdat nergens zoveel over en weer wordt getrouwd. Dat is trouwens niet nieuw. Al in 1700 was ongeveer een vijfde van de huwelijken in de stad Groningen gemengd: een van de partners kwam uit Duitsland.

De mooiste en meest succesvolle huwelijken beginnen met verliefdheid. Je wilt alles weten over de persoon op wie je verliefd bent. Je wilt bij die persoon in de buurt zijn. Je wilt hun taal spreken. Je wilt elkaar begrijpen. Het leven een beetje mooier maken voor elkaar. En als liefde te veel gevraagd is, dan kunnen we op zijn minst nieuwsgierig zijn naar elkaar. Wat drijft u hier in Emden? Hoe doet u hier zaken? Wat gebeurt er hier in de haven? Wat heeft u nodig om uw bedrijf te laten groeien? Als we elkaar op die manier bekijken, zullen we zeker kansen zien om elkaar te versterken.

Tip 2: Spreek de taal van de ander

Mijn tweede punt hangt daar nauw mee samen: Spreek de taal van de ander. Ik heb net gezegd: Als je interesse toont voor elkaar, wil je de taal van de ander spreken. Maar dat werkt ook andersom. Als je de taal van de ander spreekt, toon je meer interesse voor elkaar. Dat is een grote uitdaging. En ik heb slecht nieuws over Nederland op dit gebied. De jongere generatie in ons land spreekt steeds minder Duits. Engels verspreidt zich overal, ten koste van het Duits. Onderzoek toont aan dat het aantal scholieren en studenten in Nederland dat Duits leert, in vergelijking met de jaren negentig met een derde is afgenomen. Het enige dat misschien helpt, is toch de verliefdheid!

“Dat je bijvoorbeeld diploma’s van de ander erkent”

‘Spreek de taal van de ander’ betekent overigens meer dan alleen het letterlijk spreken van de buurtaal. Het betekent ook dat je leert begrijpen hoe de cultuur, gewoonten en gebruiken van de ander werken. Dat je bijvoorbeeld diploma’s van de ander erkent. Ook op dit gebied zijn er al goede voorbeelden. Interesse tonen voor elkaar en de taal van de ander spreken. Dat waren mijn eerste twee punten. Hoe doe je dat het gemakkelijkst? Door elkaar vaak te ontmoeten. En dat is mijn derde punt: ‘zoek elkaar op’.

Tip 3: Zoek elkaar op

En dat doe je niet zo maar, elkaar opzoeken. Er moet een reden voor zijn. Het is dus belangrijk dat we aan beide zijden van de grens gelegenheden creëren om elkaar te ontmoeten. Zoals vanavond. Samen eten is niet alleen plezierig, maar versterkt ook de band!

Sport is ook een effectieve manier om verbindingen te zoeken. Misschien kunnen we meer internationale sportwedstrijden organiseren. De eerste gesprekken van onze kinderen met hun Duitse leeftijdsgenoten vonden plaats tijdens een sportwedstrijd. In het Engels. Dat dan weer wel...

Ook cultuur in al haar vormen kan helpen. Denk aan de vele Duitsers die tijdens Eurosonic Noorderslag naar Groningen komen. En Nederlandse muzikliefhebbers die concerten in Emden, Oldenburg, Bremen of Hamburg bezoeken.

Ook onderwijs en wetenschap verbinden ons. Een mooi voorbeeld is natuurlijk de European Medical School in Oldenburg. En studenten van de Hochschule Emden Leer die in Groningen stage lopen. Daar ontmoeten ze veel landgenoten: onder de internationale studenten in Groningen zijn de Duitse studenten in de meerderheid. En dat is weer goed voor de internationale huwelijksmarkt!

Er zijn talloze manieren om elkaar op te zoeken, maar ik noem er nog een heel belangrijke, vooral voor u als ondernemer: zakendoen met elkaar. Om dit te bevorderen, organiseren we binnenkort opnieuw een 'kennissmissie' op het gebied van duurzame energie naar Noord-Duitsland.

Waarom zouden we een vliegtuig vol ondernemers naar een ver land sturen als de handels- en investeringsmogelijkheden zo dichtbij zijn? Vlak over de grens. Dit brengt me bij mijn vierde punt: complementariteit. Kijk waar we elkaar aanvullen.

Tip 4: Kijk waar we elkaar aanvullen

Aan het begin van mijn toespraak zei ik dat onze regio's erg op elkaar lijken. Ook qua karakter van de mensen verschillen we niet zo heel veel. Dit geldt misschien ook voor uw eigen bedrijf. Voor innovatie is kennis nodig. Het kan goed zijn dat de benodigde kennis in Groningen te vinden is.

Voor uw zakelijke activiteiten heeft u misschien ook Nederlandse vakmensen nodig. Wie weet kunt u ook Nederlandse stagiaires of studenten die leren en werken combineren, een kans bieden.

Bij gesprekken over grensoverschrijdende samenwerking is somberheid nooit ver weg. Ik heb er inmiddels aardig wat van meegemaakt. En altijd is er iemand die begint over hoe moeilijk het is. Juridische obstakels. Bureaucratische rompslomp voor ondernemers. Niet-erkende diploma's. Dat soort zaken.

De problemen zijn reëel. Maar ze kosten energie en inspiratie. En ze leiden af van waar het echt om gaat: het benutten van kansen. Het is daarom essentieel dat we denken in kansen. Dit is mijn vijfde en laatste advies:

Tip 5: Denk in kansen

Denk in kansen en vergeet de problemen! Begin partners aan de andere kant van de grens te zoeken. Kijk wat u samen kunt doen en ondernemen. Dan zult u merken dat de barrières vaak niet zo moeilijk te overwinnen zijn.

“Ik hoor graag uw verhalen”

Deel uw goede ervaringen met elkaar. Ik hoor graag uw verhalen. Natuurlijk wil ik ook horen met welke obstakels u te maken heeft bij grensoverschrijdende projecten of samenwerkingen. Niet om somber te worden, maar om oplossingen te vinden.

Direct over de grens ligt een markt van miljoenen mensen. Er zijn onderwijsinstellingen en innovatieve bedrijven die graag met u willen nadenken over productontwikkeling en vernieuwing. En er zijn goed opgeleide kenniswerkers en professionals die interesse in u hebben.

Dames en heren,

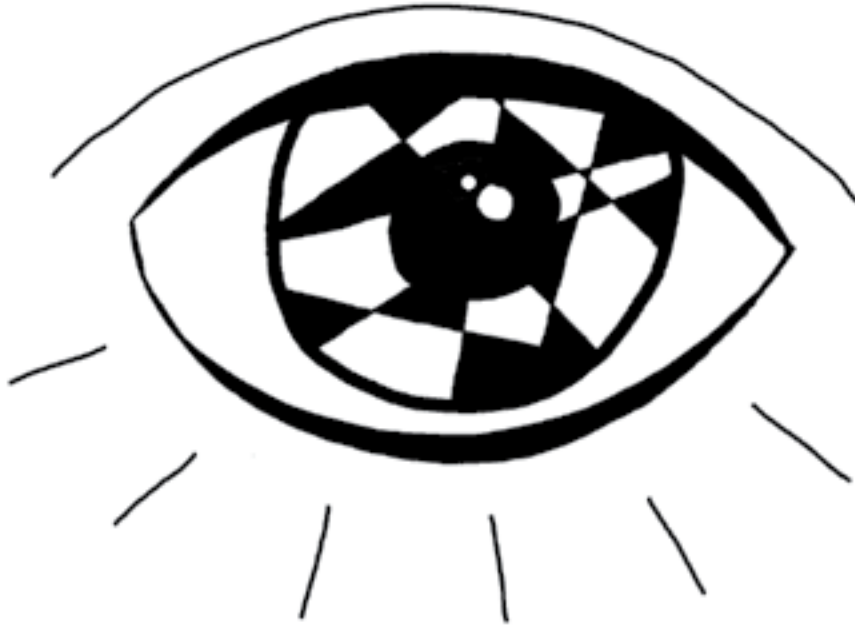
Het eindigt, zoals altijd, bij onszelf. Hier in Emden. Onze samenwerking past in een lange geschiedenis. De geschiedenis toont ons potentieel. Het heden laat zien dat we eraan werken. De toekomst kan alleen succesvol zijn als we elkaar vinden.

Onze gezamenlijke geschiedenis bewijst dat we van betekenis zijn voor elkaar. Samen vormen we een prachtige, grote regio waar mensen duurzaam, veilig en welvarend kunnen leven en werken.

Dank u wel voor uw aandacht. En ik hoop dat ik u nog enthousiaster heb gemaakt voor de samenwerking met Noord-Nederland, dan u ongetwijfeld al was!

Foto womue, Kiekkaaste

Grenzen zien

Ik denk dat de organisatoren er geen moment bij hebben stilgestaan toen ze me uitnodigden. Want grenzen zijn er vooral wanneer je ze ziet. Maar ‘Van der Valk Groningen-Hoogkerk’ is een misleidende naam. Want het ligt aan de zuidkant van de snelweg. En dus in Eelderwolde. Drenthe dus.

Aan mijn optreden voor de Oogvereniging ging daarom vriendelijk appverkeer vooraf met mijn ambtgenoot in Drenthe. En daardoor kan ik de aanwezigen de hartelijke groeten doen van mijn buurvrouw Jetta Klijnsma, die graag instemde met mijn optreden op ‘haar’ grondgebied. Het is immers voor een goede zaak, die ook zij een warm hart toedraagt. Maar we zagen beiden de grens.

Je ziet vanzelf grenzen als je werkt aan gelijke kansen voor iedereen. De Oogvereniging zet zich daar al tien jaar voor in: gelijke kansen voor mensen met een oogaandoening of visuele beperking. Ik ben een van de vele fans van dat werk. Want het kan je zomaar overkomen dat je ogen het niet goed doen. En dan levert meer beperkingen op dan alleen de visuele. Uit onderzoek van de Vrije Universiteit Amsterdam blijkt dat ruim 70% van de mensen die slecht zien, geen betaalde baan heeft. En dat is zorgelijk: mensen zijn veel meer dan alleen hun oogaandoening.

“Het is makkelijk gezegd: iedereen moet kunnen meedoen in de samenleving”

Nu wil ik niet beweren dat je je alleen maar kunt ontplooien als je betaald werk hebt. Maar deze deze kille statistieken wijzen op een enorme verspilling van talent. Zeker als je bedenkt dat uit cijfers van de Oogvereniging blijkt dat naar verwachting in 2040 maar liefst 45% méér mensen een oogaandoening zullen hebben.

Mensen aan de kant laten staan omdat ze een beperking hebben, dat is de blinde vlek van onze samenleving. Het is makkelijk gezegd: iedereen moet kunnen meedoen in de samenleving. Ongeacht waar je wieg stond. Ongeacht wat je geleerd hebt. En ongeacht je oogaandoening. Maar je moet vaak meer belemmeringen overwinnen dan je beperking alleen. Vooroordelen. Gemakzucht. Macht der gewoonte.

Barrières

Want het kán wel! Alleen al in mijn eigen beroepsgroep - politiek en openbaar bestuur - zien we prachtige rolmodellen. Neem Marcel Oosterveer en Tjarda Struik. Zij zijn allebei vrijwel blind. Marcel is burgemeester van Waalre, Tjarda wordt dat in november in Leiderdorp. ‘Mijn hersens werken prima, dat staat los van mijn ogen’, zegt Struik. Zij zet zich als ‘blindfluencer’ in voor een wereld waarin iedereen meedoet.

Een ander voorbeeld is Sjak Rijploeg, geen onbekende voor de aanwezigen. Hij is blind, en was 12 jaar lang Statenlid in Groningen. In een interview in het Dagblad van het Noorden vertelde hij eens dat mensen in de bus voor hem opstonden. Dat vond hij ongemakkelijk. ‘Aan mijn benen mankeer ik niks’, zei hij.

Meedoen in de samenleving kan prima, óók als je slecht of niets ziet. Maar de bezoekers van de Oogdag weten het beter dan ik: het gaat niet vanzelf. Je moet er zélf meer barrières voor overwinnen. En de samenleving als geheel moet dat ook.

Dat begint met bewustwording. Ik realiseerde me pas goed toen ik met een kinderwagen door de stad wandelde, hoeveel stoepranden en drempels je tegenkomt als je afhankelijk bent van een rolstoel. En hoe vaak zal het niet gebeuren dat iemand een kopje koffie neerzet bij een slechtziende, zonder dat even te melden? Ziende mensen zijn soms blind voor wat je nodig hebt als je niet goed ziet. We hebben ervaringsdeskundigen hard nodig om de samenleving daar continu in op te voeren.

Een verademing

Daarnaast zet de vereniging zich in om mensen met een oogaandoening van informatie te voorzien. Ik kan mij voorstellen hoe eenzaam je je voelt, als een arts je naar huis stuurt met de mededeling dat je blind zult worden. Waar vind je kennis over hoe je dan verder moet? Over wat er wél kan, en wie je daarbij kan helpen?

Gelukkig is er veel veranderd in de tien jaar dat de vereniging bestaat. Bewustwording groeit, ook al is het gestaag. En er zijn steeds meer hulpmiddelen die meedoen in de samenleving vergemakkelijken.

Maar dan moet je daar wel de weg in kunnen vinden. Een bijeenkomst als deze helpt daarbij. Net als de andere voorlichtings- en informatie-activiteiten die de Oogvereniging organiseert. Ik kreeg na mijn toespraak een mooie rondleiding langs de stands. Een aardige blindengeleidehond kwam kwispelend en rustig snuffelend naar me toe. En ik snuffelde zelf in de mogelijkheden om te leven met je beperking.

Want dat is van onschatbare waarde: de Oogvereniging biedt mensen met een oogandoening bovendien contact met elkaar. Dat lijkt mij een verademing. Het gevoel dat je niet alleen staat. Dat mensen feilloos begrijpen waar je doorheen gaat. En waar je tegenaan loopt, soms ook letterlijk. Je hoeft elkaar niks uit te leggen en kunt leren van elkaars ervaringen.

Geen eenzaam gevecht

En we kunnen bij elkaar het gevoel versterken dat je er niet alleen voor staat. Toen ik dit bezoek voorbereidde, werd ik mij extra bewust van onze rol als provincie. Bijvoorbeeld om het openbaar vervoer toegankelijk te houden. Of digitaal voor iedereen bereikbaar en toegankelijk te zijn. Als overheid zijn wij gehouden om het VN-verdrag voor rechten van mensen met een beperking uit te voeren. En het staat vast: er is nog veel te doen.

“Er is een gevarieerd programma, van lezingen en workshops tot sportschieten (!)”

Het misverstand van ‘Open het Dorp’, destijds, was dat er een dorp kwam, speciaal voor mensen met een beperking. Ons motto is ‘Open de wereld’. Wij moeten mogelijk maken dat iedereen kan meedoen, zónder dat daar telkens iets bijzonders voor geregeld moet worden. Ook wij moeten daar nog in leren. De waarde van de Oogvereniging is niet alleen dat ze er is voor mensen met een oogandoening. Ze opent ook beleidsmakers, organisaties en de samenleving als geheel de ogen voor het belang van een land zonder drempels. Ze laat ons zien waar we onbedoeld een barrière hebben aangebracht. Een grens hebben getrokken.

De Oogdag is een aanwinst. Het belooft mooi weer te worden. Er zijn aanzienlijk meer mensen dan stoelen in de zaal. Voortekenen voor een prachtige middag. Er is een gevarieerd programma, van lezingen en workshops tot sportschieten (!) en oogdruppelinstructie. Dat maakt mij nieuwsgierig!

Maar er is reden genoeg om elkaar een land en een wereld toe te wensen, waarin iedereen de kans krijgt zijn of haar talenten te laten bloeien, ongeacht wat er met je ogen aan de hand is. Te beginnen in de provincie Groningen. En vooruit, hoor ik me zeggen, ‘natuurlijk ook in Drenthe!’ Want grenzen zijn er alleen, wanneer je ze ziet.

Afspraken

---

3 oktober

IPO-congres in Den Haag

4 oktober

Toespraak voor de Wirtschaftsabend der IHK für Ostfriesland und Papenburg in Emden

5 oktober

Bijeenkomst Ambassadeurs van Groningen, bezoek aan de coöperatie De Graanrepubliek, Bad Nieuweschans.

6 oktober

Uitreiking cultuurprijzen, Groningen

9 oktober

Afnemen ambtseed bij nieuwe medewerkers, provincie Groningen, Provinciehuis

10 oktober

Kennismakingsbezoek college van GS met B&W van Eemsdelta, Appingedam

10-12 oktober

Bezoek aan de European Week of Regions and Cities, Brussel

13 oktober

Aanwezig bij het afscheid van Kees Krieb als secretaris van het Scholten en Kammingafonds, Groningen

17 oktober

Kennismaking van het college van GS met het bestuur van de Vereniging van Groninger Gemeenten, Provinciehuis

Regiegroep Noordelijke Samenwerking, Assen

18 oktober

Statencommissie, Provinciehuis

Gala Noord Nederlands Orkest, Groningen

19 oktober

Aanwezig bij de bijeenkomst van de Verenigingen van Groninger, Drentse en Friese gemeenten over 'Elke regio telt', Bakkeveen

21 oktober

Opening van de Oogdag van de Oogvereniging in Groningen, Hoogkerk/Eelderwolde

30 oktober

Stuurgroep Akkoord van Groningen, Groningen

31 oktober

Kennismakingsbezoek college van GS met B&W van gemeente Westerwolde, Sellinger

NOVEMBER

‘PAASRAAF

BLOGS,

AFSPRAK

BER

PORT',

KEN.

‘Paasrapport’ november

De maand van de aardverschuiving

Zonder twijfel waren de verkiezingen voor de Tweede Kamer het meest opvallende moment van de maand. Na een tamme campagne zorgden de kiezers voor spektakel. Zij zetten de politieke arena van Nederland op zijn kop. Een aardverschuiving. De Statenverkiezingen zorgden in maart ook al voor een sterk veranderd politiek landschap. Maar wat we tijdens de Tweede Kamerverkiezingen zagen, was zonder precedent.

Verkiezingen doen ertoe. Dat ze gevolgen zullen hebben voor Nederland en ook voor Groningen, staat als een paal boven water. Maar de vraag welke, is nog totaal niet te beantwoorden. Nu de verkiezingen achter de rug zijn, bevinden we ons in een fase van politiek debat en onderhandelingen over de vorming van de nieuwe regering.

“De legpuzzel lijkt lastig te leggen”

Wie zullen de sleutelfiguren zijn die ons land in de komende jaren zullen leiden? Dat is een spannende vraag in het Haagse positiespel dat inmiddels is losgebarsten. Welke partijen zullen samenwerken om de belangrijkste kwesties aan te pakken die Nederland momenteel raken? De legpuzzel lijkt lastig te leggen.

Provinciebestuurders zijn intens betrokken bij deze ontwikkelingen. De keuzes die het nieuwe kabinet zal maken, hebben invloed op onze provincie en onze inwoners. Het is cruciaal dat het beleid dat in Den Haag wordt ontwikkeld, rekening houdt met onze specifieke behoeften.

Hoe gaat het vanaf hier verder met de gevolgen van de gaswinning? Wat voor kansen op ontplooiing krijgen onze kinderen? Gaat het volgende kabinet eindelijk investeren in de infrastructuur (Lelylijn, Nedersaksenlijn) die Noord-Nederland al zo vaak werd voorgespiegeld? Hoe gaat het verder met de verstikkende effecten die de stikstofcrisis heeft op boeren en andere ondernemers? Maakt een volgend kabinet eindelijk een einde aan de slepende opvangcrisis? En wat komt er terecht van de belofte dat ‘elke regio telt’?

We blijven zoeken naar antwoorden. Zoeken contact en brengen onze belangen onder woorden. Ook in de komende maanden zullen zich kansen voordoen om Noord-Nederland Groningen sterker, veerkrachtiger en socialer te maken. Samen kunnen we een verschil maken.

Hardop dromen

Ik ben misschien niet de meest objectieve bron, maar ik vind het een heel goed idee om het veertiende Nationaal Deltacongres in Groningen te houden. En aan de volle bak in de Martiniplaza vandaag, kon ik zien dat ik niet de enige was die er zo over dacht.

Ik vind het een goed idee omdat het voor ons eervol is en omdat Groningen een fantastische ambiance biedt voor ieder congres. Maar ook omdat je bij ons kunt ervaren dat in Groningen de toekomst al is begonnen.

Vorig jaar ontvingen we uit handen van Deltacommissaris Peter Glas het Zonnetje voor ons project Brede Groene Dijk. Dit project laat zien hoe de toekomst van waterveiligheid er uit kan zien. We gebruiken uit de kwelders van de Waddenzee en slib uit de polder om een natuurlijke en groene dijk te bouwen. Dat biedt ons veiligheid en het helpt om het slibprobleem in de Eems- Dollard tegen te gaan.

Deze nieuwe dijk biedt ook bestendigheid voor de landbouw, waarvoor indertijd de polders juist zijn aangelegd. De dijk geeft ook de natuur een duwtje in de rug, met de nieuwe ‘Klutenplas’, gegraven met een eilandje in de kwelders. De kluut en andere vogels op het Wad hebben er een prima plek om te broeden.

“Mogelijk hebben we met slib en klei goud in handen”

Het is allemaal pionierswerk. Begonnen met een goed idee dat we nu zorgvuldig uitproberen. Er ligt sinds deze zomer een testdijk aan van 750 meter. We testen drie soorten slib en klei om te kijken wat het beste is. Als het bevalt, wordt ook de rest van de Dollarddijk op deze manier versterkt. Mogelijk hebben we met slib en klei goud in handen. Een nieuwe methode, waarvan ook andere delta's in de wereld goed gebruik kunnen maken.

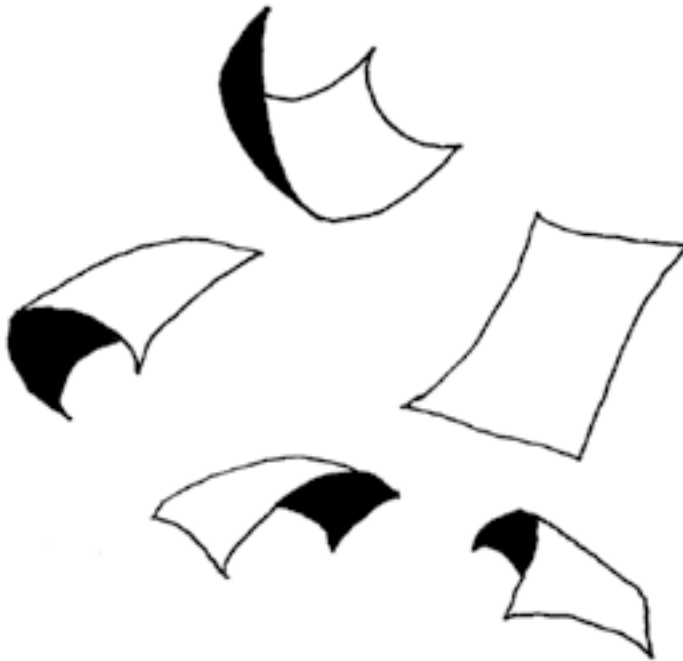
Trots

Ja, we zijn trots op deze groene dijk. Maar we weten dat de klimaatadaptatie de komende jaren nog veel meer van ons vraagt. Dit dus een goed moment om onze hersens te verzwikken hoe we in ons land omgaan met extreme droogte en nat weer. Hoe het werkt als je water en bodem voortaan leidend wilt laten zijn. De komende jaren maken gaan we het meemaken. Maar op het congres worden de contouren al zichtbaar.

Ik vond het mooi om ze te ontmoeten vandaag. De technologische, optimistische, en zeer betrokken gemeenschap van het water. Een uitverkocht huis met 1.500 mensen. En dan ook nog mensen die digitaal meededen. Prachtige excursies. En enthousiaste verhalen. Ik kreeg de kans om met de vertrekkende Deltacommissaris, Peter Glas én de nieuwe, Co Verdaas, te spreken.

Het is de moeite waard om op het Deltacongres samen te bedenken hoe de toekomst eruit moet zien. Want het vergt toekomstvisie om de toekomst te realiseren. Ik ben blij dat velen dit congres hebben aangegrepen om hardop te dromen. En vastbesloten bleken elkaar te helpen om de gedroomde toekomst stukje bij beetje waar te maken.

Toezicht met een goed humeur?

Nee, niemand dacht dat het sexy was. In het voorjaar van 2016 ontdekte ik als nieuwbakken commissaris van de Koning een beetje tot mijn verrassing dat ik verantwoordelijk was voor iets dat ‘interbestuurlijk toezicht’ heette. Gemeenten hebben wettelijke taken. Provincies moeten van de wetgever toezien of gemeenten die taken netjes uitvoeren. En zondig ingrijpen. Een verplichte taak dus, waar je niet meteen vrienden mee maakt.

Koude douche

We hadden het laten evalueren. Het rapport over de Groningse aanpak van het interbestuurlijk toezicht was een week voor mijn aantreden verschenen. En eerlijk is eerlijk: het was niet mals. Het evaluatierapport liet geen spaan heel van de manier waarop de provincie het toezicht op de gemeentebesturen uitoefende.

En we waren er nog wel zo trots op! Van alle twaalf provincies had Groningen het simpelste stelsel. Gemeenten hadden bijna geen last van ons. We deden niet aan moeilijke dingen zoals een toezichtsverordening of een bestuursovereenkomst. Weinig rapportageverplichtingen ook: elk jaar een zogenoemde ‘IBT-paragraaf’ bij de begroting en de rekening. En klaar was Klara! We corrigeerden niet. En we deden ons best om gemeenteraden zelf toezicht te laten houden. Dat deden ze immers toch al: het college controleren. Beter kon niet, dachten wij.

“De conclusie in een paar woorden samengevat: zinloos geschuif met papier”

De evaluatie kwam dan ook als een koude douche. De conclusie in een paar woorden samengevat: zinloos geschuif met papier. De rapportages van de gemeenten stelden weinig voor en waren volkomen vrijblijvend. De provinciale toezichthouder wist nauwelijks wat er bij de gemeenten omging. En als we dat al wisten, deden we er weinig mee. En wat de gemeenteraden betreft: die hadden wel wat beters te doen dan de toezichtsklus voor de provincie te klaren. Eigenlijk konden we er maar beter helemaal mee stoppen. Dat was beter dan elkaar voor de gek te houden met de gedachte dat we iets nuttigs deden.

Het bos in gestuurd

Nou moet ik er ter relativering wel aan toevoegen dat de wetgever het ons, provincies, niet echt gemakkelijk had gemaakt. De wet waar het om gaat, is de Wet revitalisering generiek toezicht van 2012. Die verplichtte het provinciebestuur om in te grijpen als een gemeente een wettelijk taak ‘niet of niet naar behoren’ uitoefent.

Best streng dus. Maar die strengheid werd in de memorie van toelichting en andere begeleidende teksten danig afgezwakt. Het viel wel mee. Het provinciebestuur zou in de praktijk helemaal niet zoveel hoeven doen. Het moest er maar op vertrouwen dat gemeenten hun wettelijke taken wel goed zouden behartigen. Natuurlijk kon er best eens iets misgaan, maar dan was er altijd nog de gemeenteraad die - als eerstelijns toezichthouder – het college van B&W wel tot de orde zou roepen.

Zo stuur je twaalf provincies het bos in: het provinciebestuur was volgens de wet dan wel de strenge toezichthouder, maar volgens de bijsluiter kon de provincie niet terughoudend genoeg zijn. En dat laatste was gelukt: terughoudend waren wij, hier in Groningen.

Het voelde heel goed. Tot de evaluatie. En de evaluatie liet zien dat we niet op de oude voet konden doorgaan. Maar hoe maak je van provinciaal toezicht, binnen de grenzen van de wet, samen met de gemeentebesturen iets nuttigs? Hoe maak je toezicht dat gemeenten helpt? Een aanpak die leidt tot beter openbaar bestuur? Met die uitdaging gingen we aan de slag. En dat resulteerde in IBT 2.0, het maatwerktoezicht.

“We willen weten waar het risico het grootst is”

Hoe ziet dat maatwerktoezicht eruit? Een paar hoofdlijnen. Om te beginnen zijn we afgestapt van het idee dat provinciaal toezicht en de controletaak van de gemeenteraad aan elkaar gelijk zijn. Dat je ze tegen elkaar kunt wegstrepen. Want politiek toezicht is niet hetzelfde. En het is dus een fictie dat de provinciale toezichthouder op zijn handen kan gaan zitten, als de gemeenteraad maar goed controleert. In onze benadering is de gemeenteraad weer gewoon een van de drie bestuursorganen van de gemeente, die als geheel onder toezicht staat van Gedeputeerde Staten.

Hoe doen we het nu? De kern van het nieuwe toezicht is een jaarlijkse ‘bestandsopname’ (‘analyse’ is misschien een beter woord) van de manier waarop de gemeente haar wettelijke taken uitvoert. Dat doen gemeente- en provincie-ambtenaren samen. We willen weten waar het risico het grootst is dat een wettelijke taak niet of niet naar behoren wordt uitgevoerd. Aan de hand van deze risicoanalyse maken we afspraken hoe de gemeente de mogelijke gebreken repareert. Elke gemeente heeft zijn eigen zwakke plekken en elke analyse is dan ook op de individuele gemeente toegesneden. Vandaar de naam maatwerktoezicht.

Vertrouwen

Essentieel voor zulk maatwerktoezicht is vertrouwen. En dan bedoel ik niet ‘het vertrouwen dat de gemeente haar wettelijke taken wel goed zal uitvoeren’, zodat het provinciaal bestuur rustig kan toekijken. Het vergt moed en vertrouwen om samen naar de risico’s te zoeken. De gemeenten vertrouwen de toezichthouder met de informatie die zij verstrekken. De toezichthouder heeft geen verborgen agenda. De gemeente weet precies wat zij van de toezichthouder kan verwachten. En omgekeerd vertrouwt de toezichthouder de gemeente. Omdat die altijd bereid is hem een kijkje in de keuken te gunnen.

“Want samenwerken: je moet het maar kunnen”

Dus maatwerktoezicht gaat niet vanzelf. Het is hard werken. En zeker als het spannend wordt, vraagt het veel veel van de personen die de kar trekken. Het vergt tact, vasthoudendheid, humor en invoelingsvermogen.

Want samenwerken: je moet het maar kunnen. Wij hier in Groningen prijzen ons gelukkig dat wij een medewerker in ons midden hebben die al die kwaliteiten in zich verenigt. Ik doel op Ineke de Jong, die de afgelopen vijf jaar vanuit de provincie vormgegeven heeft aan het maatwerktoezicht - toezicht met een goed humeur, zoals zij het zelf graag noemt.

Lustrum

Het is nu vijf jaar geleden dat we - met Ineke voorop - met het maatwerktoezicht begonnen. We hebben er ruim ervaring mee opgedaan. En we vieren ons lustrum met een congres over de stand van zaken in het interbestuurlijk toezicht.

Vandaag zitten ze bij ons in de Statenzaal. Vakgenoten. Mensen die de fijne kneepjes van het toezichthouden in de vingers hebben. Collega's uit andere provincies, die de risico's van elke aanpak kennen. Ze worstelen zelf ook van tijd tot tijd met de inrichting van hun bestuurlijk toezicht. Ze zijn massaal naar Groningen gekomen. Ik ben blij dat ze er zijn. Eigenlijk organiseren we vandaag het toezicht op de toezichthouders. Het is mooi en professioneel (en ook een beetje eng) om onze eigen ervaringen van de laatste vijf jaar te spiegelen aan hun inzichten. En nu we het doen, leidt het tot een prachtige middag.

Afspraken

---

1 november

Commissievergadering Provinciale Staten

2 november

Congres Deltaplan voor het Noorden,
De Lawei, Drachten

3 november

Provinciale Regietafel Vluchtelingen,
Provinciehuis

Van der Leeuw-lezing, Martinikerk
Groningen

Informeel diner met Mariëtte Hamer over de
aanpak van sekueel geweld

5 november

Herdenking van de Kristallnacht, Synagoge
Folkingestraat, Groningen

6 november

Werkbezoek COA en IND in Ter Apel

GS-tweedaagse, Provinciehuis

7 november

Benefietmaaltijd voor dak- en thuislozen,
Martinikerk, Groningen

8 november

Vergadering Provinciale Staten

9 november

Opening Nationaal Deltacongres,
Martiniplaza, Groningen

Opening Rölinggebouw, faculteit der
rechtsgeleerdheid, Groningen

10 november

Terugkommiddag innovatiemissie
Scandinavië, Eemshaven

11 november

Inontvangstneming van het eerste boek
over de Tocht om de Noord, Martinikerk

12 - 15 november

Innovatiemissie Duitsland

15 november

Ontmoeting commissarissen van de Koning met de Permanent Vertegenwoordiger bij de Europese Unie, Brussel

16 november

Congres over Interbestuurlijk Toezicht, Provinciehuis

17 november

Groninger Bestuurdersborrel, Haren

20 november

Vergadering van Kring van commissarissen van de Koning, Lelystad

Afscheid van commissaris Leen Verbeek van Flevoland

21 november

Bezoek van het college van GS aan de gemeente Westerkwartier

22 november

Gesprek met de Koning, Paleis Huis ten Bosch

Verkiezingen Tweede kamer

Uitslagenavond, Den Haag

23 november

Profielschetsvergadering gemeenteraad Midden-Groningen, Hoogezand

24 november

Werkbezoek Stichting Oude Groninger Kerken, Harkstede

Uitreiking predicaat 'Hofleverancier' aan Tunteler, Nieuwe Pekela

28 november

Bezoek van het college van GS aan de gemeente Veendam

Bezoek van het college van GS aan de raad van bestuur van het UMCG

29 november

Themabijeenkomst Techniek, Martiniplaza

Eedaflegging van nieuwe medewerkers van de provincie, Provinciehuis

Bijeenkomst integriteit voor Statenleden, Provinciehuis

30 november

Stuurgroep Grensoverschrijdende Samenwerking, Zwolle

Uitreiking Groninger Ondernemingsprijs 2023, Martiniplaza

DECEMBER

‘PAASRAAF

BLOGS,

AFSPRAK

BER

UPPORT',

KEN.

‘Paasrapport’ december

Geen plaats in de herberg

Een dag later kwam hij dan toch nog in stemming. De motie Yesilgöz, die aandrang op een ‘pas op de plaats’ bij de behandeling en de invoering van de Spreidingswet. Er gaan vier partijen onderhandelen over een nieuw kabinet. Ze willen de immigratie beperken. En dus is er geen ‘grote stelselwijziging’ nodig voor de spreiding van asielzoekers. Ik zat knarsetandend op de publieke tribune toen de stemming plaatsvond. De motie werd aangenomen.

Er is voldoende gezegd, ook door vele anderen, over de denkfout in de motie. Want ook als het je lukt om minder asielzoekers toe te laten, moet je degenen die wel komen menselijk opvangen. En dat vraagt een kleine inspanning van alle gemeenten. Daarover gaat de Spreidingswet. Over eerlijk delen. Het werk verdelen. Niks anders.

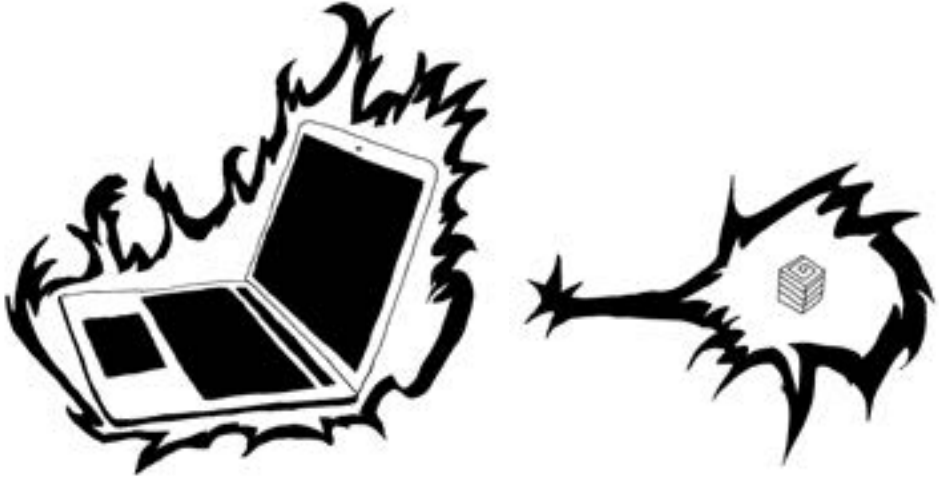
Bijzonder? Welnee. Het is op meer terreinen gebruikelijk dat de Staat of de provincie aan gemeenten aanwijzingen kan geven. Zo gaat dat in een decentrale eenheidsstaat. Sommige kranten en politici noemen deze wet de ‘dwangwet’. Dat is goedkope en misleidende framing. Ik ken weinig wetten zonder dwang. De Grondwet misschien...

“Een cynisch en kil modern kerstverhaal”

Ondertussen belt de staatssecretaris onvermoeibaar met burgemeesters. De commissarissen van de Koning doen dat ook. Maar ze vangen steeds vaker bot. ‘Geen draagvlak’, klinkt het dan. Zou er wel draagvlak zijn voor belastingen en verkeersboetes? Voor vergunningen met voorschriften? Soms moet je iets doen waarmee je niet populair wordt. Gewoon omdat het nodig is.

De beschamende praktijk van de opvang van asielzoekers wordt keer op keer pijnlijk zichtbaar bij ons in Ter Apel. Veel Nederlandse gemeenten wachten even af. Ze weten dat niemand hen kan dwingen. En ondertussen sleept Ter Apel zich van crisis naar crisis. Ver weg van de Randstad. Ver weg van het Binnenhof.

En elke avond en elke ochtend rijdt een bus van Ter Apel naar Stadskanaal. Waar de gemeenteraad diep heeft gezocht en in de sneeuw een tent heeft laten bouwen voor de nachtopvang. Omdat niemand anders opvang wilde regelen. Een cynisch en kil modern kerstverhaal: ‘Omdat er voor hen geen plaats was in de herberg’.

Tech to the future

Techniek op zijn leukst. Wim Moes, de directeur van het Alfa College laat het me zien. In de Martiniplaza zijn honderden VMBO-leerlingen uit de hele provincie aan het spelen. Ze spelen met robots. Ze printen de Martinitoren met 3d-printers. Ze kappen bomen met gesimuleerde bosbouw-installaties (gamen helpt!). Ze bewonderen hoogtechnologische landbouwvoertuigen, meten de zuurgraad van energiedrankjes in een laboratorium (hoog) en tillen patiënten met een lift in een bed.

Spelen is een serieuze zaak. En deze techniekbeurs voor gretige jongeren is het perfecte decor voor een goed gesprek over de cruciale ontwikkelingen in Groningen en daarbuiten. We bespreken de stand van de techniek. De demografie. De oplossingen en de problemen. En de rol van onderwijs als onmisbare schakel in deze verandering.

Warm van ons

Energie zit in ons DNA. We verwarmden ooit heel Nederland met turf uit onze Veenkoloniën. Later, in 1959, toen op het land van Boer Boon in Kolham per ongeluk de grootste gasbel ter wereld werd ontdekt, begon een volgend hoofdstuk. Nederland kreeg het opnieuw warm van ons, na een grote, probleemloos verlopen energietransitie: van turf, kolen en olie naar gas.

De pijnlijke afloop van de winning van Gronings gas is overbekend. Die is nauwgezet vastgelegd in de 2.000 pagina's van de parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen. Volop reden om te stoppen met gaswinning. Er is ook een andere reden om te stoppen. Maar die geldt niet alleen voor aardgas. En die is dat het gebruik van fossiele energie bijdraagt aan klimaatverandering.

“Kost naar schatting zo'n 20.000 banen”

Stoppen met de gaswinning heeft echter belangrijke nadelen. Het sluiten van de gaswinning kost naar schatting zo'n 20.000 banen. Dat schreef het wetenschappelijk bureau van de Europese Unie in zijn rapport 'The socio-economic impacts of the closure of the Groningen gas field'.

Nieuwe kansen

Er is ook een andere kant. De klimaattransitie levert veel nieuwe banen op. Het is het gelijk van de econoom Joseph Schumpeter die het begrip 'creatieve destructie' muntte. Oude ondernemingen en oude banen verdwijnen om plaats te maken voor nieuwe. Technologische vernieuwing, die op dit moment sneller gaat dan ooit, vormt de hartslag van die verandering.

De kans dat je dochter hetzelfde werk gaat doen, wordt zeker in de techniek steeds kleiner. Volgens TNO zullen er rond 2030 in Nederland 117.000 nieuwe banen ontstaan, en wereldwijd volgens het Internationaal Energieagentschap zelfs 14 miljoen. In de ontwikkeling van nieuwe technieken, maar ook in de toepassing ervan. De aanpassing van huizen en installaties. Tijdelijk werk, ongetwijfeld. Maar zo veel, dat er waarschijnlijk niets zo blijvend is als tijdelijk werk.

Groningen heeft de troef in handen met de Eemshaven, waar duurzame energie, vooral in de vorm van waterstof, wordt geproduceerd en geïmporteerd. De bestaande aardgasinfrastructuur is redelijk makkelijk geschikt te maken voor waterstof. En er is nu al veel vraag naar waterstof, dat tot nu toe wordt gemaakt van aardgas. De Europese Unie heeft Noord-Nederland niet voor niets benoemd tot Hydrogen Valley, de eerste in Europa. Dit opent de deur naar enorme kansen op groei, innovatie en werkgelegenheid. We krijgen het er al weer warm van.

Handen tekort

Om deze kansen te grijpen, is geschoold personeel cruciaal. Hier ligt echter een uitdaging, aangezien Noord-Nederland te maken krijgt met een krimpende bevolking door vergrijzing en het vertrek van jongeren. Je moet wel een enorme azijnpisser zijn om een probleem te maken van het feit dat we steeds langer leven in een steeds betere gezondheid. Maar het is gelukt. Het heet vergrijzing en het is een enorm probleem.

Noord-Nederland krijgt het echt voor zijn kiezen. Op dit moment telt Groningen ruim 300.000 werkende inwoners. Daarvan zijn er 100.000 boven de vijftig. De uitstroom is op dit moment al groot, maar die neemt nog toe. Minder potentiële werknemers. Minder jongeren op school. Er is al gebrek aan technisch geschoolde mensen. Dat probleem wordt groter als we serieus aan de slag gaan met de klimaatmaatregelen. We komen handen tekort.

Het lijkt bijna niet mogelijk om je te laten verrassen door zoiets als demografie. Want er bestaan al decennialang prognoses over de bevolkingsopbouw. Vijftien jaar geleden verschenen er al somber stemmende prognoses over babyboomers die met pensioen gaan, de gevolgen van anticonceptie en de effecten van langer leven. De verwachting was toen de dat de zorg over tien jaar waarschijnlijk elke schoolverlater nodig zou hebben. En dat kan natuurlijk niet: er willen vast ook nog mensen politieagent, elektricien of leraar aan het MBO worden! Toch apart dat de demografie ons nu ineens lijkt te verrassen.

Onderwijs: sleutel tot succes

De oplossingen zijn klassiek, maar moeilijk. Wie werkt zou eigenlijk meer uren moeten werken. En langer door moeten werken (verlaging van de pensioenleeftijd is echt onverstandig). Wie niet werkt, moet nodig aan het werk. En we moeten slimmer werken.

De oplossing ligt bij al deze oplossingen in het onderwijs. Om de arbeidsparticipatie op peil te houden, moeten we jongeren interesseren voor technische richtingen. Dit begint al op de basisschool en moet zich voortzetten op de middelbare scholen. Initiatieven zoals 'Waterstof werkt', EnTranCe, Energiehub050 en Toptechniek Zuidoost Groningen zijn nu al in beweging, maar er is meer nodig.

De aard van het werk verandert voortdurend. En steeds sneller. Dus het is belangrijker dan ooit dat mensen zich blijven ontwikkelen. 'Een leven lang leren.' Ik realiseer me, dat bij voor veel mensen vooral het woord 'levenslang' zal blijven hangen. Heel veel kinderen hebben op school vooral één ding geleerd: dat het niet leuk is om te leren.

En juist zij moeten verleid worden om wendbaar en weerbaar te worden op de arbeidsmarkt. Dat vraagt veel van het beroepsonderwijs, dat zich goed realiseert dat het meer moet bieden dan de klassieke meerjarige opleidingen.

We leven in een 'milde recessie'. Maar wat een interessante recessie is dit! Ik associeer recessies met massa-ontslagen en hoge werkloosheid. Maar de werkloosheid blijft hangen op een historisch laag percentage. En ondanks de recessie gaan er sinds de coronacrisis nog steeds relatief weinig bedrijven failliet. De topambtelijke adviseurs waarschuwen dat er flink moet worden bezuinigd, want geld lenen kost weer geld. Maar ondertussen presenteren overheden vaak grote 'meevallers' in hun rekeningresultaat.

Helaas zijn het verdachte meevallers. Nee, de overheid maakt geen winst. Het viel alleen niet mee om voldoende personeel te vinden. Niet het geld is het probleem, maar de personele bezetting. Ook daar!

“Nee, ik beloof het niet, het is een ‘educated guess’”

Ik ga er daarom vanuit dat er voor goede ideeën voorlopig geld genoeg is. Nee, ik beloof het niet, het is een ‘educated guess’. Versterkt door een paar grote geldstromen. Europa bedacht het ‘Just Transition Fund’, speciaal voor regio’s die afscheid nemen van fossiele energie. En dit programma maakt het mogelijk om omscholing en bijscholing van werknemers in technische beroepen te betalen.

En er is meer goed nieuws. Groningen krijgt van het Rijk blijvende hulp, om onze provincie er na de gaswinning weer bovenop te helpen. Een ‘Nij Begun’, om de sociaal-economische achterstand die Groningen in 60 jaar gaswinning kreeg, in één generatie in te halen.

Dat perspectief kunnen wij de komende jaar gezamenlijk bieden. In een tijd waarin de energietransitie onze horizon verandert en de vergrijzing zorgt voor donkere wolken, biedt Groningen een blauwdruk voor innovatie en duurzame kansen. Kansen op werk voor iedereen die hier opgroeit. En kansen om het arbeidstekort te beperken.

We staan aan het begin van een nieuw hoofdstuk, waarin onderwijs de sleutel is tot een veerkrachtige toekomst. Met wendbare en weerbare werknemers. Ik daag iedereen uit om daarvoor met daverende plannen te komen!

Gespreide rijksdiensten

Ineens schoten de grappige reclamefilmpjes van Cup a Soup me te binnen. Filmpjes die eindigden met de zin: 'dat zouden meer mensen moeten doen'. Gedoeld werd op de gewoonte om overdag een rustmomentje te pakken met zo'n kopje soep.

De RDW in opende vandaag een nieuw kantoor in Groningen. ‘Dat zouden meer mensen moeten doen.’ Want niet alleen is de sfeer en dynamiek van de stad Groningen te leuk om ergens anders je heil te zoeken. Maar als je personeel nodig hebt, dan ben je in onze provincie ervan verzekerd dat in de hele range van - wat ik maar even VMBO tot aan de Rijksuniversiteit noem - goed geschoold personeel voorhanden is. En laat de RDW nou net medewerkers nodig hebben van al deze niveaus.

Het is ook een bevestiging dat de spreiding van Rijksdiensten, die ooit in de jaren ‘70 begon, succesvol kan zijn. Natuurlijk, iedereen weet nog vaag dat er bij de toenmalige PTT nogal wat mensen waren die niet van Den Haag hier naartoe wilden. ‘Ze kunnen ons beter vermoorden dan deporteren naar het Noorden’, stond er op de spandoeken. Toen ze eenmaal waren verhuisd, wilden de meesten hier nooit meer weg. En zij en hun kinderen droegen krachtig bij aan de ICT-stad die Groningen vandaag de dag is. Hoezo mislukte spreiding?

“Dat de combinatie van Groningen en spreiding Rijksdiensten een gelukkig huwelijk is”

Van RDW’ers herinner ik me niet zo’n dramatiek. Ik denk dat de meesten het geen probleem vonden. En dat was het natuurlijk ook niet. Zij vonden in en rond Veendam een prima woon- en werkomgeving. Waar bleek dat het mooie van de Ommelanden prima plooit met het rijke aanbod van Stad. Wat wil je nog meer!

De RDW bewijst zichzelf dus een dienst door hier uit te breiden. En zo te laten zien dat de combinatie van Groningen en spreiding Rijksdiensten een gelukkig huwelijk is. En omgekeerd zijn wij als provincie blij dat zij hier zijn. De medewerkers van de RDW versterkten met hun kennis en hun aanwezigheid Stad en Ommeland.

Terugroepactie

Ze hebben ook een mooi effect op de uitwisseling van kennis en ervaring tussen kennisinstellingen, bedrijven en overheden. En het biedt prachtige kansen op interessant werk voor jongeren. De kansen zijn hier inmiddels zo goed, dat de gemeente Groningen is begonnen met een ludieke ‘terugroepactie’ voor ‘young professionals’ die lijden onder de hoge woningprijzen in de Randstad omdat ze denken dat je alleen daar carrière kunt maken.

Terecht, want de mogelijkheden zijn nog niet bij iedereen bekend. We waren met het kabinet in gesprek over het antwoord op de parlementaire enquête gaswinning. En we drongen aan op hernieuwde spreiding van rijksdiensten. Dat was ook omdat we zeker wisten dat het met de gaswinning in Groningen niet zo uit de hand was gelopen als de beleidsmakers van het rijk er met hun neus bovenop hadden gezeten. Hier hadden gewoond. Anders gezegd: de kwaliteit van hun werk wordt beter als rijksambtenaren niet langer vooral in de buurt van Den Haag wonen, maar ook wonen en werken in regio's. Wanneer hun blik niet wordt vernauwd door een te langdurig verblijf in de duinen, aan de rand van het land. Wanneer zij ook begrijpen wat er buiten de Haagse kaasstolp leeft.

“Hopelijk hebben ze goeie koffie!”

We hebben onze mond vol van de kloof tussen regio en de Randstad. Maar we weten ondertussen ook hoe het affiep met ons voorstel. Want in de kabinetsreactie stond, serieus, dat de regering wil bevorderen dat er in Assen een hub komt voor rijksambtenaren, die daar een keertje willen vergaderen of overleggen... Hopelijk hebben ze goeie koffie!

Hoe het wel kan

Gelukkig laat de RDW wel zien hoe het kan. Met deze locatie erbij zit de RDW intussen met vier gebouwen in Groningen. Tolheffing is niet hetzelfde als rekeningrijden. Want over de gedachte om de mensen die in een dun bevolkt gebied wonen en dus vaak aangewezen zijn op de auto, ook nog eens per kilometer af te rekenen, is veel lelijks te zeggen. Hier gaat het over de tolheffing op vrachtwagens, geld dat teruggaat naar de vervoersector om vrachtwagens te verduurzamen. Bijvoorbeeld met waterstof, dat dan ook weer in Groningen wordt geproduceerd. Of op zee, maar dan via de Eemshaven ons land binnenkomt.

“Hoezo ‘leuker kunnen we het niet maken?’”

En de geschiedenis leert ons, dat er hier verderop aan de Peizerweg in het zogenoemde Porrenhuis jarenlang tol werd betaald. Dat gebeurde in een café annex tolhuis, aan de weg van Groningen naar Peize. Ik laat me niet uit over de wenselijkheid van combinatie van café en belastingheffing. Hoezo ‘leuker kunnen we het niet maken’? Maar sfeervol was het ongetwijfeld. Net als vandaag. Ik mag onder luid applaus een vlag planten op een grote geanimeerde kaart. We openen een mooi nieuw gebouw. En het voelt als een feest.

Want werken, leven en genieten in Groningen, dat zouden meer mensen moeten doen!

Foto PTT-medewerkers demonstreren tegen een gedwongen verhuizing

Afspraken

---

1 december

Extra Provinciale Regietafel Migratie en Integratie, over de opvang van asielzoekers, vanwege de ontwikkelingen in Ter Apel

3 december

Extra Provinciale Regietafel Migratie en Integratie (digitaal), over de opvang van asielzoekers

4 december

Bezoek van het college van GS aan het landbouwbedrijf van de familie Van der Burg in Oostwold

Ingelast overleg (digitaal) tussen de commissarissen van de Koning, de Minister van Binnenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Justitie, over de opvang van asielzoekers

GS-tweedaagse in Westerlee

5 december

Vervolg GS-tweedaagse

6 december

Commissievergadering van Provinciale Staten, Provinciehuis

Opening van het nieuwe kantoor van de Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW) in Groningen

Aanwezig bij een uitzending van RTV Noord over de opvang van asielzoekers

7 december

Aanwezig bij een uitzending van Nieuwsuur over de opvang van asielzoekers

11 december

Stuurgroep Akkoord van Groningen, Stadhuis Groningen

12 december

Kennismaking van het college van GS met het college van B&W van de gemeente Oldambt, Winschoten

Werkbezoek van het college van GS aan RTV Noord, Groningen

Regiegroep Noordelijke Samenwerking, Assen

13 december

Presidium van Provinciale Staten,
Provinciehuis

Onthulling van de Vector of Memory,
Appingedam

Bijwonen van Chanoeka in de Synagoge
Folkingestraat, Groningen

14 december

Bijwonen van de stemming over de motie
Yeşilgöz over de Spreidingswet, Tweede
Kamer, Den Haag

15 december

Extra Provinciale Regietafel Migratie en
Integratie, over de opvang van asielzoekers,
vanwege de ontwikkelingen in Ter Apel

Toespraak bij afscheidsfeest Toine van
Bijsterveldt, De Verbinding, Groningen

16 december

Vergadering Het Cultuurfonds,
Provinciehuis

19 december

Vergadering Scholten Kammingafonds,
Provinciehuis

20 december

Vergadering Provinciale Staten,
Provinciehuis

Bestuurlijk Overleg Groningen met
Staatssecretaris Vijlbrief, Provinciehuis

21 december

In ontvangst nemen boek over de 'Poolse
Strijders'

Stuurgroep Lelylijn, digitaal

Rijkstaken

Het ambt van commissaris is ouder dan het koninkrijk zelf. Het is namelijk ingevoerd door de Fransen, toen ze hier op de grens van de negentiende eeuw de baas waren. In elk ‘departement’ kwam een commissaris, die moest zorgen dat de wetten behoorlijk werden uitgevoerd. Ook Koning Willem I vond dat nuttig, al sprak hij liever over een ‘gouverneur’. Maar de grondwet bevatte opnieuw een ‘commissaris’, die rijkstaken had en verder de vergaderingen van Provinciale Staten en van het college moest voorzitten. Er kwam een ‘ambtsinstructie’ (bij Koninklijk besluit). En nog in mijn studietijd leerde ik dat de commissaris van de koningin door het rijk werd betaald. Een rijksfunctionaris, dus.

‘Rijksfunctionaris’

Die tijd is voorbij. Zoals het ook voorbij is dat commissarissen van de Koning vooral de vorst te vriend moesten houden. De commissaris van de Koning is anno nu vooral een provinciebestuurder. En als ik met mijn gezicht naar Den Haag sta, is het doorgaans om Groningse belangen te behartigen. Maar nog steeds wordt de commissaris benoemd bij Koninklijk besluit. En in mijn takenpakket zit een aantal ‘rijkstaken’. Die voer ik uit als ‘rijksfunctionaris’, onder de verantwoordelijkheid van een minister of staatssecretaris. De commissaris van de Koning is dus nog steeds een beetje ‘van de Koning’.

Het gaat bijvoorbeeld over de werving en selectie van een nieuwe burgemeester. Of het houden van toezicht op de Veiligheidsregio. Of het bevorderen van voldoende opvangcentra voor vluchtelingen als voorzitter van de ‘Provinciale regietafel’. Over de uitoefening van mijn rijkstaken heb ik contact met bewindspersonen. Maar veel vaker onderhouden de medewerkers van mijn kabinet het contact met ambtenaren op ministeries.

Foto Koning op werkbezoek in Loppersum

Koninklijke bezoeken

De Koning en de Koningin komen wel vaker in de provincie. Vaak is dat informeel. Maar soms heeft het bezoek een meer formeel karakter. Dan staan de burgemeester en de commissaris van de Koning klaar om hen officieel te begroeten.

In 2023 waren er de volgende officiële koninklijke bezoeken:

- 5 september, Koningin Máxima opent het Hogeschooljaar bij de Hanzehogeschool Groningen.
- 14 september: Koning Willem-Alexander opent Iederz in Groningen.
- 14 september: Koning Willem-Alexander bezoekt Loppersum in het kader van de aardbevingsproblematiek en gaat in gesprek met MKB'ers en inwoners.

Koninklijke onderscheidingen

De predicaten ‘Hofleverancier’ en ‘Koninklijk’ zijn onderscheidingen die de koning toekent aan bedrijven. Het is een uiting van grote waardering voor de bedrijven die dat overkomt. En het is heel exclusief. Dit jaar mocht ik twee predicaten uitreiken:

- 6 februari 2023: NNZ Group BV, Predicaat Koninklijk
- 24 november 2023: Modehuis Tunteler BV, Predicaat Hofleverancier

Wat het predicaat ‘Hofleverancier’ of ‘Koninklijk’ is voor bedrijven, is de Koninklijke onderscheiding voor inwoners van Nederland. Die onderscheidingen worden ook wel ‘lintjes’ genoemd. Ze worden toegekend aan mensen die zich voor de samenleving verdienstelijk hebben gemaakt.

De procesgang van het verkrijgen van een lintje is strikt vertrouwelijk. Zo vertrouwelijk, dat de Raad van State in december van dit jaar nog bepaalde dat het Kapittel voor de Civiele Orden de criteria voor een Koninklijke onderscheiding niet openbaar hoeft te maken. Maar ondertussen is het proces bepaald niet geheim.

Kandidaten moeten door de burgemeester worden voorgedragen. Als de burgemeester akkoord is, stuurt hij de aanvraag door naar de commissaris van de Koning. De commissaris van de Koning beoordeelt de aanvraag en stuurt die door naar het Kapittel voor de Civiele Orden. Het Kappittel adviseert vervolgens de verantwoordelijke minister over de toekenning. De koning en de minister op wiens beleidsterrein iemand actief is, zetten hun handtekening onder het Koninklijk Besluit. De meeste Koninklijke onderscheidingen worden uitgereikt bij ‘Algemene gelegenheid’, op de dag voor de verjaardag van de Koning. Soms gebeurt het ook bij een ‘Bijzondere gelegenheid’, bijvoorbeeld als iemand afscheid neemt van een activiteit waarmee hij ‘een lintje verdient’.

26 april 2023: Lintjesregen, 74 lintjes zijn uitgereikt.
Het hele jaar door bij Bijzondere Gelegenheid: 22 onderscheidingen.

Een koninklijke zakkenhandel

Een familiebedrijf dat een eeuw oud is, maar nog altijd scherp aan de wind zeilt. En dat in zijn gedrag laat zien dat zijn producten zo milieubewust en duurzaam mogelijk moeten zijn.

Ik geloof dat NNZ past bij die omschrijving. Maar de omschrijving is best ruim. En er zijn veel verhalen te vertellen over de afgelopen eeuw. Steevast gaan ze over hoe NNZ snel inspeelde op veranderende omstandigheden. En soms was dat enorm spannend.

Zoals het moment aan het eind van de vorige eeuw waarop NNZ stopte met het produceren van verpakkingsmateriaal. De zakken werden buiten de deur gezet: voortaan kocht NNZ de verpakkingsmaterialen in en richtte zich volledig op het bedienen van de klanten. En die keuze leidde tot grote groei.

Als je wilt heb je vrienden. Maar als je een grote sprong maakt met een ongewisse uitkomst, lig je wakker. Om zo drastisch de koers te verleggen. Om de aanpak te verlaten waarmee je groot bent geworden. Dat is om je vingernagels bij op te eten! Maar achteraf weten we dat het een goede beslissing was. Want vanaf vandaag is NNZ Koninklijk. En ik mag het bijbehorende predicaat uitreiken.

Koninklijk

Even over 'Koninklijk'. Veel mensen denken dat je koninklijk wordt als je bedrijf honderd jaar is. Maar zo makkelijk is het niet. Koninklijk worden is geen sinecure. Elke la gaat open. Alles wordt onderzocht. Iemand vertelde me vandaag dat ze zelfs het oorlogsverleden van het bedrijf zijn nagegaan.

Koninklijk is exclusief. Er zijn in heel Nederland ruim 600 bedrijven, stichtingen en verenigingen 'koninklijk'. Daarvoor moeten ze niet alleen minstens honderd jaar oud zijn, ze moeten ook bekend staan als hartstikke goed. 'Koninklijk' vergt dat je aanzien hebt. Doordat je bijzonder bent. Doordat je bedrijf groot is. En doordat het betrouwbaar is.

“Koninklijk word je alleen als je al een hele tijd koninklijk bent”

Voordat een bedrijf 'koninklijk' wordt, moet het een vooraanstaande plaats innemen in Nederland. Natuurlijk moet de bedrijfsvoering vlekkeloos zijn. En het bedrijf en ook de bestuursleden en commissarissen, moeten 'te goeder naam en faam bekend staan en van onbesproken gedrag zijn'.

Om het beknopt samen te vatten: Koninklijk word je alleen als je al een hele tijd koninklijk bent. En je moet het ook nog even volhouden, want je kunt het predicaat ook weer kwijtraan!

Internationaal

Er is op dat gebied weinig reden tot zorg. Het verleden is de beste voorspeller van toekomstig gedrag. De eeuw van NNZ begint met het bedrijf van Rien Boot, in pakhuis Libau aan het Hoge der A. Hij leverde jutezakken voor aardappelboeren. Het pand werd al snel te klein en de handel werd internationaal.

Na Rien Boot kwam zijn zoon Leendert en Wim Boot in het bedrijf. Zij deden zaken tot in Amerika en Canada. De Noord-Nederlandsche Zakkenhandel NV werd 'NNZ Industrial Packaging BV'. En het bedrijf zette stappen over de grens.

Een vestiging in het Verenigd Koninkrijk. Een vestiging in Duitsland. De VS, Italië, Oostenrijk, Polen, Canada, Denemarken, Zwitserland. Meestal overnames van andere bedrijven, in veel gevallen zakenpartners. Aan het eind van de vorige eeuw had NNZ 100 medewerkers en 14 filialen, wereldwijd.

De huidige CEO, Len Boot, staat aan het hoofd van een multinational die marktleider is op het gebied van transport, groothandels- en consumentenverpakkingen voor aardappels, groente en fruit. Meer dan twee keer zo groot als twintig jaar geleden.

Familiebedrijf

Wat elke buitenstaander meteen opvalt, zijn de achternamen. 'Boot'. Inderdaad, een familiebedrijf. En er zit een patroon in 'Koninklijk' en familiebedrijven. Sinds ik zeven jaar geleden commissaris van de Koning werd, heb ik een aantal keren zo'n predikaat mogen uitreiken. Eén keer aan de Avebe. Eén keer aan de vereniging van astronomen. En verder altijd aan familiebedrijven.

Hoe word je dus koninklijk? Met een familie. De kracht van familiebedrijven 'm zit in de keuzes die zij maken. Niet de waan van de dag regeert, maar het antwoord op de vraag: "Past het bij ons, zijn onze kinderen er straks ook nog blij mee?" De volgende generatie is voelbaar aanwezig bij het maken van strategische keuzes.

Die bewustheid van de toekomst voorkomt ook conservatisme. Want familiebedrijven zijn vaak degelijk en tegelijk verrassend innovatief. En doordacht: in de techniek, maar ook in de organisatie. In de manier waarop directie en toezichthouders met elkaar omgaan en hoe de structuur de zekerheden van het bedrijf en van de familie borgt.

Hartstikke hip

Als je honderd jaar bestaat, dan heb je ook geluk gehad. Maar je doet zeker iets goed. Dan laat je zien dat je er binnen de familie altijd weer in slaagt om de rasechte ondernemers de leiding te geven. Mensen die eerst de wereld verkennen voordat ze er voor kiezen om mee te gaan draaien in het familiebedrijf.

NNZ kiest in haar bedrijfsfilosofie voor een ‘focus on local’. Dat klinkt niet alleen mooi, het is waarschijnlijk ook verstandig om wereldwijd klanten het best te kunnen bedienen. Mooi en verstandig is ook de permanente aandacht voor de impact van verpakkingen op het milieu.

En NNZ kiest voor langdurige relaties. Nog altijd gebruikt NNZ jute, geteeld in Bangladesh. Langdurige relaties die er voor zorgen dat ook bedrijven in Bangladesh een beetje familie zijn geworden. Zoals er ook zakenpartners waren die onderdeel van NNZ wilden worden. En medewerkers die NNZ trouw blijven. Een trouw die wederkerig is. Dat uit zich in veel zaken, maar ook in het uitkeren van winst onder de werknemers.

Een familiebedrijf dat zich op de wereldmarkt positioneert als ‘network’. Dat is ook een modern jasje. Al kan ik me best voorstellen dat de oorspronkelijke naam ‘zakkenhandel’ soms ook wat ongemakkelijk was. Ik bedoel: het roept toch een beeld op van een richting die je liever niet opgaat, kan ik me voorstellen.

Evolutie

Bij het voorbereiden op deze uitreiking heb ik natuurlijk de aanvraag gelezen. En daarin werd ik getroffen door een passage in de tekst, met de vraag hoe een banaan ervoor zorgt dat hij rijp wordt. En hoe een banaan ervoor zorgt dat hij niet uitdroogt.

Dat is natuurlijk een kwestie van biologie. Van evolutie. De banaan zelf heeft er niet voor gekozen. Maar het zijn wel prikkelende vragen, die aangeven dat NNZ zo dicht mogelijk bij de natuur wil blijven. Een door de evolutie fijngeslepen ‘ontwerp’, daar kunnen wij mensen veel van leren.

En met de evolutie zijn we weer terug bij de lange lijnen. ‘Royal NNZ group’. Het is een mooie stap in de evolutie van een lang bedrijf. En zoals altijd in de evolutie: een tussenstap. Ik wens NNZ veel succes in de volgende honderd jaar.

Burgemeesterszaken

Op 25 juli 2023 startte Sandra Korthuis als waarnemend burgemeester van Veendam. Tot april was zij waarnemend burgemeester van de gemeente Ooststellingwerf (Friesland). Haar benoeming in Veendam kwam tot stand in goed overleg met de gemeenteraad. De vacature was ontstaan door het vertrek van burgemeester Berry Link. Wie Sandra Korthuis opvolgt is nog niet bekend. In 2024 wordt een nieuwe kroonbenoemde burgemeester aangezocht.

Burgemeester Adriaan Hoogendoorn heeft besloten dat hij aan het einde van de ambtsperiode van zes jaar stopt als burgemeester van de gemeente Midden-Groningen. Na 50 jaar werken, waarvan de laatste dertien jaar als burgemeester, vindt hij het tijd om het stokje over te dragen aan een opvolger.

Hierdoor ontstaat per juli 2024 een vacature. Het startschot voor de werving van een nieuwe burgemeester vond plaats op 23 november 2023, met de overhandiging van de profielschets. Het doel is dat Midden-Groningen voor de zomer 2024 een nieuwe burgemeester heeft.

Foto De beëdiging van Sandra Korthuis

Hoe word je burgemeester?

Adriaan Hoogendoorn zit er nog. Maar de zoektocht naar zijn opvolger als burgemeester van Midden-Groningen is begonnen. Vanavond is een officieel startschot. De plaatsvervangend voorzitter van de gemeenteraad, Henk Flederius, opent de vergadering waarin onder grote belangstelling de profielschets wordt vastgesteld.

Een brief aan de koning

Hoe word je eigenlijk burgemeester? Burgemeesters worden bij koninklijk besluit benoemd. Dus het begint met een brief aan de koning. Een sollicitatiebrief, waarin de kandidaten laten merken dat ze de profielschets goed hebben gelezen en waarom ze geschikt en gemotiveerd zijn. “Majesteit, ik wil graag burgemeester van Midden-Groningen worden.” Maar hoewel iedereen haar best doet op zo’n brief, is het een brief die de koning niet zal lezen...

Hoe gaat het dan? Volgende week woensdag, 29 november, staat in de Staatscourant dat Midden-Groningen een nieuwe burgemeester zoekt. Wie burgemeester wil worden, heeft tot en met 13 december de tijd om een brief te schrijven. Daarna begint voor mij het zware werk, want de commissaris van de Koning leest de brieven en de cv's. (Zijn kabinetschef trouwens ook). Hij wint inlichtingen in over kandidaten. Hij spreekt met een aantal van hen. En daarna vertelt hij de vertrouwenscommissie welke kandidaten hij geschikt vindt.

De vertrouwenscommissie? Dat is de sollicitatiecommissie die de gemeenteraad heeft ingesteld. Ze bestaat uit fractievoorzitters. Vertrouwelijkheid is bij alle sollicitaties belangrijk, maar bij de benoeming van een nieuwe burgemeester is geheimhouding zelfs wettelijk geregeld. Wie lid is van een vertrouwenscommissie moet over wat hij daarin meemaakt voor altijd zwijgen.

“Het moment waarop de champagnekurken knallen”

Maar ik kan wel iets verklappen. Meestal spreekt de vertrouwenscommissie met een aantal van de sollicitanten. Het is gebruikelijk dat dat gebeurt in een paar ronden: de eerste met wat meer kandidaten dan de tweede. Als de vertrouwenscommissie eruit is, doet ze aan de gemeenteraad een voorstel voor een ‘aanbeveling’. Daarop staan de twee beste kandidaten. De gemeenteraad vergadert in het geheim, en bepaalt in die vergadering de definitieve volgorde van de twee laatste kandidaten. Alleen de eerste naam op de aanbeveling van de gemeenteraad wordt openbaar gemaakt. De andere blijft geheim.

Meestal is dat het moment waarop de champagnekurken knallen en de felicitaties binnenstromen. Maar het is natuurlijk te vroeg. Want de benoeming bij koninklijk besluit vergt nog een paar stappen. De gemeenteraad doet een aanbeveling. En ik geef de Minister van BZK daarover een advies. En dat moet leiden tot een besluit. We zijn dan ergens eind april aangeland. Als alles volgens plan verloopt, heeft de koning voor de zomervakantie een handtekening gezet onder het benoemingsbesluit.

De profielschets

De voorzitter van de vertrouwenscommissie legt uit hoe de gemeente tot de profielschets is gekomen. En dan is het aan mij om daarover nog een paar vragen te stellen. Dat is belangrijk voor mij, omdat ik daardoor beter weet waarop ik moet letten bij de selectie van de brieven. Maar het is ook belangrijk voor kandidaten. Die kijken vaak met belangstelling naar de beelden van deze raadsvergadering. En ze vragen zich af: ben ik geschikt voor deze rol? Pas ik in het profiel? En zou ik graag burgemeester van Midden-Groningen willen worden?

De vertrouwenscommissie heeft echt werk gemaakt van de profielschets en ik heb die met veel interesse gelezen. De inwoners van de gemeente hebben mogen meedenken wat voor burgemeester ze willen. De ontvangen reacties zijn goed herkenbaar in de profielschets. Daarnaast bevat de profielschets ‘competenties’ die de nieuwe burgemeester volgens de gemeenteraad moet hebben.

De inwoners mikken op iemand die benaderbaar is. Een verbinder. Iemand met ervaring ook, die goed geïnformeerd is. En bovendien fris en modern. Dat zijn de vijf grootste gemene delers van de wensen van de inwoners.

De gemeenteraad gaat verder. Ik las geen vijf trefwoorden. Ook geen tien. En ook geen vijftien. De gemeenteraad schrijft dat beoogde burgemeester: een aanpakker moet zijn. Een boegbeeld. Gedreven, authentiek, mensgericht, natuurlijk gezag uitstralend, daadkrachtig, energiek, optimistisch, menselijk en echt, gefocust op de inhoud (citaat: “dé manier om vertrouwen te winnen”).

De burgemeester moet vooral kunnen luisteren, tegen een stootje kunnen, gedrag normeren, bekwaam zijn. En oprecht en betrokken, met een focus op de samenwerking.

De nieuwe burgemeester moet een rots in de branding zijn. Een zorgvuldige procesbegeleider voor de raad zijn. Iemand die in en aan de raad sturing geeft. En de raad motiveert om inwoners via participatie deel te laten zijn van ontwikkelingen in hun leefomgeving.

De burgemeester is een bestuurder uit één stuk. Iemand ook die weet dat de fracties in de raad zo'n grote mate van betrokkenheid hebben, dat tegenstellingen of verschil van inzicht tijdens de vergaderingen meer nadruk krijgen dan wenselijk is.

Tot slot: de nieuwe burgemeester is iemand die achter de schermen de goede dingen doet en niet verwacht dat hij of zij daar applaus voor krijgt.

Duizendpoot

Dit is nogal wat. Als je het zo opsomt, ontstaat de indruk dat de gemeente Midden-Groningen niet het spreekwoordelijke schaap met vijf poten zoekt, maar eigenlijk het liefst een duizendpoot in huis wil halen. Ik heb altijd geleerd dat een duizendpoot elke ochtend duizend schoentjes moet aantrekken. Het kost best wat tijd voordat dit dier de dag kan beginnen om de dingen gaat doen die ertoe doen.

“Ze moet op een natuurlijke manier de verbinding kunnen maken in de binnen- en buitenwereld”

Kandidaat-burgemeesters denken na aan de hand van de profielschets. Pas ik bij deze beschrijving? Ik ga daarover met hen in gesprek. Past u bij deze beschrijving? En als het zo breed wordt neergezet, is de vraag of er überhaupt iemand te vinden is, die past op het hele profiel. En dat is wel hoe het gaat: je begint met een profielschets, maar je eindigt met een echt mens.

Ik vraag de raad daarom om mij (en aan kandidaten) te vertellen wat voor Midden-Groningen het allerbelangrijkste is. Dat helpt bij de voorbereiding voor de kandidaten, voor mij en voor de vertrouwenscommissie. Welke eigenschappen zijn onmisbaar?

Uit het antwoord van de gemeenteraad blijkt dat het eisenpakket zich in een paar woorden laat samenvatten. Natuurlijk zoeken we een stevige voorzitter. Ze moet op een natuurlijke manier de verbinding kunnen maken in de binnen- en buitenwereld. Empathisch zijn. En de nieuwe burgemeester moet dienstbaar zijn: anderen laten shinen en niet per se zelf op het podium staan.

De gemeenteraad is in deze profielschets goudeerlijk over zichzelf. Dat vind ik mooi om te lezen. In de raad worden vaak eerder de onderlinge verschillen benadrukt dan de overeenkomsten, staat er. Dat is in de politiek niet ongebruikelijk, natuurlijk. En dat vraagt volgens de profielschets om een burgemeester die de spelregels scherp in de gaten houdt, zodat de raad ‘professioneel en met respect’ kan samenwerken.

Dat is helder genoeg. Maar zoekt de gemeenteraad dan werkelijk een scheidsrechter? Iemand die gele en rode kaarten uitdeelt? En welke rol ziet de gemeenteraad daarin voor zichzelf? De voorzitter van de vertrouwenscommissie legt uit dat de gemeenteraad van Midden-Groningen natuurlijk politieke tegenstellingen bevat en dat de voorzitter af en toe ook echt moet handhaven, maar dat dat niet afwijkt van andere gemeenteraden.

“De nieuwe burgemeester hoeft ook niet perse haar ervaring te hebben opgedaan als burgemeester”

Tenslotte legt de profielschets één onderwerp sterk neer bij de nieuwe burgemeester. De inwonersparticipatie. Ook dat maakt me nieuwsgierig naar de rol die de volksvertegenwoordiging daarin voor zichzelf ziet. Die ziet de gemeenteraad inderdaad, maar van de burgemeester wordt daarin een prominente rol verwacht.

Verskillende gemeenteraadsleden geven aan dat diversiteit voor hen belangrijk is. De nieuwe burgemeester hoeft ook niet perse haar ervaring te hebben opgedaan als burgemeester. Maar wel zijn gevoel voor Groningen en een bestuurlijke ervaring in het publieke domein van belang.

Binnenkort komt ik bij de vertrouwenscommissie met een stapel brieven. En met een advies: van welke sollicitanten denk ik dat ze het zware ambt van burgemeester kunnen vervullen. Daarna maakt uw vertrouwenscommissie een keuze en volgen er gesprekken. En tenslotte maakt de raad de laatste keuze voor de aanbeveling.

“En tenslotte een benoeming bij koninklijk besluit”

Hoe word je burgemeester? Het is eigenlijk het beste van drie werelden: eerst een zorgvuldige sollicitatieprocedure, dan een verkiezing door de gemeenteraad. En tenslotte een benoeming bij koninklijk besluit. Het wordt spannend. Het wordt hard werken voor iedereen. Maar ik hoop ook dat het inspirerend wordt. Een onvergetelijke ervaring voor iedereen. Wat dat betreft is deze avond een goede start. Ik gun de vertrouwenscommissie mooie gesprekken met gemotiveerde kandidaten. En ik gun Midden-Groningen een geweldige burgemeester.

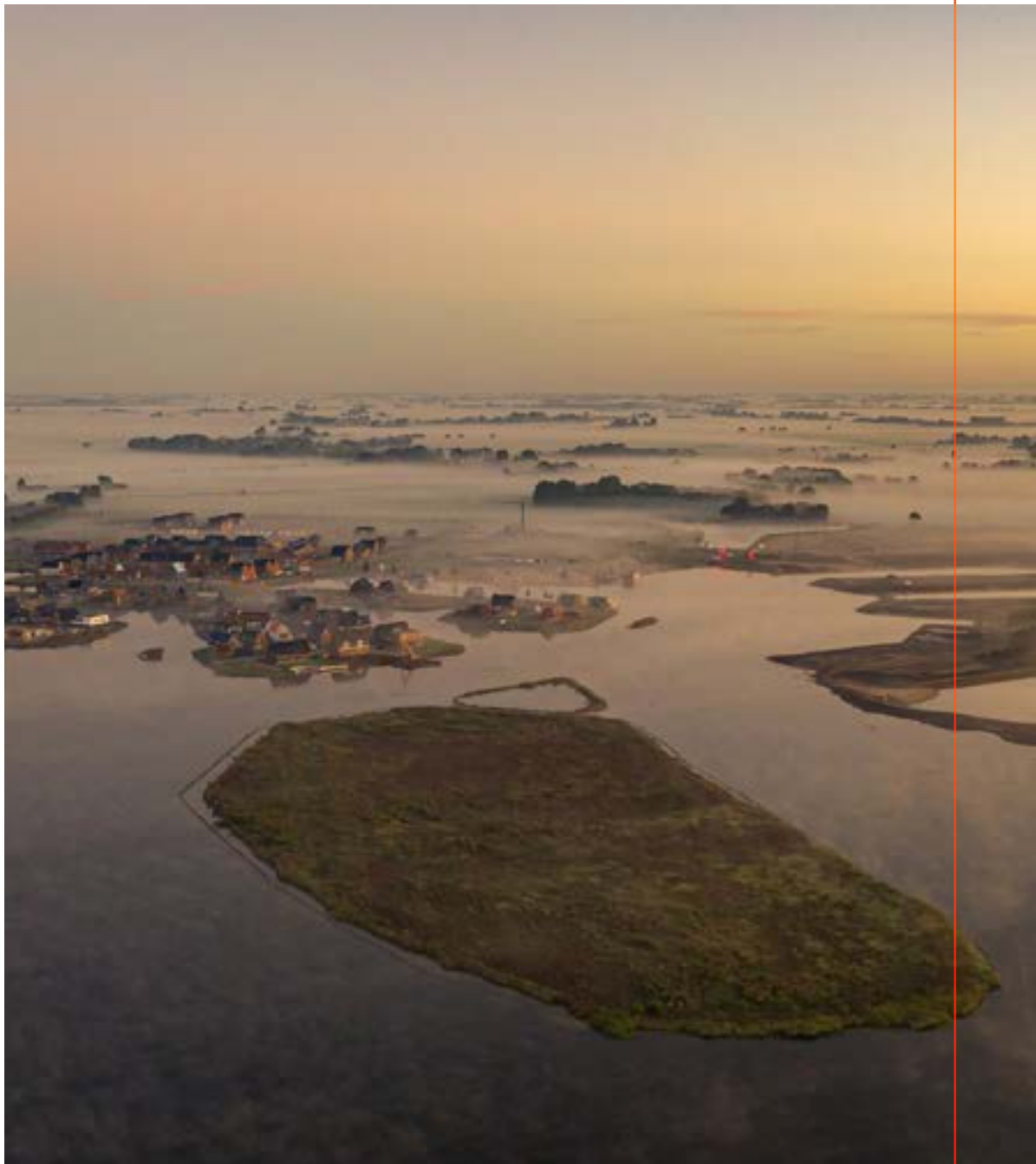
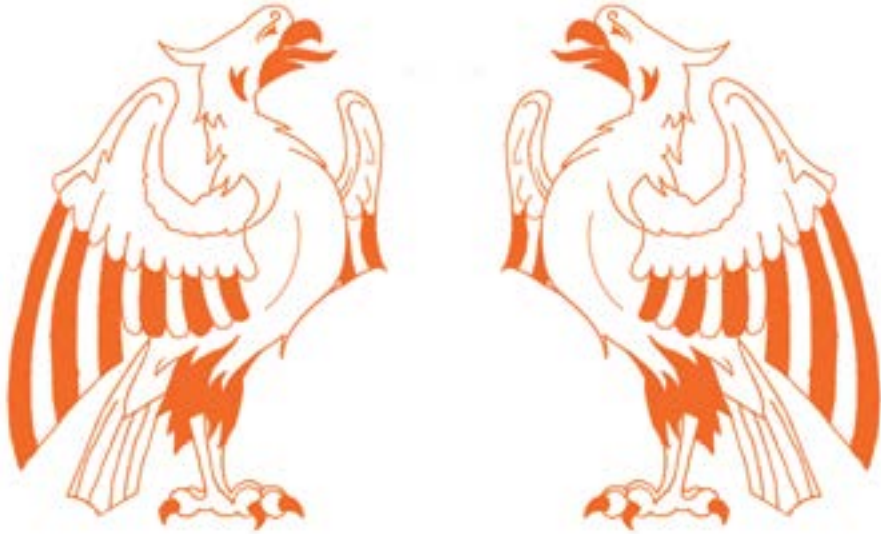

Foto Johan Bosma, Meerstad

Gemeentebezoeken

De ambtsinstructie commissaris van de Koning bepaalt: “De commissaris brengt met redelijke tussenpozen bezoeken aan de gemeenten in de provincie.” In de praktijk breng ik eens in de twee jaar een officieel gemeentebezoek (of: ‘ambtsbezoek’). Tijdens zo’n bezoek spreek ik apart met de burgemeester. Daarna met het hele college. De wethouders informeren me over de belangrijkste zaken die ze in hun werk tegenkomen. Daarna bezoeken we iets in de gemeente dat het gemeentebestuur graag wil laten zien. En meestal eindigt het bezoek met een lunch met gemeenteraadsleden. En liefst ook gesprekken met actieve inwoners, die betrokken zijn bij wijk- of dorpsprojecten.

Participatie

In 2023 ging ik langs vijf gemeenten. We hebben daarbij extra aandacht besteed aan het thema ‘participatie’. Vaak kwam aan de orde dat de opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen laag is. Sommige gemeenteraden proberen de lokale democratie te versterken, met bijvoorbeeld een raadsprogramma waarin ook inwoners een rol spelen. Er zijn ook gemeenteraden die de wijken en dorpen in gaan. Als ‘raad op locatie’, of met werkbezoeken.

Op 20 januari ging ik langs in de gemeente Veendam. Later in het jaar volgde Eemsdelta, Midden-Groningen, Stadskanaal en de gemeente Oldambt.

Het is een thema dat wethouders en raadsleden bezighoudt. De zoektocht in nieuwe fusiegemeenten hoe je ondanks de grotere fysieke afstand toch ‘nabij en benaderbaar’ kunt zijn. Dat is echt een puzzel, want vergaderagenda’s zijn overvol en raadsleden moeten over veel dingen beslissingen nemen. Dat kost al heel veel tijd. Zie dan maar eens voldoende tijd in te ruimen voor gesprekken met inwoners en zichtbaar te zijn buiten het gemeentehuis. Terwijl die gesprekken juist waardevol zijn om - goed geïnformeerd en alle belangen en meningen overziend - besluiten te nemen.

Alle pogingen en goede bedoelingen ten spijt, de voorzichtige conclusie is toch dat Groningers – die hun gemeente de hoogste waardering geven van alle overheden – niet erg tevreden zijn over de mogelijkheden tot participatie. Ze geven in enquêtes aan dat ze meer betrokken willen zijn. Dat ze willen meedenken. Dat ze geïnformeerd willen worden.

Lekker concreet

Zodra gemeenten daarmee aan de slag gaan, merken ze iets anders. Een zekere ‘participatiemoedheid’. En de inwoners die meedoen, zijn vaak steeds dezelfde. Om dat te verhelpen experimenteren gemeenten met nieuwe vormen, zoals digitale vormen (wijkprikker, het online participatieplatform ‘Stem van’) en verschillende vormen van ‘co-creatie’.

Aan de andere kant zoeken overheden inwoners op voor specifieke onderwerpen in wijken en dorpen. Dat is lekker concreet, maar het risico bestaat dat daardoor het grotere plaatje uit het zicht raakt. En als je dan niet goed laat zien wat er met de inbreng gebeurt, raak je mensen krijgen verdwijnt de energie. Ook daar worden oplossingen voor bedacht, zoals ‘integrale gebiedsprocessen’ en ‘uitvoeringsprogramma’s’, waar bijvoorbeeld dorpsorganisaties hun stempel op kunnen drukken. Maar dat voelt dan vaak weer zo abstract, dat lang niet iedereen komt.

Wanneer wel iedereen komt, is als bewoners in actie komen om voorzieningen (bruggen, zwembad, ontmoetingsplekken, groeninitiatieven, zorg, supermarkt, energiecoöperatie) in hun wijkwijken en dorpen overeind te houden. Vaak ontstaan deze initiatieven rond een paar personen die er hard aan trekken.

Mooie ervaringen

Ook bezocht ik sociale projecten, zoals ‘Hart voor Midden-Groningen’. Daarover zei een jongere: ‘Wij zijn als jongeren gevraagd of wij wilden meewerken aan verschillende theatervoorstellingen. Dat heeft mij zoveel mooie ervaringen opgeleverd dat ik dat graag wil overbrengen aan andere jongeren’.

“Vaste recepten zijn er niet, maar overal is goede wil”

Ook op het ruimtelijk domein hoorde ik goede ervaringen, bijvoorbeeld bij het opschrijven van de centrumvisie Stadskanaal. Goed bezochte bijeenkomsten en een snelle presentatie van de resultaten: een ontwerp waarin de ideeën van inwoners zijn verwerkt. Het leidde tot enthousiasme en tot de aanleg van een goed werkende ontmoetingsplek en bovendien nauwelijks leegstand in het centrum.

Veendam hield rond de Omgevingsvisie ‘Veendam Vooruit’ een digitale enquête met 3D-beelden. Er kwam ook een digitale ‘wijkprikker’ die een groot bereik had. Dit gebeurde in combinatie met een slimme ‘Verreijkers-campagne’ die overal in Veendam zichtbaar was en een tekenwedstrijd op scholen. Zo werden verschillende groepen bewoners bereikt.

Ravijnjaar

Wat ik tegenkwam bij mijn bezoeken was echt niet allemaal vrolijk. Teruglopende financiën, gasellende, sociale problemen en het grote tekort dat alle gemeenten in Nederland bedreigt in het ‘ravijnjaar 2026’. Maar net als je van zulke vooruitzichten wat somber dreigt te worden, kom je inspirerende voorbeelden tegen hoe gemeenten en inwoners elkaar vinden. Vaste recepten zijn er niet, maar overal is goede wil. En daar begint het mee.

Foto Gemeentebezoek Oldambt

Asielzoekers

Om de opvang in Ter Apel zoveel mogelijk te ontlasten, heeft het kabinet ook alle commissarissen van de Koning in Nederland ingeschakeld. Zij zijn gevraagd om een regietafel te organiseren, waar geprobeerd wordt om met alle gemeenten in de provincie zoveel mogelijk onderdak te regelen voor vluchtelingen. Wanneer vluchtelingen met een status kunnen doorstromen naar een woning, is het idee, komt er mogelijk een einde aan de overvolle opvang.

Op de agenda van deze regietafel staan onder andere de afspraken die de Groninger gemeenten maakten met de staatssecretaris van Justitie & Veiligheid in de bestuursovereenkomst Opvang asielzoekers en Oekraïense ontheemden (10 februari 2023). In deze overeenkomst staan de voorwaarden voor de van de opvang door gemeenten op het gebied van zorg, onderwijs, veiligheid en flexwoningen.

Ondanks de inzet van de Groninger gemeenten, kon niemand blij zijn met de situatie in en rond de asiellootatie in Ter Apel. Ook in 2023 werd het maximum aantal vluchtelingen dat mag verblijven in de asielopvang in Ter Apel (2000 mensen) regelmatig overschreden. Dit leidde tot mensen die op de grond moesten slapen, te weinig plekken voor minderjarige asielzoekers en een aanhoudend hoge werkdruk onder de medewerkers van de betrokken instanties.

Tijdens mijn werkbezoek in november aan de locatie was ik erg onder de indruk van de inzet van de medewerkers. Medewerkers van de betrokken instanties en gemeenten werken zich in het zweet terwijl ‘Den Haag’ nog altijd geen oplossing heeft gevonden voor de spreiding van asielopvangvoorzieningen over het gehele land.

Tot slot leven er veel zorgen over de veiligheid rond het aanmeldcentrum in Ter Apel. Omwonenden ervaren overlast door zogenaamde ‘veiligelanders.’ Dit zijn asielzoekers die niet in Nederland mogen blijven, maar terug moeten naar het land van herkomst omdat het daar veilig is. Incidenten in het dorp haalden vaak het nieuws. Ik had veelvuldig contact met de betrokken instanties. Samen met gemeenten blijf ik aan de bel trekken bij de Rijksoverheid om dit onderwerp bovenaan de agenda te houden.

Nevenfuncties

Nevenfuncties zijn er in drie soorten. Allereerst zijn er de zogenaamde ‘q.q.-functies’. Qq staat voor ‘qualitate qua’, ook wel ‘nevenfuncties, onbezoldigd, voortvloeiend uit de functie’. Dat is goed Gronings voor werk dat je doet omdat het bij de functie van commissaris van de Koning hoort. Zodra ik met mijn hoofdfunctie stop, is het ook afgelopen met zo’n nevenfunctie.

Dan gaat het bijvoorbeeld over het bestuurslidmaatschap van een fonds dat een aantal keren per jaar geld toekent aan projecten waar de stichter of stichters van het fonds hun aandacht op richten. Het Scholtenfonds, het Kammingafonds of het Fonds voor de Landbouw. Fondsen met een verschillende herkomst, maar sinds het eind van 2023 wel met één bestuur. Ik ben er de voorzitter van. En net als mijn collega’s ben ik voorzitter van de provinciale afdeling van ‘Het Cultuurfonds’, dat aan het begin van 2023 nog ‘Prins Bernhard Cultuurfonds’ heette. Ook voor dit fonds was 2023 een bewogen jaar...

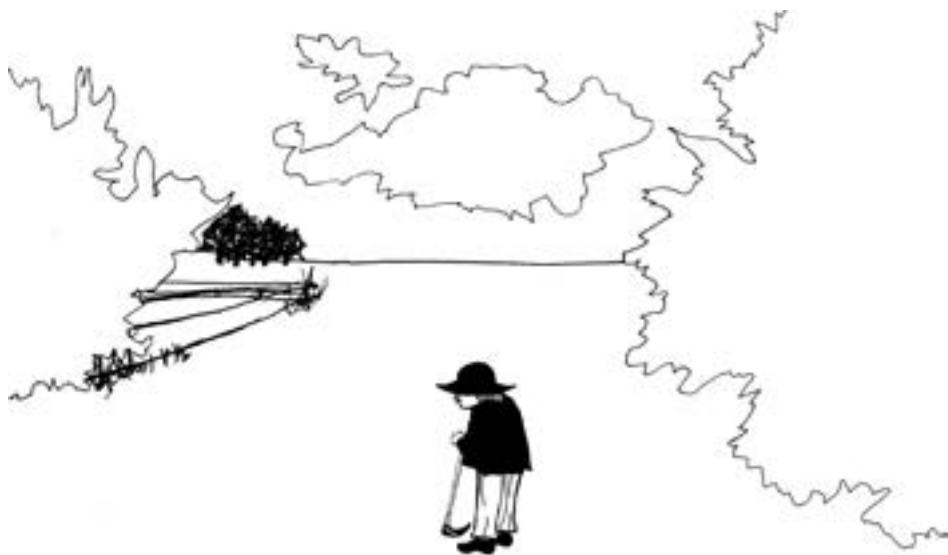
Er zijn ook functies die weinig meer betekenen dan een soort eervolle vermelding voor een waardevolle organisatie. Ieder jaar ontvang ik verzoeken van stichtingen of verenigingen of ze de naam en de functie van de commissaris van de Koning mogen verbinden aan hun organisatie. Dat kan bijvoorbeeld als ‘beschermheer’. Maar ook als lid van een ‘comité van aanbeveling’. Dat doe ik altijd graag. Maar voordat ik een positief antwoord kan geven, kijken medewerkers van de provincie of de aanvraag voldoet aan de gestelde criteria. Na een positieve uitslag ontvangt de aanvrager een bevestigingsbrief waarin de (meestal ideële) initiatiefnemers worden gewaarschuwd dat ik geen werkzaamheden voor ze ga verrichten en dat ze ook niet op geld moeten rekenen.

Tenslotte zijn er nevenfuncties die ik doe omdat ik ze belangrijk vind en die niets met mijn hoofdfunctie te maken hebben. Dat heb ik altijd eerst overlegd met Provinciale Staten. En de vaste afspraak is dat ik de (eventuele) inkomsten laat storten in de provinciekas. In het overzicht in dit jaarverslag (en ook op de website) staan de bedragen opgenomen.

Foto Groninger Landschap

25 september

Twee eeuwen later

Het sprookje begint zo: ‘Heel, heel lang geleden, was er eens een wijze koning...’ Het Fonds voor de Landbouw heeft diepe wortels. Sinds 1878. Maar wie nog dieper graaft, komt terecht bij Koning Willem I. De Koopman-Koning. Hij wilde de landbouw een impuls geven en richtte de ‘Maatschappij van landeigenaren en vastbeklemden meijers in de provincie Groningen’, op. In 1823. Dus dit jaar tweehonderd jaar geleden.

Het fonds moest investeringen mogelijk maken en zo bijdragen aan de noodzakelijke vernieuwing van de landbouw. Dat was zo belangrijk dat de koning het zag als een regeringszaak. Pas na vele jaren werd het fonds zelfstandig.

Het sprookje ging nog even door. Vlak na de oorlog was er de tentoonstelling “Stad en Lande van Groningen 1948”. In het Stadspark in Groningen. We lieten in Groningen zien wat Nederland, en in het bijzonder de provincie Groningen, drie jaar na de oorlog, alweer kon.

Mensen vergaaptten zich aan de nieuwste snufjes op het gebied van de landbouw, de industrie en de cultuur. Dat Nederland herrees, werd zichtbaar in het Stadspark in Groningen. Kennelijk was deze ambitieuze tentoonstelling winstgevend. Want van de opbrengsten werd het ‘Fonds Groningen 1948’ opgericht. Het zou 45 jaar duren voordat dit fonds werd toegevoegd aan het Fonds voor de Landbouw. En daar is het tot de huidige dag.

Reuzen

Het Fonds voor de Landbouw is voor mij een zogenaamde ‘q.q.-functie’ (‘Qualitate qua’, dus uit hoofde van je functie). De statuten bepalen nou eenmaal dat de commissaris van de Koning de voorzitter is. Dus ik kan uit eigen waarneming vertellen dat de leden van het bestuur zich bewust zijn van hun verantwoordelijkheid voor een tweehonderd jaar oude dame. Tweehonderd jaar is niet niks: in die tijd kun je twee keer koninklijk worden. En het begin was al zo koninklijk!

De bestuursleden realiseren zich dat ze niet de eersten zijn die verantwoordelijkheid dragen voor het fonds. En dat de traditie zich verder moet ontwikkelen. Een trotse traditie van vernieuwing. We staan op de schouders van reuzen.

En nee, dit is niet het grootste fonds voor de landbouw. In de landbouw zijn veel kapitaal-krachtige private partijen, die voor de sector veel kunnen betekenen. Honderdjarige boeren-coöperaties. De boerenleenbanken, de suikerfabrieken, de aardappelzetmeelfabrieken, de melkfabrieken zijn doorgefuseerd en groot geworden. Heel groot.

“Daarbij vergeleken is ook de Provincie een bescheiden speler”

Ook de overheid laat zich niet onbetuigd. De regering reserveerde maar liefst 24,3 miljard euro voor landbouw en natuur. Niet iedereen is ervan overtuigd dat dat ook echt een fonds ‘voor de landbouw’ is. En het bedrag staat geloof ik ook nog niet helemaal vast. Maar vriend en vijand is het er over eens: dit is een immens bedrag.

Het komt boven op een kleine half miljard regulier geld voor de landbouw, van het Ministerie van LNV. Waarschijnlijk mag je de bedragen niet zomaar optellen, maar ook de Europese Unie besteedt jaarlijks een kleine 700 miljoen ‘direct payment expenditure’ for Netherlands uit de EU.

Daarbij vergeleken is ook de Provincie een bescheiden speler. Al tekent ze jaarlijks voor ruim 18 miljoen ten behoeve van de Landbouw in Groningen.

Tussen deze economische krachten is het eerbiedwaardige Groninger Fonds voor de Landbouw werkelijk nietig. We staan niet alleen op de schouders van reuzen. We staan tussen de reuzen!

Proefveldpootmachine

Wij beheren met een klein bestuur een fonds met een heel bescheiden vermogen. Het geeft niet veel bestedingsruimte per jaar. Hoe doe je dat op zo'n manier dat het een serieuze aanvulling is?

De leden van het bestuur hebben daar in de afgelopen jaren flink werk van gemaakt. Het leidde dat tot een mooie mix van cultuur en landbouw. We ondersteunen de toekomst van de landbouw met projecten als 'Duurzame baktarwe en de "Agrifuture ontwerptafel'. Of het 'vergelijkend suikerbietenonderzoek' of de 'proefveldpootmachine'. En niet te vergeten de bijenapp. Het zijn meestal projecten waarin boeren zelf investeren, maar een beetje steun nodig hebben om het rond te krijgen. En zo kan het fonds met beperkte middelen een groot verschil maken.

“Op ons best waar de cultuur een agrarische dimensie krijgt”

Het fonds is ook van betekenis voor de cultuur. We doneren aan jubilerende koren en muziekgezelschappen. Of de kindercultuurdag. Maar we zijn op ons best waar cultuur een agrarische dimensie krijgt. We houden van rytuigen. Met paarden ervoor. En onze site bevat donaties aan de 'mestmoeders', boerderijenboeken en websites en tentoonstellingen in musea die het boerenleven in beeld brengen. Of de 'zetmeelzolder' in het Veenkoloniaal Museum. En zo laten we in ons handelen in de afgelopen jaren zien dat we de landbouw en de cultuur een warm hart toedragen. En zetten zo, met beperkte middelen een waardevolle traditie voort.

De traditie krijgt na vandaag een nieuw vervolg. Het bestuur van het Fonds voor de Landbouw heeft het fonds overgedragen aan het bestuur van het Scholten-Kammingafonds. Zelfde voorzitter (ook q.q.). Ander bestuur. Het fonds blijft zichzelf. Het bestuur verandert. Maar in de nieuwe statuten is één ding weer grondig verankerd: de onverbrekelijke band met de Groninger landbouw.

Foto Schilderij Koning Willem I

Klaar is Kees!

We nemen vandaag afscheid van de man die er sinds mensenheugenis was. Een man die net zo bijzonder was als zijn naam klinkt, Kees Kreb. Kees was niet zomaar de secretaris van het bestuur van de het Scholten- en Kammingafonds. Kees trok in de loop van de tijd stevige sporen in onze culturele infrastructuur. Hij was de grondlegger van het fondsenoverleg. En een man die inzicht koppelde aan invloed. De ‘grand old man’ van de Groninger cultuurfondsen. Een man die helder was in zijn communicatie en dat ook van anderen verwachtte. Hij kon knorrig worden wanneer aanvragers in raadsels spraken over hun projecten.

Kees bracht niet alleen mensen samen, maar hij had ook een heel eigen stijl. Zijn proza was net zo uniek als hijzelf. We hebben talloze uren besteed aan overleggen en lezen van zijn kleurrijke adviezen. En - het moet gezegd - we hebben ze meestal gevolgd. We konden er als bestuur op vertrouwen dat Kees streng maar rechtvaardig was. Als Kees 'ja' zei, dan wist je dat hij het meende, en als hij 'nee' zei, kon je er donder op zeggen dat hij dat ook meende.

En dat schreef hij dan op in de adviezen, waarin hij altijd respectvol, soms een tikje ironisch, ons als bestuur adviseerde wat we met bepaalde aanvragen het beste konden doen. Kees beschikte over een grote kennis van beslissingen uit het verleden. En hoewel er bij de fondsen niet zoiets bestaat als precedentwerking (daarvoor moet je bij de overheid zijn) was er wel degelijk een herkenbare lijn in de bestuursbesluiten van de fondsen. Een lijn die Kees gedurende vele jaren ontwikkelde.

“Bezoekers van de stationshal die dankbaar omhoog kijken naar het Scholtenfonds”

Soms kon je merken dat iets een warm plekje in zijn hart had. De restauratie van het prachtige stationsplafond in ons 'hoofdstation' was een hoogtepunt en het Scholtenfonds had er een hoofdrol in. Je ziet ook regelmatig bezoekers van de stationshal die dankbaar omhoog kijken naar het Scholtenfonds.

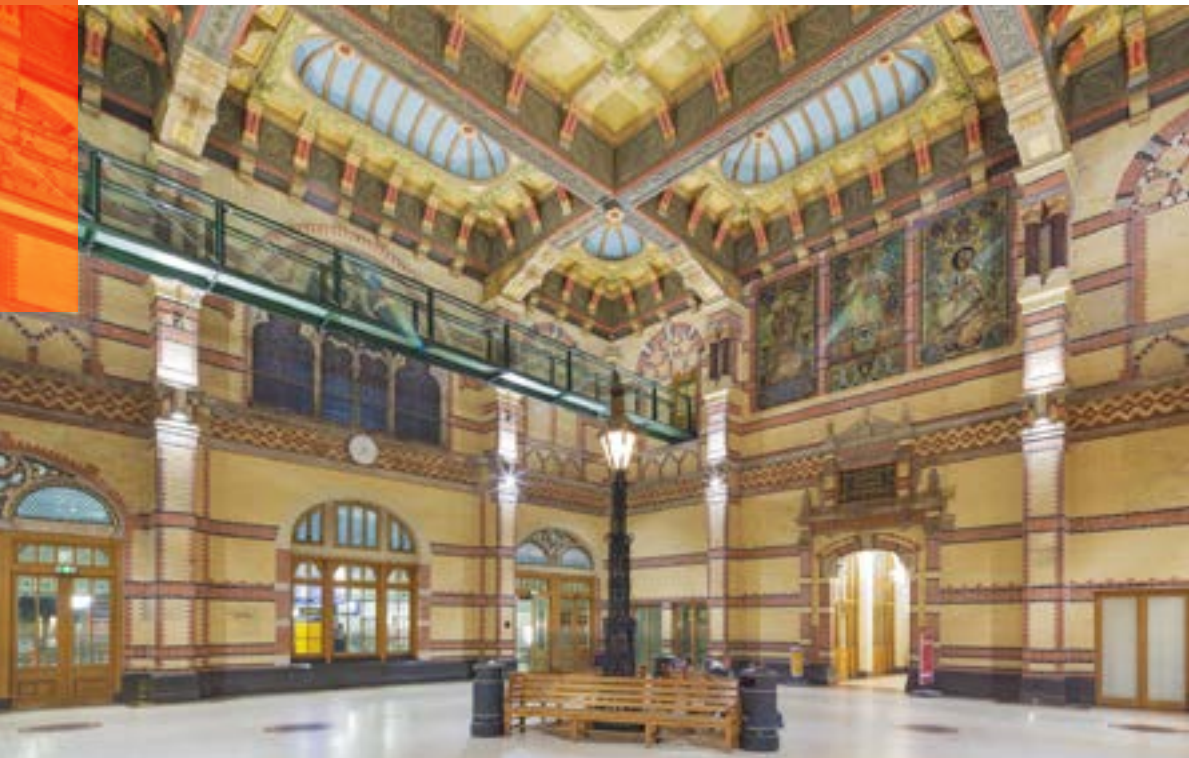
Hij koesterde ook zijn relatie met de boeren die een boerderij van het Scholtenfonds pachten. Met groot plezier laadde Kees ons jaarlijks in een bus voor het 'boerderijenbezoek', stevast afgesloten met een vergaderlunch in Zuidhorn.

Fondsenoverleg

Wij kennen Kees als ónze secretaris. Maar Kees heeft in de tijd dat hij secretaris was van het Scholten- en Kammingafonds, de kunst van het samenbrengen geperfectioneerd. En iedereen weet het: samen kunnen we meer.

Onder zijn leiding kwamen vertegenwoordigers van de Groningse fondsen maandelijks bijeen. Ze deelden niet alleen ervaringen en best practices, maar we bekwaamden zich samen in de kunst van het doorvragen.

Dat was nodig. Aanvragers kwamen in allerlei vormen. Het fondsenoverleg was drempelverlagend bedoeld, maar zo pakte het niet altijd uit. Sommigen waren nerveus, anderen zagen het als een auditie. Eén keer was er zelfs een aanvrager die dacht dat hij een bezoek bracht aan de Lion's Den. Het is duidelijk dat fondsen niet altijd door iedereen als toegankelijk worden ervaren.

Betrouwbare bronnen vertellen dat ooit drie dames een project presenteerden waarin ze de hoofdrol zouden zingen. Kees, altijd recht voor zijn raap, vroeg: “Zijn jullie goed? Zing eens een stukje!” De dames verlieten de ruimte, en toen ze terugkwamen, deden ze dat zingend. Het resultaat? Het kon niet missen: de subsidie was binnen. Zo schrijf je geschiedenis.

Onvervangbaar

En zo werd het augustus 2020. En ineens was er het moment dat bij ons diepe indruk maakte. De politie stond voor de deur en het zag er even beroerd uit. Kees was in zorgelijke toestand in het ziekenhuis terechtgekomen. We maakten ons op om een onvervangbare man met bloedspoeid te vervangen.

“Maar ook een beetje loslaatpijn”

Gelukkig eindigde het met een opluchting. We kregen een mail van Kees: ‘ik ben er weer, vervanging niet meer nodig’. Ook toen ik doorvroeg, stuitte ik op een resolute Kees. Het idee van zijn vervanging leek hem (vrij naar Mark Twain) sterk overdreven.

Onvervangbaar dus. Maar ook een beetje loslaatpijn. Tegelijk zette het incident ook het denken in gang over de toekomst.

Kees closed?

Kees was een betrokken, plezierige overlegpartner met een geruststellende hoeveelheid kennis, of het nou ging om concerten, boeken, dorpshuizen of molens. Hij was zo aan ons verknocht – of liever: aan de betekenis van de fondsen voor de Groninger cultuur – dat het hem zichtbaar zwaar viel om zijn werk los te laten.

Het werd een project op zichzelf. Hij dacht na over de toekomstige structuur. Hij vond uiteraard zelf een opvolger. Zoals hij ook zelf een deel van het fondsenoverleg overbodig heeft gemaakt: het Fonds voor de Landbouw is toevertrouwd aan het bestuur van het Scholten-Kammingafonds.

‘Klaar is Kees’ is een oude uitdrukking. De gezaghebbende website ‘Wie weet waar Willem Wever woont?’ vermeldt dat al in 1805 Willem Bilderdijk de uitdrukking al in een gedicht gebruikte. En dat het woord ‘kees’ op de Veluwe een aanduiding is voor een mannetjesvarken (in de rest van Nederland ‘beer’). ‘Klaar is kees’, is daar de aankondiging van nieuwe biggetjes.

“Want Kees gum je niet zomaar uit”

De taalgeleerden discussiëren bij Onze Taal nog een beetje of het woord ‘kees’ misschien een ‘dialectwoord’ voor kaas is. Dat zou in Groningen goed kunnen, want daar heb je ook geen lidwoord nodig voor ‘kees’. Maar uiteindelijk kiezen ze voor de betere verklaring: Kees is gewoon een persoonsnaam. En de uitdrukking betekent dat het af is. En eigenlijk niet eens zo heel moeilijk was. De klus is geklaard. Klaar is Kees!

Het ziet er naar uit dat Kees bij ons klaar is. Maar daarmee is het nog lang geen ‘Kees closed’. Want Kees gum je niet zomaar uit. Niet alleen als secretaris van het fonds, maar als die aimabele, soms knorrige, maar altijd inspirerende persoon die ons op weg heeft geholpen en aangemoedigd in ons werk. Zijn impact op de Groningse fondsen en onze gemeenschap blijft nog wel even hangen.

Dank je wel, Kees, voor al je toewijding en inzet. Je bent niet vervangen. Alleen je werk is in andere handen overgegaan. En we zullen je missen. We beloven dat we zullen blijven zingen - figuurlijk dan - om je geest levend te houden in alles wat we doen. We drinken een glas op wat het was en wat het wordt.

Op Kees!

Portefeuille & Nevenfuncties

Portefeuille

- Kwaliteit openbaar bestuur (inclusief (jongeren)participatie)
- Communicatie
- Interbestuurlijk toezicht
- Integriteit en weerbaar bestuur
- Uitvoering wettelijke regelingen
- Representatie
- Rijkstaken

Nevenfuncties

Onbezoldigd, voortvloeiend uit de functie

- Voorzitter van Groningen Promotie/Ambassadeurs van Groningen
- Lid van het algemeen en dagelijks bestuur van het SNN
- Voorzitter van het Cultuurfonds, afdeling Groningen
- Voorzitter van het J.B. Scholtenfonds
- Voorzitter van het H.S. Kammingafonds
- Voorzitter van het bestuur van de Stichting Fonds ten behoeve van de Landbouw in de Provincie Groningen
- Bestuurslid stichting Kraus-Groeneveld

Onbezoldigd, niet voortvloeiend uit de functie

- Voorzitter interkerkelijke commissie voor het Justitiepastaat
- Voorzitter van de Hoofdcmissie van Overleg, Dienst Koninklijk Huis

Bezoldigd, niet voortvloeiend uit de functie

- Voorzitter van de Raad van Advies van de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De inkomsten uit deze nevenfunctie zijn € 4.510,20 per jaar. Dat bedrag wordt in de provinciekas gestort.
- Onafhankelijk voorzitter van het bestuur van de coöperatie PGGM. De inkomsten uit deze nevenfunctie zijn € 33.450 per jaar. Dat bedrag wordt in de provinciekas gestort.

Beschermheer

- Beschermheer van het historisch evenement Slag bij Heiligerlee 2024
- St. Vrienden Martini Ziekenhuis
- Groninger Monumentenfonds
- Vereniging Vrienden van Martinikerk
- Centrum voor Canadese Studies
- Jeugdtheaterschool Wonderboom
- Stichting Oude Groninger Kerken
- Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers afdeling noordoost Nederland
- Koninklijk Mannenkoort Gruno
- Algemene Oranjevereniging Oranje Nassau
- Groninger sportvereniging Be Quick
- Stichting Op Roakeldais
- Provinciale Brassband Groningen
- Stichting Het Groninger Landschap
- Stichting Samenwerkingsverband Veteranen en Postactieve Militairen Groningen
- Stichting Music4allHaren
- Bond van Koren in de provincie Groningen
- Stichting Platform van Kerken Westerkwartier

Comités van aanbeveling

- Prinses Christina Concours (PCC-Noord)
- Stichting Aurora festival
- Stichting Vier 5 Mei
- Stichting Van der Leeuw-lezing
- Filharmonie Der Aa
- Hanze University Foundation
- Stichting Zeesleepboot Holland
- Studentenkoor C.S.G. Gica
- Stichting De Jonge Onderzoekers Groningen
- Ambassadeur kledingbanken Maxima in de provincie Groningen
- Groninger Studenten Muziekgezelschap Bragi
- Stichting Groningen verwelkomt
- Ambassadeur Alliantie van de Kracht tegen Armoede
- Ambassadeur Groninger bondgenootschap voor geleetterdheid
- Delfsail 2024
- Stichting Beeldentuin Verhildersum
- Stichting KEI in 2023
- Noordelijke Haringparty
- EBF Conference 2023
- Ambassadeur van het Gronings offensief tegen seksueel geweld
- Groninger Studenten Cabaret Festival
- MARUG Marketing Conference Congres 2023-2024
- 31e editie van ISCOMS (2024)

Dit jaarverslag is een uitgave van René Paas,
commissaris van de Koning in Groningen.

Tekst

René Paas

Redactie

Matthé ten Wolde

Grafisch Ontwerp & Illustratie

Phebe Bakker

Drukwerk

PeterPrint

Fotografie

Alle fotografen zijn waar mogelijk vermeld bij de beelden.

Wilt u dit jaarverslag liever online bekijken?
Bekijk deze dan op mijn online blog:

